HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

EVLERE ŞENLİK

KAYNANAM NASIL KUDURDU?

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

EVLERE ŞENLİK

KAYNANAM NASIL KUDURDU?

ROMAN

Dördüncü baskı

ATLAS KİTABEVİ — ISTANBUL

Dizgi Rekabet Matbaası - Baskı Bahar Matbaası
ISTANBUL — 1976

Osman Zihni Beyin yazara verdiği yazılardan aktarılmış sayfalar:

1

KAYNANAM Makbule Hanım... Adını anarken işte kalemle birlikte dudaklarım da titriyor... Bunu bir saygı titremesi sanmayınız, korkudan zangırdıyorum... Evin içinde kaynanamın hışmından titremeyen yoktur ki... Çoluk çocuk hepimiz önünde sustaya durmuş köpekler gibi titreme geçiririz.

Ortalığa Bolşevik düşüncesi yayılalı beri anaya babaya saygı kalmadı. Ama bizimkinin ayda üç yüz liradan çok sağlam geliri var. Zamanın mal kıtlığını düşünürseniz kaynana karşısında ailece titreştiğimize değil, göbek attığımıza bile şaşmazsınız.

Yokluk, dürtülerin en korkuncudur. İnsan yokluk yüzünden hırsız, hayasız olmayacak kadar bir sağlamlık gösterebilse de iki yüzlü, yaltaklanıcı, çanak yalayıcılıktan tamamıyle kurtulamıyor. Doğrular için dünyada rahat kalmadı, bunların sevaplarının karşlığını ancak ahrette görecekler. Ölüm, yaşamadan çok mutluluk sağlayacak gibi görünüyor. Ama her şeyde bir sınır var. Dayanma son kerteye varınca en miskinlere bile isyan ederek bir köpürme geliyor.

Kaynanam dille, kalemle anlatılabilir bir yaratık değildir. Onun hesaba kitaba gelmeyen bin bir çeşit densizliklerinin hangisinden söz açacağımı bilemiyorum. Şu an-

da bir delikten beni gözetliyor mu acaba? Kendisini anlatmaya giriştiğimi sezinlerse sonra bana da yazık olur, size de...

Evet, nasıl anlatayım: Kaynanam eski cadı hikâyelerinden, Molière'in komedyalarından kaçmış bir tiptir. Onun ne acıklı bir belâ olduğunu içten anlamak için kendine bir haftalık olsun damatlık etmelidir. İşte ben bu karabetin acısıyle senelerden beri yanıp kebap oluyorum.

«Söylemekle dert eksilmez» derler. Boş lakırdı. İnsan kederini boşaltmakla pekâlâ hafifler... Ama bir uzun ah çekerek söyleyeyim ki bu kadının yalnız, yüz kızartmadan anlatılabilecek günahlarından söz açacağım... Deryadan bir damla alıyorum. Allah, gafururrahimdir, yazdığım için beni, okuduğunuz için sizi bağışlasın...

Kayınvalidem resmî kayda göre elli beşi geçkindir. Fakat kendi hesabına göre güç halle daha geçen yıl kırk birini söylemek cesaretini gösterebildi.

Onun bu garip iddiasına göre ev halkının yaşlarından on beşer yıl eksiltmek gerekiyor. Kimi on altısını geçmiş bulunan torunlarını daha doğmamış saymak gerekiyor. Hesaplar o kadar karışıp alt üst oluyor ki, içinden çıkmak olacak şey değil. Fakat dünya bu... En açık seçik gerçeklere müstebitlerin keyiflerine göre mana vere vere bu hale geldik.

Kaynanamın bu iddiasını kocakarılık fantazyasıyle söylenmiş bir tuhaflık sanmayınız. Bu hesabın altında öyle cadalozluklar gizlidir ki... Onun damarları toy bir bakire ruhun istekleriyle çarpar. Kendini henüz dünya evine girmemiş bir kız oğlan kızcağız yerine koyar. Rahmetlik kayınpederimle olan evliliğini, çoluk, çocuk, torun sahibi olduğunu hiç hesaba katmaz:

«On yedisinde yumuk yumuk bir kızdım. Beni büyükbabam yerinde bir ihtiyara verdiler, ne gelinliğimi bildim, ne kadınlığımı... Bu evlenmeden hiç bir şey an-

layamadım. Efendi merhum beni çok severdi, bir dediğim iki olmazdı. Yoluma deli divane olurdu amma birbirimize denk değildik ki!..» den tutturur, artık anlatır, anlatır, anlatırdı.

Gerçi kaynanam bu yakınmalarında büsbütün haksız değildir. Fıkır fıkır kaynar pek genç bir çağdayken onu geçkin bir zata vermişler. Zavallı adam genç kadın alan ihtiyarların sonlarına uğrayarak dünyadan çekilmiş.

Kaynatam sevgisinin izi olan genç karısına hayli mal bırakmış. Bu zengin taze dula çok çok istekliler çıkmışsa da karımın amcası, kardeş çocuklarını üvey babaya hırpalatmayacağını söyleyerek bu evlenmeye engel olmuş. Amca beyin ölümünde ise hanımın yaşı olgunluk çağına ermiş... Ama kaynanam yüreğinde sönmeyen evlenme ateşiyle yaşlandıkça çocuklaşarak hoppa bir bunak olmuş.

Delilik türlü türlü değil mi? Bu zavallı da gençlikle bozmuş. Her kadın az çok bu delilikle hastadır. Ama kaynanamın bu merakı her ölçüden taşkındır. Ben ona damat olalı on yılı geçti; şimdiye kadar bu kadının yanaklarını pudrasız, dudaklarını boyasız, gözlerini sürmesiz görmedim. Yaşlandıkça bu tuvalet hastalığını gülünecek bir dikkatle artırıyor.

Birtakım şarlatanların ilân ettikleri gençlik sularını, buruşuk kaybetmekteki kaliteleri garip cümlelerle övülen iksirleri hep birer birer denemeden duramaz. Aslında yılların sütlaçlaştırmış olduğu cildini bu azdırıcı ilâçlarla bütün bütün harap eder. Taze ve berrak suyun her devadan çok derilerimizi tazelendireceğini bilmeyenler ne kadar yaşlansalar çocuk sayılırlar.

Karım Vehibe ara sıra benimle dertleşerek der ki:

— Bey, çoluğa çocuğa karıştım. Gençliğimi unuttum. Saçım enseme düşüyor da saatlarla firketelemeyi unutuyorum. Bu annemin hali nedir? Gençlik deliliğiyle git-

tikçe dayanılmaz âdetler, azgınlıklar peydahlıyor. Seçtiği renkler, kumaşlar, biçimler, yaptığı tuvaletlerle elâleme gülünç oluyoruz. Artık herkesten arlanmaya başladım. Her mevsimin, her yaşın bir icabı, bir yaraşığı var. Bunun sonu neye varacak?

— Bunun sonu bir evlenmeye varacağını anlamıyor musun? Hem öyle uygunsuz bir evlenme ki işte âlem bize asıl o vakit gülecek.

— Evet anlıyorum. Otuz yaşında bir gence varacak.

— Ooo... Çok çıktın Vehibe... Yirmi beşi geçme...

— Aman sus Bey...

— Susmakla hakikat değişir mi? Kaynanamın niyeti, ahdi böyle olduğunu herkes biliyor.

Vehibe iki eliyle yüzünü örterek avuçları arasında yarı boğulmuş bir sesle:

— Bey, geçen gün komşu Hatice Hanım bana ne dedi bilsen...

— Bilemem... Söyle...

— Çarçabuk bir koca bulup da anneni vermezseniz, o kadın içeriye zampara alacak...

— İşte buna şaşmadım. Hatice Hanım iyi keşfetmiş.

— Keşfetmiş değil, kadının bazı duydukları olmalı.

— Neden anladın?

— Çünkü üstü kapalı birtakım lakırdılar karıştırdı.

— Ne demek istiyor?

— «İş» şeklinde bazı nedenlerle annen eve delikanlılar çağırıyor da siz anlamıyor, yahut ses çıkarmıyorsunuz... gibi dokundurmalar...

— Geçenlerde başımızdan zor atabildiğimiz Tahir Bey adındaki belâyı söylemek istiyor.

— Evet.

— Ya şimdi Vassaf Beyden söz açmıyor mu?

— Bey, bu genç avukat annemin handaki birikmiş kiralarını kurtarmak için geliyor.

— İki tarafın da bu iyi niyetlerinden emin misin?

— Emin olmasam da hiç bir türlü kötü niyetlerini yapmalarına meydan bırakmıyorum.

— Nasıl?

— Çocuğu yanlarında oturtuyorum.

— Daha?

— Bir şey bahane ederek odaya sıkça sıkça hizmetçi gönderiyorum.

— Acaba bu senin üstünkörü tedbirlerin elli beşinden sonra azmış erkek canlısı bir kocakarıyla onu soymak için diş bileyen parasız, ahlâksız bir delikanlıyı istediklerini yapmaktan alıkoyabilir mi?

— Başka ne yapabilirim? Anam bu... Dövemem, sövemem... Konak onun, eşya onun, irat onun... İrade, hüküm, nüfuz onun... Rahmetli babam, bizi hiç düşünmeden her şeyi ona vermiş.

— Bu yanlış işinden dolayı şimdi elbette onun da ruhu azap çekmektedir.

— Allah rahmet eylesin babacığım...

— Allah ona rahmet, bize de merhamet etsin.

— Bey, bu Vassaf Bey hususunda pek o kadar da kara kara düşünmeyelim. Annemin kurtarılacak bu kadar parası var. Bir vekil olmadan bu işin yapılması kabil olamaz ki...

— Çocukça sözlerle beni kızdırma Vehibe... Bu iş için bir vekil tutmak lâzım gelse böyle yirmi beş, yirmi altı yaşında bir züppe mi seçilir? Ben bu çapkının yukarısı şalvar, aşağısı çakşır elifî pantolonunu, bir tutam enfiye gibi burnunun altına yapışmış kırpık bıyıklarını, bir çift piyade kayığına benzeyen sivri uçlu safran rengi iskarpinlerini, bir av yalamak için fıldır fıldır dönen aç gözlerini gördüğüm zaman ne mal olduğunu hemen anladım. Karıcığım, gözünü aç. Bu modern genç tavcının buraya gelip gitmesinde birikmiş kira paralarını kurtar-

maktan başka büyük işler var. O paraları kurtarmak bahanesiyle ananı avlayacak. Bu oğlanın tutumunda yakaladığı avı getirip sahibine teslim edecek köpek ahmaklığı ve sadıklığı görmüyorum. Davayı kazansa bile senin benim için değil, kendi özü için kazanacaktır. Hem ben bu kalleş çocuğun Hukuk'tan çıkmış olduğunu sanmam. Bu sahte diplomalı bir dubaracıya, bir ayak kavafına benziyor. Aslına bakarsan ananın ondan diploma falan sorduğu yok. Kaynanam onun iri kemikli, çatısı kalın vücuduyle kara kaşlarına vuruldu. Aman ya Rabbi, kocakarıların zevklerine, tabiatlarına varıncaya kadar her şeydeki bu çok büyük değişme nedir? Eski Türk kadınları erkeğin palabıyıklısını, mert tavırlısını seçerlerdi. Şimdikiler tıraşlısından hoşlanıyorlar. Birikmiş kiraları kurtarayım derken gönlünü kaptıran annen bu hoppa müzevirle işe girişeliden beri tuvaletine bir kat daha hız vermeye başladı. Şimdi daha çok boyanarak panayır mızıkasıyle oynayan kuklalar gibi giyiniyor.

— Hakkın var Bey... Geçen günü bu genç avukatı, kavuniçi japone bir sabahlıkla kabul etti.

— Canımın içine bu tatlı renk kim bilir ne kadar yaraşmıştır!..

— Hiç sorma Bey, çok gençlere bile yaraşmayan bu körpe renk annemin üzerinde anlatılmaz bir kasvet aldı.

2

BİZİM mahalle halkının başlıca eğlencelerini kaynanamın sevdaları meydana getirir. O, delikanlıdan delikanlıya gönül değiştirdikçe mahallenin kadınları birbirine girer. Bilmem sahiden ayıpladıklarından mıdır, yoksa imrendiklerinden mi, gencinin yaşlısının arasında bir dedikodu fırtınasıdır kopar. Ağızdan kulağa, ara sıra

pencereden pencereye alaylar, suçlamalar, kahkahalar başlar:

— Hanım, duydunuz mu? Konağa (bizim eve, mahallede konak derler) yine bir genç avukat dadanmış. Makbule Hanımefendi yine al sevda, ver sevda gönül eğlendiriyor. Üç otuzundaki karı telli bebek gibi giyinir, boyacı finosu gibi boyanır. Aman ya Rabbi ne günlere kaldık!.. Torunu yerindeki çocuklarla... Kırkından sonra azanın kızgınlığı teneşire kadar sürermiş... Mal var, konak var, her şey tamam. Koca eksik. Karı yiyip içip kuduruyor. Âlem açlıktan kırılırken böyle zamanda... Bir yiyip bin hamd edeceğine...

— Koca istiyorsa kendi dengine varsın.

— A ilâhi hanımcığım... Onun dengi aksırıklı, tükürük hokkalı, doksanlık bir muşmula, bir bunak olabilir, öylesini de ne yapsın?...

Buna benzer konuşmalarla her gün kafalarımız dolar. Ne kadar göz yumsak, kulak tıkasak bu acı şeylerden kurtulamayız.

Yirmi beşlik bir de ergen kaynım var: Ali Harun. Boş gezenin boş kalfası. Birkaç mesleğe, birkaç işe girdi çıktı, hiç birinde dikiş tutturamadı, beceriklilik gösteremedi. Onun bütün umutları anasının mirasında. Görünüşte sessiz yumuşak başlı görünür, içinden pazarlıklı, sinsi bir çocuk. Bütün içkileri tömbekiden esrara kadar keyif verici içkileri denemiştir. Düşüp kalktığı insanların içinde şüpheli kimseler, ahlâkında karanlık noktalar vardır. Anasının o hallerine için için yanan volkanın durgun yüzeyiyle dayanır. Fakat sonunda alıcıdır. Kafası kızdığı zaman her şeyin sonuna varır. Ama erkekçe davranışları da yok değildir.

Bir akşam kaynım beni Galata'da kuytu bir birahaneye çağırdı. Bu çağırıya biraz şaştım. Çünkü o ana kadar benden çekinen, kaçınan, özel hallerini gizleyen bu

tuhaf tabiatlı çocuğun bana açacak bir derdi olduğunu anladım, meraklandım.

Birahanenin kimse bulunmayan, loş bir köşesine çekildik. Garson elindeki bezle masayı sile sile ne içeceğimizi sordu. Birer şişe düz ısmarladık. Herif önümüzdeki mermere ciğer tavasından fasulye piyazına kadar klasik meyhane mezelerini dizdi. Birinci kadehlerden sonra Ali Harun bizden önce saldıran sinekleri kovarak dalgın gözlerini kırpa kırpa küçük bir girişle şöyle başladı:

— Enişte Bey, affedersiniz, size karşı şimdiye kadar biraz yabancı, çekingen bulundum. Kabahat bende değil. Ruhum vahşîdir, hiç kimseye çabuk ısınamam. Ama bu yakınlarda huyca bir değişikliğe uğradım. Çünkü seviyorum! dedi, sustu.

O, kadehini doldururken bu tuhaf itiraf üzerine dudaklarımda gezinen gülümsemeye dikkat ederek:

— Sözüme gülüyorsunuz, hakkınız var. Çünkü sevmek benim hayatımda yeni bir şey değildir. Şimdiye kadar çok sevdim. Çocukça, delice sevgilere tutuldum.. Ama inanın ki bu sonuncusu gibi ciddîsine uğradığımı hiç bilmiyorum. Sevgi, tutulanlardan kimini berbat eder, kimini de düzeltirmiş. Bu sefer kendim için bir düzelme umuyorum. Fakat yardımınıza muhtacım. Elimden tutunuz. İşrete, kumara, daha çok şeye tövbe edeceğim. Benim kılavuzum olunuz.

— Sahi mi söylüyorsun, Harun?

— Ömrümde hiç bu kadar sahi söylediğimi bilmiyorum. Gözlerimin içine bakınız, ruhumun tövbekârlığa olan doğru saldırışını anlarsınız.

— Sen yaşta gençler ara sıra böyle düzen fantazyalarına tutulurlar, güzel şeylere niyet ederler. Fakat bu kararlarını birkaç gün sonra bozarlar.

— Geçmişimde ufak tefek kirlilikler vardır. Fakat siz pişmanlığa inanmaz mısınız?

— İnanırım. Ama her pişmanlık ciddî bir düzelmeye ulaşmaz. Çoğumuz bugün pişmanlık duyduğumuz bir işi yarın yine işleriz.

— Enişte Bey, düzelmeme yardımınızı diliyorum. Deneyiniz. Başarırsanız olur, başaramazsanız ne kaybedersiniz?

— Peki, elimden geleni esirgemeyeceğime söz veriyorum.

— Teşekkür ederim.

Kaynım yine sustu. Kadehini bir daha doldurdu. Daha çok açılabilmek için ispirtodan cesaret beklediği anlaşılıyordu. Bir daha işret etmeyecek kimsenin o andaki sözlerine kadehlerden kuvvet istemesi beni bir daha güldürdü. Fakat gülümsemeyi kaybetmeye uğraşarak sustum, bekledim.

O, yüzünün kırmızılığı, gözlerinin parıltısı, dudaklarının atılganlığı artmış bir sevinçle sözünü kesmedi:

— Enişte Bey, seviyorum.

— Anladık... Sonra?...

— İyi dikkat ediniz, bu defaki adî bir çapkınlık değil.

— Çapkınlığın yükseği olabilirse pekâlâ... Onu da kabul edelim.

— Hayır, hayır... Şimdi çapkınlığa derece belirtmekle uğraşmayalım. Bu son sevgimin böyle adîliklerle hiç bir ilgisi yok. Bu temiz, yüksek, ciddî sevdamı evlenme ile bir kat daha yüceltmeye uğraşıyorum.

— Güzel söylüyorsun. Ama sevgini tebrik etmekten başka bu işte sana nasıl bir yardımda bulunabileceğimi kestiremiyorum. Düzelmene nasıl yardım edebileceğim? Böyle şeyler insanın kendinden olursa olur. Yalnız dışarının yardımıyle önemli bir sonuç alınmaz.

— Ben bu izdivacı yapabilirsem düzelmem muhakkaktır.

— Seni bir defa daha tebrik ederim. Ama galiba ben ne kızı tanıyorum, ne de ailesini...

— Evet tanımazsınız.

— O halde?

— Onları tanımamakla birlikte bu evlenmemi kolaylaştırmada büyük yardımınız olabilir.

— Sözlerinden hâlâ açık bir mana çıkaramıyorum. Ne yapacağımı sen bana söyle, dediğin yolda davranayım.

— Kız pek soylu, hatırı sayılır bir ailenin çocuğu...

— Âlâ.

— Beni temiz bir yürekle seviyor.

— Bu da aliyülâlâ.

— Fakat kaynata soyluluk gereği saydığı birtakım eski fikirlere uymak illetinde.

— Sen de babandan soylu bir ada varissin. En soylu ailelerin dengi bir çocuksun.

— Ya, annem?..

Bu soru üzerine küçük birer duraksamayla somurtarak yarım dakika birbirimize baktık. Sonunda teselliıne biraz alay karıştırıp dedim ki:

— Annen soysuz bir kadın değil ya... O da babanın soyluluğuna yarı yarıya ortak değil mi?

— Annemin üstüne dönen dedikodular? Ve onun bu dedikodulara yol açan birçok münasebetsiz halleri?... Hareketleri?...

Kaynım sustu, benden karşılık bekleyerek kadehleri silme doldurdu. Kaynanamın, bu kart aşiftenin hoppalığı bahsinde hakikate karşı kafalarımızı dumanlandırmak için kupalarla içsek yeri vardı. Beyinlerimizi kavrayan içki ateşiyle gözleri parlayan Ali Harun söyledi:

— Kızıyle evlenmek istediğim zaman kaynatam olacak kimse tabiî araştırmaya girişecek. Anneme karşı du-

yacağı fenalıklar beni kendisine damat etmek istememeye sürükleyecek...

Bu acı gerçek karşısında bir söz bulamayarak sustum. Delikanlı kaygılı bir gözle gözlerimin içine bakarak benden avutucu bir karşılık bekliyordu. Sessizliğim uzayınca sonunda dedi ki:

— Enişte Bey, bana küçük bir umut verecek bir söz bulamıyor musunuz? Annemin düzelmesi için aklınıza hiç bir çare gelmiyor mu?

— Annenizin düzelmesi için çare! Bu söylenildiği kadar kolay bir iş değildir.

— Ne yapalım?... Enişte Beyciğim, ne yapalım?... Her zorluğun bir kolay tarafı bulunur, elbet.

— Oğlum, bazı kötü huylar, alışkanlıklarla kaşerlenmiş bir kadını imlâya getirmek... Bu, benim üzerime alabileceğim bir iş değil...

— Ailemizi büyük bir felâketten kurtarmak istersenız bu işe benimle beraber bir çare, etkili bir çare düşünmelisiniz.

— Ne felâketi?

— Dürdane beni seviyor, ben ona çıldırıyorum. Birbirimizin olamazsak umutsuzluk insana her kötülüğü yaptırır.

Ali Harun'un gözlerinde üzerinize saldıracak bir canavarın vahşîliği parıldamaya başladı. Âdeta yüreğime korku düştü. O, bir daha doldurdu. Ben, ne olur ne olmaz diye içmedim. Çünkü bu sinsi oğlandan her şeyi umuyordum, her şeyi... Ama ailemizin uğrayacağı felâketin nasıl bir şey olduğunu anlamak için sordum:

— Harun... Çocukluk lâzım değil. Ne yapacaksın?

— Onu ben bilirim.

— İntihar mı?

— Saadetime engel olanı sağ bırakıp da kendimi öldürecek kadar aptal değilim.

— Rica ederim, içme artık... Saçmalıyorsun.

— Saçmalamıyorum.. O kadar ciddî ve felsefî söylüyorum ki...

— Mutluluğuna engel gördüğün kadın anandır.

— Hayır demiyorum.

— Ananı mı öldüreceksin?

— Gerekirse...

— O o o o o o... Güzel felsefe!

— Her felsefe hayatla başlar, ölümle biter. Çözülmeyen zorlukların çözümü odur: Ölüm. Sıkışınca ya ölür ya öldürürsün. İşte tarih, işte her günkü vakalar... İşte polis vakaları, işte romanlar... Filozofuz diye ortaya atılan heriflerin ciltler dolusu dırıltıları insanlar arasında zerre kadar geçim düzeni sağlayabilmiş midir? Dinsiz, imansız, felsefesiz, kitapsız hırlaşan, dalaşan hayvanlar ne ise biz hâlâ oyuz. Hiç bir dâhi insanlara rahatlık, iyi geçim sağlayacak bir felsefe icat etmez. Doğal, değişmez bir felsefe vardır: İşte bunu bulmalı, görmeli, hayata uygulamalı. Yoksa ta en eski zamandan bugüne kadar feylesof efendiler birbirinin dediklerini çürütmekten başka meydana bir hakikat koyamamışlardır.

— Kendine gel yavrum, kendine gel... Sana ananı öldürmek iznini veren felsefeyi hiç bir zaman bana kabul ettiremezsin.

— İcap ederse enişte Bey... İcap ederse...

— Böyle bir işi hiç bir mezhep, hiç bir kanun, hiç bir vicdan caiz göremez.

— Dünyada anasını babasını öldüren ilk evlât ben değilim. Her gün olan adî vakaları bir tarafa bırakalım, tarihi açınız, ellerini ana, baba, kardeş, evlât kanına bulamış meşhur ve mağfur katilleri çok görürsünüz. İnsanların dünya yüzündeki ilk vakaları Habil, Kabil cinayetiyle başlamaz mı? O günden beri beşerin mayası değiştiğini bana ispat edebilir misiniz? Mademki böyle baş-

lamış, böyle bitecektir. İcap ederse anamı da, babamı da, ablamı da, enişteni de...

— Harun, fazla içtin, söylediğini bilmiyorsun. Yoksa sen yaradılışında cinayet mayası bulunan bir çocuk değilsin.

— Enişte Bey, sözüme inan. Yaradılışım insan kardeşlerimin aynıdır. Damarlarım insan canavarlıklarının her türlüsüyle atmaktadır. Her insan da benim gibidir. Sen de benim mevkiimde kalsan öldürürsün.

Birahanede bulunanların bakışlarını üzerime çeken bir şiddetle haykırdım:

— Sarhoş sözleri...

— Keşke yalnız rakı sarhoşu olsam...

— Tuhaf şey, başka türlü bir istimin de mi var?

— İçtiğim sigaraların içinde esrar da var.

— Düzelmenin yolunu tutmuşsun doğrusu... Seni ben değil Cinci Hoca bile okusa kurtaramaz. Dürdane Hanımın aşkı seni zıvanadan büsbütün çıkarmış. Annene ne kabahat buluyorsun? Kaynatan olacak zat senin hakkında inceden inceye tahkikatta bulunsa sana kızını değil, hizmetçisini bile vermez. İçki, kumar, esrar... Bildiğimiz bunlar, bilmediğimiz daha kim bilir ne marifetleriniz var?...

3

İŞE bakınız, işe bakınız, içki arasında sigarasına esrar da karıştırmış. Anasını öldüreceğinden ehemmiyetsiz bir şey gibi öyle rahat bahsediyor ki!... İşte modern çürüme... İşte ahlâk çürüklüğünü gösterir son nümune.

Rahmetli Harun Efendi karısına, oğluna biraz para bırakmış, fakat onlara bu parayı mutlulukla yiyecek eğitim verememiş.

Birahaneden çıktık. Ben, rakıdan çok bu esrarkeş

oğlanın cinayet sözleriyle sarhoş oldum. Acaba ciddî mi söylüyor? Yoksa esrarın sinirler üzerinde gösterdiği geçici tesirle mi saçmalıyor? Ne olursa olsun kafasında böyle bir suikastın niyeti kaynayan bir mahlûkla omuz omuza eve dönmek her beynin dayanamayacağı bir işkenceydi.

Şimdi ne yapayım? Felâketi karıma haber vereyim mi, vermeyeyim mi? Saklasan cinayet olduğu zaman vicdan bakımından sorumlu kalacağım. Söylesem bu soysuzlaşmış ailenin bir üyesi olarak karımın bozuk sinirlerini büsbütün berbat etmiş olacağım.

Beşiktaş'taki konağımıza gitmek için tramvaya bindik. Sağa sola biraz sendeleyen kaynımın davranışlarını ara sıra düzenlemeye mecbur oluyor ve gözlerimi üzerinden ayırmıyordum. Ara sıra uyuklar gibi kafası göğsüne düşüyor, ara sıra birdenbire irkilerek uyurgezere benzeyen gözleriyle kalabalık içinde bir şey arıyor, sonra havaya kaldırdığı sağ elinin üç parmağını şakağına yaklaştırarak, mühim bir hesap yapar gibi oynatıyordu.

Aman ya Rabbi ben bu deliyi nasıl idare edeceğim? Acaba yanında silâh var mı? Kalabalığın içinde gözleriyle arayıp da parmaklarıyle alelacaip işaretler ederek hesapladığı nedir? Tramvay halkı içindeki kadınlardan birini annesi sanark çılgınca bir ataklıkta bulunmasın.

Böyle kaygılar, korkular, heyecanlar içinde eve geldik. O gecelik tehlikeyi atlatmış olduğumuz için uzun bir ohh çekmeye hazırlanırken korkunç bir fırtına başlangıcı gibi büyük bir gürültünün ilk sarsıntıları başgösterdi.

İçeri girer girmez sarhoşluktan, tos vurmaya hazırlanan bir koç durumuna giren kaynım, karşımıza çıkan hizmetçi kıza heceleri gevşemiş, harflerin seslendirilmesi bozuk, sarhoşça bir söyleyişle:

— Va va va valde mi gör gör görmek isterim.

Onun korkunçluğundan habersiz bulunan hizmetçi kız fütursuzca:

— Şimdi valdenizi göremezsiniz.

— Ni ni niçin?

— Misafiri var.

— Şi şimdi misafir gibi senin de anamın da, babamın da, a alayınızın da...

Hizmetçi kız bana dönerek:

— Beyefendi ben korkarım, bu akşam küçük Bey çok sarhoş...

Kaynım, hazır elbiseci mağazalarının önündeki mankenler gibi, som bir vücutla kızın üzerine devrilir gibi, bir saldırgınlıkla:

— Ulan edepsiz tayıncı, sarhoş kim, seni gidi imaanını...

Karşısındakinin kadın ve erkek olduğunu ayırt edemeyecek kadar, Harun'un beynini gittikçe yoğunluğu artan uğursuz bir sarhoşluk sarıyordu. Bu hayırsız oğlanı dakikadan dakikaya kavrayan rakı mıydı, esrar mıydı?

Sarhoşun sözleri büsbütün saçmaya dönüyor, söyleyişi anlaşılmaz bir ağırlık almaktayken ben kızdan sordum:

— Misafir kim?

— Apukat Vassaf Bey.

Bu adın havadaki çınlayışı anında, sarhoş karanlıkta emekleyen yeni ayak bir çocuk gibi duvarlara tutuna tutuna gidip oturduğu iskemleden başını kaldırmaya uğraşarak:

— Bu bu bu saatta... a a anamın yanında erkek misafirin (Hızlı hızlı birkaç kere soluyarak) ne münasebeti var efendim?

Sarhoşun bu sualinde beyninin o andaki karışıklığından umulmayacak bir mantık vardi. Hizmetçi kız benim

yüzüme baktı, ben onun... İkimizde de bir cevap bulup vermek akıllığı görülmedi.

Sarhoş ezgin, baygın kelimelerle söyleyip duruyordu:

— Vassaf mı? Ha ha ha, Yemiş İskelesi hammallarına mezelik eden bu kopuk, it annemin yanında ne arıyor?

Hizmetçi kız:

— Hanımefendinin hesabına bakıyor. Batak paralarını alacakmış.

— Bataktan pa para mı çıkaracak? O haytanın ke kendisi batakçının âlâsıdır. Eline elini veren parmaklarını tam bulamaz. Kâğıthane'deki sünnet köprüsü bu oğlandan daha namusludur. Çünkü üzerinden daha az yolcu geçmiştir. Şimdi geçmişine sövdürme beni... Off... Midem bulanıyor...

Sarhoşun içinde birbiriyle uyuşamayan mezeler dışarı uğramak isteyerek geviş getiren hayvanlarda olduğu gibi boğazında aşağıdan yukarı bir hareket görüldü, vücudu başıyle birlikte birkaç defa sarsıldı, rengi uçtu, gözleri süzüldü, başını kolları üzerinden iskemlenin arkalığına verdi. Hizmetçi kız koştu, leğen getirdi. Fakat Harun bu mide ihtilâli sağanağını serpintisiz geçirdi. Gereksiz manasız bir gülümsemeyle hizmetçi kıza kaydırarak:

— Hayriye, annemin hesabına bakıyorlar dedin, kim bakıyor?

Kız biraz şaşırarak:

— Söyledim ya küçük Bey, apukat Vassaf Bey bakıyor...

Kaynım hizmetçiye yumruğunu kaldırarak:

— Ha ha hâlâ karşımda bu... Bok ismi mi geveliyorsun? Şimdi seni gebertirim, kahpe!..

— Aa a a, hem soruyorsunuz, hem kızıyorsunuz.

— Şe şey, şimdi ben annemi görmek istiyorum. Yanına gideceğim.

Hayriye:

Hayriye:

— Hanımefendi yanımıza kimseyi bırakmayın diye tembih etti.

— Ne bok yer ağanın beygiri...

— Gördükleri hesap pek inceymiş de zihinleri karışmasın diye...

Sarhoş eliyle pantolonun arka cebinde bir şey arayarak:

— Ben onlara ince hesabı şimdi gösteririm! dedi.

Bu kelimeleri yarı anlaşılır bir kekelikle boğarak söyledi. İskemlenin arkalığına bir daha kapandı. Ağzından söz yerine başka şeyler boşandı. Eli arkasında silâha davranmak durumunda kalarak bir dakika sonra sızdı. Döşeğine taşıdılar.

O, göçtükten sonra ispirto buharının basıncını beynimde ben de duymaya başladım. Kaynanamın odasındaki ince muhasebe ne evlâdın, ne damadın aklının alacağı bir iş değildi. Kalın kafam bu noktada bir türlü asrîleşemeyen bir Türkoğlu Türktü. Türk kuşağı, ırkının bu hususlaki taassubunu ölünceye kadar koruyacaktır. Yanı başındaki kanun dışı ilgiyi hazmeden kafalar Türklüğe karışmış ecnebî kafalılardır. Düşündükçe şimdi benim beynim de alt üst oluyordu.

Sızmazdan önce kaynımın söylediği şu: «Ne bok yer ağanın beygiri...» cümlesini birkaç defa ben de mırıldandım. Bu sözün aslını faslını bilmiyordum. Ne zaman ve ne münasebetle ağanın beygiri bok yemişti? Neyse onun yediği halttan bize bu lakırdı bir hediye kalmış ve bu makama uyuyordu. İşte bu kadar...

Karısına yular teslim eden erkeklerden değilim. Fakat Vehibe fırsat düşürebildiği tahakküm dakikasını hiç kaçırmaz.

Asık bir suratla sordu:

— Kardeşimle beraber değil miydiniz?

— Evet.

— Niçin bu kadar içirdiniz?

Ben, ağanın beygirine birkaç defa daha yedirdikten sonra köpürdüm, çünkü karımın suali dayanılır saçmalardan değildi:

— Hanım, kardeşine ben mi içirdim? Onun morfin, eter şırıngasını, esrar tabakasını, rakı, konyak şişesini yanında taşıyan soysuzlardan olduğunu bilmiyor musun? Meyhaneye ben onu götürmedim, önemli bir şey söyleyeceğim diye o beni götürdü.

— Nasıl önemli şey?

— Anasını öldürmeyi tasarlıyor...

Karım çırpına çırpına bir çığlık koparark:

— Söyleme Bey... söyleme, şimdi bayılırım!..

— Şimdi bayıl, sonra bayıl... seksen defa bayıl, gerçek bu!

— Aman Allah'ım, bu oğlan nereden çıktı, içimizden böyle?!. Soyumuzdan katil yoktu hem de ana katili, dağlara taşlara...

— Hanım, senin anan da öldürülecek bir karıdır doğrusu...

— Bey sus... sen insaf et bari, sinirlerimin halini bilirsin...

— İnsanlara gelecek felâket sinirlerinin etkilere karşı dayanma derecesini hesaplayarak gelmez...

— Ben de deliyim, niçin bu kadar telâş ediyorum? Kardeşimin yüreği pek yufkadır. Harun bir tavuk bile öldüremez. Sarhoşlukla edilmiş hezeyanlar.

— Harun rakıyı, esrarı çekip, morfinle kanını zehirledikten sonra anasını da öldürür, seni de, beni de öldürür, mahalle imamını da...

— Bey, bana teselli verecek yerde sen de yangına körükle gidiyorsun.

— Biz teselli saatında değil, kopacak felâkete bir çare düşünmek zamanındayız. Hakikati niçin saklayayım, şimdiye kadar tavuk boğazlayamayan Harun efkâr edip de esrarla karışık birkaç kadeh çekince, anasını da pekâlâ temizleyebilir.

— Sus Bey, şimdi aklımı bozarım...

— Zater bu ailede aklı tam ayar kimse yoktur. Ananın hali belli... kardeşinin deliliği meydanda. Bu ikisinin ortasında senin akıllı kalmana imkân var mıdır? Sana açıkça söyleyeyim ki, ben burada damat olarak otururken, yukarda ananın çapkın bir gençle odaya kapanarak ince hesap görmelerine dayanamam.

— Bey, insaf et... Kadının orada burada o kadar alacağı birikti. İşine oğlu bakmaz, sen aldırmazsın. Annem kendi adliyelere gidecek değil ya, elbet bir avukat tutacak.

— Daha dün böyle söylemiyordun. Bugün ne çabuk annenin tarafına geçtin?!.

— Ne yapayım, anamdır. Kadını öldürmek için yaptığınız birliğe ben de mi gireyim?

4

SABAHLEYİN döşekten kalkınca vüdumun kırıklığı, başımın ağırlığı, midemin bozukluğu dün akşam birahanede Harun'la beraber fazla kaçırdığımızı anlattı. Karım baş çatkılı, gözler kırmızı, umutsuz, somurtkan karşımda dolaşıyor.

Akşam onunla biraz dırıltı ettiğimizi biliyorum. Meselenin kaynanam için olduğunu da hatırlıyorum, Harun'un tehditlerinden de kafamın içinde bazı kelimeler dolaşıyor, ama karımla aramızda söz nasıl başladı, nasıl bitti açıkça farkında değil gibiyim. Önüme bir kahvaltı tepsisi sürüldü. Tereyağı, reçel, zeytin, çay falan filân,

hemen hemen toklukla başımı çevirince Vehibe başladı:

— Rakı yalnız midenizi değil, akşam aklınızı da bozmuştu, neydi Harun'un o hali? Neydi sizin ouun fikirlerine uymaktaki şiddetiniz.. Bir kere annem, siz, kardeşim, üçünüzün arasında yaşamak benim için çok güçleşti.

Karım buradan tutturduğu sitemlerini hayli uzattı. Akşam onun bana, benim ona ne demiş olduğumuzu bir bir tekrarlayarak münakaşayı tekrar canlandırdı. Mahmurluğumun bulantısı arasında dedim ki:

— Vehibe, akşam sarhoştum, şimdi ayığım, fakat iş yine o iştir. Onun ciddiyetinden, kötülüğünden bir nokta eksilmemiştir. Çünkü kardeşinle aramızda söz açıldığı zaman pekâlâ ikimizin de aklı başındaydı. O, diline sahipti, ben de kulaklarıma... Oğlan kendine soylu aileden bir kız bulmuş, onunla evlenmek sevdasına düşmüş, hiçbir delikanlıya bu ümidinden dolayı kabahat bulunamaz. Annesine karşı dönen dedikoduların, bu evlenmeye bir engel olması ihtimali önünde umutsuzluktan çıldırıyor. İstiyor ki artık anası aklını başına alarak yaşıyle uygun bir hahayat geçirmeye karar versin. Hanımefendi âlemin dedikodusuna çanak açacak bir hoppalıkla, ahlâksız delikanlılarla gülünç ilgilerini sürdürürse en ağır ceza ile ondan intikam alacağını söylüyor.

— Bey, «Ceza», «İntikam», bu iki kelime bir anaya karşı nasıl kullanılır?

— Nasıl kullanılır bilmem, kullanıldığını işittim.

— Bu yaştan sonra annem oğlunun sözüyle oturup kalkar mı? Hem o ne cadaloz gelin ki daha gelmeden anneme tahakküme başlıyor.

— Bilmem. İşte anan, işte kardeşin... İşi çözünüz.

— İşte bir daha tekrarlıyorum, bunlar sarhoşlukla söylenmiş sözler, Harun evlenemez.

— Evleneceğim diyor...

— Anasını öldüremez...

— Öldüreceğim diyor...

— Sizin bu hususta fikriniz ne sularda?

— Bu hususta ne benim fikrim para eder, ne de senin sözün... Kardeşini çağırırsın buraya. Açıktan açığa sorar, akşamki sözlerinin ciddî olup olmadığını anlarız.

Harun'u çağırmak için karım perişan bir kafayla odadan çıktı.

Sekiz on dakika sonra yalnız dönünce sordum:

— Hani ya kardeşin?

— Daha döşekten kalkmamış.

— Öğle yaklaştı...

— Evet öğleler oluyor, bu ne uykusu bilmem...

— Uyku değil. Akşam kardeşin sızmıştı... Uyku olsun, sızma olsun, dün gece öyle korkunç bir istekle yatan adam, bu kadar uzun müddet döşekte kalabilir mi?

— Niçin kalmasın?

— Beyinlerinde öyle korkunç bir isteğin zehriyle kıvrananlar beş dakika bir yerde durup dinlenemezler.

— Ne biliyorsun, sen birkaç defa katil oldun mu?

— Rabbim göstermesin, olmadım ama, kafamda ufak bir kuruntu olsa içim içime sığmaz, deli gibi dolaşır dururum. Kardeşinin kullandığı morfinden bir doz da sana şırınga etseler üç gün, üç gece uyursun vallahi. Böyle çocukça muhakemelerle kardeşini kurtarmaya çalışma. Onu sarhoşken ben dinledim. Ayıkken bir de sen söylet. İstediği neyse anlaşılsın, ona göre tedbir almaya çalışalım. Böyle tehlikeli işlerde gerçekle karşı karşıya gelmekten korkmamalı. Çünkü başka çare yok.

— Biraz açık saçık yatıyordu, tartaklayıp uyandırdım, derlenip toplanıp gelecek.

— Akşam onu döşeğine başından, ayağından tutarak götürdüler, elbisesiyle yatırdılar. Nasıl olup da soyunmuş?

— Bilmem.

— Hayriye soymuş olacak.

— Belki...

— O kadar rahatlıkla belki diyorsun ki...

— Ne var?

— Genç bir hizmetçi kız sarhoş bir delikanlıyı son çamaşırına kadar soyar da buna ne var denir mi?

— Ne olurmuş?

— Şimdi beni koyu koyu söyleteceksin... Eski kadınlar böyle şeylere dikkat ederler, önem verirlerdi. Annen kendi havasında, sen de vurdum duymaz bir kafayla yaşıyorsun. Ahlâk bozukluğu bu derece salgın durumda olan bir evde edep, terbiye nasıl barınır?

— Kardeşim için ne söylersen söyle. Lâkin onun bu işteki tabiatını iyi bilirim, öldüm Allah desen öyle Hayriye gibi kızlara tenezzül etmez.

— Belki Hayriye küçük Beyi zihninden geçirir.

— Geçirsin... Ne çıkar ondan?

— Çok önemli şeyler çıkar. Biz evin erkekleri, her zaman içerde bulunmayız. Evde olup biten şeylerin çoğundan haberimiz olmaz. Evin içinde bir casus bulundurmak icap edince, gözü açık hizmetçi kızlardan birine âşık olduğunu söylemekle maksada erişirler. Belki Harun annesinin en ince esrarını bu yolda öğreniyor. Anliyorum, onun derinden derine öğrenip de bize açmadığı çok şeyler var.

Harun, sünepece, bir gecelik gömleği ile yaka çarpık, göz şaşı sallana sallana geldi. Yüzümüze bakmadan doğru aynanın önündeki sürahiye sarıldı, lakır lakır dikti. İspirtonun külhana çevirdiği mide sönmedi, yarım bardak daha içti. Ağır ağır bir kenara oturdu. Çapaklı gözlerinin uyuşuk bakışıyle bizi süzdü. Hararetli nefesler saçan paslı ağzından hiç bir söz çıkmadı.

Açık göğsü, kol ve bacaklarını 25 yaşındaki erkekçe güzelliği görülüyordu. Solgun ve kemikli yüzü bu genç

vücutta birkaç yaş geçkin duruyor, tüyleri uzun bir fırça gibi kabarık saçlarının altındaki çekik siyah gözleri hemen kapanır sanılacak bir uyuşuklukla aralık bakıyordu.

Yüzün erkekçe gözelliğini tamamlayan bıyıklar onda sekiz tıraş edilmiş olduğu için bütün yeni delikanlılarda görüldüğü gibi yüzün çizgileri sertleşmiş, bu çıplak dudakların üzerindeki kirpiklere, kaşlara bir nisbetsizlik, ahenksizlik, kabalık, kartlık gelmişti.

Kaynımın ruhundaki akşamki coşkunluk yoktu. İspirtonun tesiriyle beraber bütün hiddeti, şiddeti sönmüş gibiydi. Bıraksak hemen uyuyacağı zannolunuyordu.

Yersiz olan korkumuzun boşluğunu ispatlayan onun bu durgun halini gördükçe karım ufak bir sevinme gülücüğü ile yüzüme bakarak:

— Hah, işte gör... Ben sana demedim mi, bu oğlanda anasına silâh çekecek bir vahşî tavrı, yaradılışı var mı? manasına anlatmaya uğraşıyordu.

Harun ayıklık zamanına mahsus sinsiliğini tamamıyle takınmış, sarhoşluğu sırasında ağzından fazla söz kaçırmış bulunduğuna pişman bir yumuşaklıkla önüne bakıyordu.

Akşamki huysuzluğu anasına karşı savurduğu sözler yalnız ispirto hızıyla yapılmış asılsız densizlikler miydi? Yoksa bunda bir parçacık gerçek var mıydı? Zihnimde bu noktayı eşeleyerek elimden geldiği kadar bütün analiz dikkatimle Harun'un gözlerine baktım. Titredim. Ruhunun korkunç hilesini bize karşı örtmek için durgun tuttuğu gözlerinde başkalarına söylenilmesinden titrenecek korkunç bir esrar âlemine uzanıp kaybolan karanlık, çözülmez bir bakış sezdim. Karım bu keşfimin hiç farkında olmadı.

Kaynım akşamki işin sorgusundan çekinir gibi durduğu için söze açıktan açığa girmedim. Bir yol bulup dedim ki:

— Harun, ne perişan bir haldesin... Gecelik gömleğinin iki yerinde yırtık var. Gündüzleri seni yakaları boynuna uymayan üç günlük gömlekler, ütüsüz mendillerle görüyorum. Annen gençliğinden beri böyle şeylerle uğraşmaya alışmamış, ablan çoluğuyle çocuğuyle uğraşıyor, sana candan bakacak bir kadın lâzım. İnsanlar da güvercinler gibi çift yaşamak için yaratılmışlardır. Sen de artık eşini arayıp bulmalısın.

Zeki oğlan, kız kardeşinin önünde kendisini söyletmek istediğimi hemen anlayarak gözlerini acı bir bakışla gözbebeklerime dikti. Bir zaman hiç kırpmadan beynimi burgular gibi keskin keskin baktı. Ben onun bu bakışından şu manayı anladım: «Akşam size hayli açıldım, işin aslını ve pürüzünü biliyorsunuz. Şimdi bunu bana tekrarlatmakta ne mana var? Merak ettiğiniz önemli bir nokta bulunduğunu biliyorum. Ya iç huzuruna ermek veya bir suretle bu tehlikeyi defetmek çaresi bulmak için beni söyletmek istiyorsunuz. Hayır, söylemeyeceğim. Bu gerçek, patlama anma kadar bir bomba gibi yüreğimde gizli duracak. İşin ötesinden berisinden söz edeceğim, bu gerçeğe dokunmayacağım, istediğiniz kadar uğraşınız, boşunadır.»

Manalı bakışlarıyle bu şeyleri bana anlattıktan sonra Harun, gözlerini, diz diz üzerine koyup da oynattığı terliklere çevirdi ve asıl maksadını gizlemek için söze biraz lâtife karıştırarak:

— Ben her gün yakalık değiştirmek, ütülü mendil kullanmak için evlenmek istiyenlerden değilim? Gönlümün kadından beklediği şeyler bu saydıklarınız değildir. Kardeşim size çiçek gibi bakan hamarat bir kadın olmadığı halde siz mutsuz bir koca değilsiniz. Ben evlenmek için iyi bir hizmetçi ruhuyle dolmuş bir kadın aramıyorum. Gönlüm karımı aşkla sevsin; onun bütün kusurlarını bağışlarım.

Her tarafına türlü kulp takarak meseleyi evirdi çevirdi. Harun anasına karşı hiç bir düşmanlık göstermedi. Biz de onun böyle çirkin bir iş üzerindeki duygusunu gıcıklamamak için konuyu değiştirdik.

Birkaç bardak daha su içip sekiz on defa esnedikten sonra kaynım odasına çekildi, karım dudaklarının ucunu son genişliğine kadar yayan sevinç gülüşüyle bana dönerek:

— Ben sana demedim mi? Akşam vururum, yakarım sözleriyle bizi korkuya düşüren Harun bugün süt dökmüş kedi gibi olmuş... Tehditlerini tekrarlamak değil, bunun üzerine bir söz açılmasından bile korkuyor, o hezeyanlar içki deliliğiyle ağzından saçılmıştı.

Ben hiç de karımın fikrinde değildim ama onun bu bönce kanaatini bozmamak için sustum.

5

HARUN üst üste birkaç akşam görünmedi. Onun bu kayboluşları yeni bir şey olmadığı için merak etmedik.

Kaynanamla Vassaf Beyin özel odadaki ince hesapları sürüp gidiyordu. Bir akşam eve geldim, karımı pek sinirli bir halde buldum. Eli ayağı titriyor, benzi umutsuz bir hasta gibi sapsarı kesilmişti. Hemen:

— Ne var? dedim.

O rastgeldiği bir iskemlenin üzerine yığılarak, minimini mendiline gözlerini sile sile:

— Ne olacak... annem... annem... ahhh... ahhh... bu kadın pez azdı. Allah encamını hayretsin.

— Ne yaptı?

— Ne yaptığını söylemeye utanıyorum.

— Kocanım... Utanma, söyle.

Karım bir iki hıçkırık arasında:

— Söylemeye dilim varmıyor. O yaştan sonra, ahhh ne rezalet...

— Anan, oğlu yerinde bir gençle odaya kapandıktan sonra **artık bizim** için rezaletin her türlüsüne dayanmak lâzım gelir. Ben bu işteki fenalığın derecesini sana hatırlatmaya uğraştıkça, ananı şiddetle koruyordun. Nasıl oluyor da bugün benim karşımda onu rezaletle suçlama cesaretini gösteriyorsun?

— Ahhh ne yapayım, Bey?... Benim anam senin de kaynanan. Onun bu ahlâksızlığı elâlemi güldürür, bizi ağlatır. Kadınlar arasında bir söz vardır: «İyi diyelim de iyi olsun» derler. Belki uslanır ümidiyle bu dakikaya kadar onun her kötülüğünü örtbas etmeye uğraşıyordum.

— Hanım, altmışına yakın azanlar uslanmazlar. Biz bunu toy bir çocuk gibi uslandırmaya çalışacağımıza, çıldırdı diye ilân edip vasiliğimiz altına almalıyız.

— Deli değil ki, her şeyi senden, benden iyi biliyor. Pekâlâ, pek muhakemeli konuşuyor. Yalnız Vassaf Bey deyince aklı zıvanasından çıkıyor. Herifin geldiğini işitir işitmez parçalanırcasına kendisini merdivenden aşağı atıyor, karşılamaya koşuyor. On beş yaşında bir kız gibi hoppalaşıyor çevikleşiyor, lastik top gibi sekiyor. İşitenleri şaşırtacak, her gün yeniden yeniye kıvraklık, fıkırdaklık âdetleri, huyları peydahlıyor.

— Ne yaptı? Ne yapıyor? Niçin böyle ağlıyorsun, niçin böyle titriyorsun, neden böyle sarardın?

— Vassaf Beyin geldiği akşamlar işret tepsisi çıkarılıyor.

— Ey...

— Beraber içiyorlar.

— Ey...

— Anahtar deliğinden gözetliyorum, biri birinin ağzına rakı döküyorlar, meze veriyorlar.

— Ey...
— Kimi geceler Vassaf gitmiyor.
— Ey...
— Burada kalıyor.
— Ey...
— Artık bunun eyi meyi var mı Bey?
— Ey sözünden başka söz bulamayacak kadar bir şaşkınlıkla şaşırdım karıcığım.
— Düşün. Düşüneyim, düşünelim. Bu felâkete bir çare bulalım. İstersen Harun'u da aramıza alalım, beraber bir hal çaresi arayalım.
— Yok... Onun başında sevda ateşi tütüyor. Beynini rakıyla esrarla daha bilmem neyle islimleyince acele eder ve delice bir harekette bulunur. Zaten annesine karşı korkunç niyetini bize anlatmadı mı? Şimdi onun sakin durduğuna bakma.
— Peki ama bu rezaletleri Harun'dan ne zamana kadar gizleyeceğiz? Anasının Vassaf'la dudak dudağa rakı içtiğini, kimi gece bu genç herifin koynunda yattığını bilmiyor. Bu korkunç halleri öğrenince kopacak kıyametleri düşün bir kere.
— Ne olursa olsun, şimdilik Vassaf'ı alargada tutup bir kanun adamı bulup annenin deliliğini ilân etmeliyiz. Vassaf Beyin anana âşık olması, insanlık komedyalarının en acıklılarındandır. Bu sahte âşığın ihtiyar sevgilisinin buruşuk yüzüne, boyalı saçlarına vurulmadığı malûm. Herif yakında iratlara el atacak. Seni, beni, Harun'u daraya çıkardıktan sonra her şeyin üzerine oturacak.

İnsanlar olaylara değil, olaylar insanlara hâkimdir. İnsanoğlu kendinde hâkim olmak kudretini sanarak birçok şeyleri olmadan evvel sezinleyip kendi hesabına değiştirmeye uğraşıyor. Ama biz şöyle böyle tedbirler almaya çabalarken çoğu olayların içinde yuvarlanıp gidi-

yoruz. Yine öyle oldu. Biz şöyle yapalım derken kaza ve kader çarkının dişleri arasına sıkıştık.

Bir akşam geç vakit eve geldim, karım umutsuz, bitik bir yüzle karşıma çıktı.

— Ne var Vehibe?

— Malûm ya her günkü dert...

— Söyle,

— Söyleme desen de artık söyleyeceğim. Çünkü tahammüle takatim kalmadı. Niçin susayım, annemin uslanmasını mı bekleyeceğiz? Bunu beklemek ahmaklıkların en büyüğüdür. İşte sana haber veriyorum. Hiç bir namuslu erkek bu rezaleti kabul etmez. Ne yapacaksan artık yap. Vassaf yukarda. Annemle içiyorlar. Delikanlı zararsız ut da çalıyor. Merdiven başına kadar çıksan bu ezgili ahengi işitirsin.

Karım annesinin bu sapıtkanlığından bana çok söz etmişti ama rezaleti böyle olduğu anda haber vermemişti. Öfkeyle tamir edilemez bir harekette bulunmam ihtimalinden korkmuştu. Zavallı kadın şimdi her tehlikeyi göze aldırarak ne suretle olursa olsun bu çok acı hale bir son verilmesini benim erkekliğimden bekliyordu.

Karımdan sordum:

— Hani ya sen yanlarına sıkça sıkça hizmetçi gönderdiğini, çocuğu içeri salıverdiğini söylüyordun?

— Şimdi içeri bir kedi bile sokmak ihtimali kalmadı. Kimseyi kabul etmiyorlar. Kapı içerden sürmeli. Azmiye Hanım bir çoban, kancık bir çoban köpeği sadakatıyla koridorun başında bekliyor. Oradan kuş uçurmuyor.

— Rezalet!

— Bu söz annemin ayıp davranışını anlatmaktan çok âciz kalır.

İlkin bu Azmiye Hanımın nasıl bir yaratık olduğunu anlatmalıyım. Fakat gerçekte çok defa sanatın disiplini-

ne girmeyen bir zorluk vardır. Çalışırız da kalemle fırçayla onun onda birini anlatamayız. Sanatın gerçeği göstermesindeki isabet derecesini tayin için ince bir ölçü bulunamadığı için çok kusurlarımız örtülü kalır.

Kalemimin Azmiye'yi tasvirdeki kudretsizliğini bile bile kendimi alamıyorum:

Bu karı herkesin huyuna uyan bir dalkavuktur. Soyacağı zavallının en ince sinirinden ta ruhuna kadar girer. Canlanmış bir iki yüzlülük, bir yalan, bir habisliktir. Dalkavukluk bir fen şeklinde toplansa bu kadından büyük usta bulunmaz. Hiç bir ağır günah düşünülemez ki az bir çıkar uğruna Azmiye onu yapmaktan çekinsin. Nasıl söyleyeyim, nasıl sıkılmadan alatayım efendim? Bu karıyı anlatmaktan kelimeler, cümleler utanır. Fahişedir, sevicidir, kulamparadır. Kaynanama sevmek illetini aşılayan bu uğursuzdur. Bir eve kolera, veba, taun girsin bu musibet girmesin. Bir konaktaki Hanımefendiyi, Paşayı, genç kızı, toy oğlanı, uşağı, halayığı, hasılı bir ev halkını her yaşta, her huyda bulunanlarını aldatacak bu karıda çeşitli tılsımlar vardır. Herkesin zayıf tarafını hemen bulur, bir maden gibi işlemeye başlar. Sofuyla sofu, hovardayle hovarda, doğruyla doğru, hırsızla hırsız, arsızla arsız, yüzsüzle yüzsüz olur.

Hangi sınıftan insan olursanız olunuz böyle bir çirkef karıya bulaşmaktan çekinirseniz çekininiz, yılan gibi ayaklarınızın altında dolaşarak adımlarınızı köstekler.

Sizi kolayca avlamak için bütün arzularınızı tetkikle sizin huyunuzda görünür, kendini tamamıyle size benzetir. Çok geçmez, sonra maazallah, siz ona benzersiniz, hasılı anlatılamaz bir afettir, vesselâm. Yapısı kuvvetli, iri yarı, erkek cüssesinde, kırk beşlik bir karıdır. Esmer yüzü şirin, falcı çingene karıları gibi dili tatlı, bakışı içe geçer, davranışları zeki, mantığı kandırıcıdır.

Bizim konakta bir taraftan kaynanam, öbür yandan

Harun'a çattı. Genç kaynımla bir odaya kapanıp esrar içtiler. Bu keyif verici zehirin insanı taşıyıp götürdüğü garip âlemlerin harikaları içinde kendini Harun'un gözüne on beşinde emsalsiz bir huri göstererek çocuğu vuslatıyle sevindirdiğine şüphem kalmadı.

Kaynanamın akıl hocası, vekilharcı, tellalı, hasılı her türlü işlerinin vasıtası bu kadındır. Sıkıntı zamanlarında faizle para bulur. Satlacak mal varsa çarşıya, pazara, bedestene götürür. Kimi zamanlar kaynanamın sandık odasından içinde mahfaza dolu küçük bir el çantasıyle, yahut koltuğunun altında sedefli bir antika çekmece veya gümüş takımlarıyle çıkar. Her şeyi alır, satar, yapar, eder; kimseye hesap vermez; esrar ikisinin arasında kalır. Bayramda, seyranda genç yavuklulara verilecek hediyeyi hep o seçer ve tedarik eder. Kaynanamı soyar, soğana çevirir. Ev halkından istediklerini göze sokar, istemediklerini gözden düşürür. Ortada bir fit, bir zıddiyet, bir dedikodu, bir geçimsizliktir gider. İçimizden bu melun karıya diş bilemeyen yoktur. Ama kaynanamın birinci gözdesi olduğu için ne kadar uğraşsak sırtını yere getiremeyiz.

İşte kaynanamın kapısında bekçilik, yengelik eden bu Azmiye şırfıntısıydı.

Karım hâlâ karşımda ağlayarak devam ediyordu:

— Bugüne kadar sana ve herkese karşı annemin ayıplarını örtmeğe çalıştım. Ama hata ettiğimi anlıyorum. Kapatmak değil, bu rezalete ciddî bir çare bulmak lâzım. Evin içinde en büyük erkek sensin. Yukarıya çık, kolundan tut, zamparayı sokağa at. Kapı önünde bekleyen o pezevenk karının da terbiyesini ver. Annem bağırır çağırırsa bu geceden başlayarak ortalığa deliliğini ilân ederiz. Ahh... Şimdi anlıyorum, biz bu işin üstesinden gelemezsek sonu pek fenaya varacak. Harun esrar çektiği bir

akşam bu rezaletin üzerine gelecek, iş cinayetle sona erecek.

Fırtınaya tutulmuş bir kaptan gibi ellerimi arkaya bağlayıp, odanın ortasında mekik dokumaya başladım. Hem de şöyle söyleniyordum:

— Ahh... Vehibe, ahh!... Kadın değil misin, bir saatta üç fikir değiştirirsin. Daha dün bu işi örtbas etmeye çalışırken beni olanca şiddetiyle ananın üstüne sürüyorsun.

— Ne yapayım Bey, mal canın yongasıdır. Anamı soyuyorlar. Biz de çoluk çocuk sahibiyiz. Bir zaman daha sussak on paraya muhtaç kalacağız. Annemin sandığında, dolabında, çekmecesinde ne varsa birer birer gidiyor. Galiba gayrımenkullerin senetlerine varıncaya kadar her şey rehin ediliyor. Birer türlü dolaba sokuluyor. Dava vekili olarak evimize giren heriflerin ne korkunç soyguncu olduklarını yakında anlayacağız. Lâkin iş işten geçmiş olacak.

— Hanım, ben de sinirlinin biriyim. Şimdi yukarıya çıkacağım, kapı önünde bana kancık köpek gibi saracak, ben ona terbiyesini bildirmeye uğraşacağım. Oda kapısı açılacak, dışarı iki günahkâr baş çıkacak. Birbirimize gireceğiz. Ben böyle bir işe giriştim mi ya ölmeli, ya öldürmeliyim. Sonunda Harun'dan korktuğumuzdan daha berbat olacak. Şu saatta kaynanam seni de, beni de, tabiî torunlarını da evden kovacak. Rezalete rezaletle karşı koymaktan bir ikinci rezalet daha çıkar. Biz bunun akıllıca bir çaresini bulmaya uğraşmalıyız.

— Bu felâketin def'ine müessir bir tedbir aradım. Bugüne kadar düşündüm, bulamadım. Sen uygun bir yol buldunsa söyle...

Bu sırada sormadan oda kapımız açıldı. İçeri Ali Harun girdi.

6

OĞLANIN kanla dumanlanmış gözlerindeki uyurgezer bakışını görünce karı koca birbirimize fırlattığımız bakışlarla: «Hah... İşte şimdi korktuğumuza uğradık!» manasını anlattık.

Kaynım rakısını, esrarını her türlü içkisini çekmiş, korkunç bir faciaya hazırlanmıştı. Gözlerinde parıldayan cinayet ataklığından yüreklerimize ürküntü geldi.

Harun korkunç ve ancak bir ölü yüzündeki sırıtmaya benzeyen bir gülümsemeyle bakışlarını bize dikerek:

— Bu akşam babamın ruhunu şadedeceğim!..

Biz bu sözden birdenbire bir şey anlamayarak karı koca soruşturur bakışlarla birbirimize bakıştık.

Kaynım şu ikinci cümle ile merakımızı halletti:

— Anamın yanında zampara var. İkisinin de canlarını cehenneme göndereceğim.

Biz hafif birer ürpertiyle titriyorduk. O, devam etti:

— Bir kadın için bu his on beşinde çocukluk, yirmi beşinde sevda, otuz beşinde orospuluk, kırk beşinde ahlâksızlık, delilik. Elli beşinde buna verilecek bir ad bulamıyorum. Bu rezaletin adını ya bir kamanın ucundan akacak kan yazacak veya bir tabancanın gümbürtüsü söyleyecek veyahut bir zehirin vücudu kıvrandıran sarsıntıları dile getirecek.

Biraz evvel kuvvetle anasının aleyhine yürüyen karım, şimdi yalvarmaktan dudakları titreyerek:

— Kardeşim, babamızın ruhunu hepimiz sevindirmek isteriz. Fakat, senin düşündüğün surette değil. Anamızın yanında vakiâ şu anda bir erkek var ama zampara değil. Böyle bir sözü kullanmaya nasıl dilin varıyor? Bu sözünden babamızın ruhu şad değil, muazzep olur. Anamızın

yanındaki erkek bir iş adamıdır, bir adliye adamıdır. Buraya bir iş için geliyor.

Kaynım ablasının üzerine yürür bir şiddetle:

— Sus... Yeter... Böyle beylik laflarla insan savsaklamak zamanı çoktan geçti. İş adamı, kanun adamı görüşmek için bu saatı seçmez; vekili olduğu karıyla karşı karşıya rakı içmez. Bu yaşta bir kadını zayıflığından yararlanarak metres edinip soymaz. Şimdi ikisini de çiftehanelerinden dışarı çıkaracağım. Ben sarhoşum ama, anamın benden daha sarhoş olduğunu şimdi göreceksiniz.

Karım:

— Canım, bunları sana kim söylüyor? Ananı alçakça böyle fitleyen kimdir? Hiç birinin aslı yok.

— Hemşire, çocuk aldatır gibi ahmakça kullandığın bu ağız beni büsbütün çıldırtıyor. İşte ben gidiyorum, dediklerimin aslı var mı, yok mu şimdi görürüz. Artık söz hakkı ne senindir, ne benimdir, revolverindir.

Gözlerinde şimşekler çakarak kaynım odadan dışarı saldırdı.

Bu felâket karşısında ne yapacağımızı kararlaştırmak için birbirimizden akıl öğrenmek ister birer şaşkınlıkla Vehibe'yle bakışakaldık. İkimizi de, yeni parlamak üzere olan bir yangının nasıl bastırılmasına koşan kimselerin hallerine benzer korku almıştı. Sonunda karım bağırdı:

— Bey, ne duruyorsun?.. Koş, sen başa çıkamayacaksan sokaktan birkaç polis çağır, şimdi kardeşim anamı öldürecek. Biri katil, biri maktul olacak. Vaka rezaletken felâkete dönecek. Koş... Koş... Ölen anneme mi ağlayayım, katil olan kardeşime mi yanayım?!. Ahhh... Alnımızın kara yazıları.

Ateşe koşar gibi bir telâşla Harun'un arkasından biz de saldırdık. Karımın merdivende ayağı burkuldu, birkaç basamak yuvarlandı. Fakat görevine bağlı bir nefer gibi

kendisini toparlayarak sendeleye sendeleye yine bana yetişti. Harun, halvet odasının kapısını bekleyen çomara çatmıştı. Azmiye kapı gibi iri vücuduyle oğlanın önüne gerilmiş, ileri salıvermiyordu.

Aralarında nezaketin son perdesinde gül pembesi bir konuşma açıldı.

Harun titremeler arasında güvermiş dudaklarıyle:

— Bırak.

— Nereye?

— Anamın yanına.

— Olmaz.

— Niçin?

— Gizli işi var.

— Ne işi?

— Ne bileyim ben?... Kendine ait özel bir iş...

— Çekil edepsiz... Anamın benden gizli hiç bir işi olamaz.

— Bana ne canım, ben emir kuluyum. Bana öyle dediler, ben öyle yapıyorum.

— Diyenin de, yapanın da, senin de, dedenin de, sinsilenin de...

— Yetişir, yetişir... Meyhane peykesinde tahsili olan adamın, edebiyatı böyle olur.

Harun, iki omzundan karıyı şiddetle sarsarak:

— Çirkef, sana edebiyat mı? Kelime ağzına yaraşmıyor. Söyle anamın içerde gizli işi ne?

— Allah Allah! Ananı gördüğün zaman kendinden sor. İki kişi gizlice konuşuyor, ne bileyim ben...

— Pekâlâ bilirsin vasıta karı...

— Vasıtalık ediyorsam yabancıya etmiyorum ya, anana ediyorum.

Kaynım ceketinin yan cebindeki rovelveri tetiğe alarak:

— Sen vasıtalığı yalnız anama değil, beş kuruş karşı-

lığı her müşteriye yaparsın, Yenicami fahişesi, kart orospu.

— Fahişeliğin resmî tezkeresi var, vesikası var, şimdi o ayıp bir şey değil, ince bir sanat. Fakat, kabul etmem.

— Vay rezil kaltak. Altımdan kalktığını inkâr edebilir misin?

— Şecaat arz ederken hırsızlığını söylersin, eğer bunun bir ayıbı, günahı varsa iki tarafa da eşit olarak bölünmek lâzım gelir.

— O boku yediğim vakit kendimde değildim. Beynimi türlü içeceklerle uyuşturdun. Beni her fenalığa sen alıştırdın. İradenin dışında işlediğim o iğrenç iş aklıma geldikçe kendi kendimden iğreniyorum, hayattan iğreniyorum.

— Ohh... Kuzum hep iftira... Kaç defa ayaklarıma kapandın ama ben tenezzül etmedim, yoksa. Senin gibi salyangozu koynuma mı alacağım? Rabbim ruzî kılmasın.

— Kendini kaç defa bana çırılçıplak gösterdin. Vücudundaki bostan kuyularının çapıyle derinliği kafamın içindedir.

— Ustalığıyle iftihar edecek bir gençsin, kuyu mühendisi...

— Bırak... Anamın yanına gideceğim.

— Galiba ananın ölçüsünü alıyorlar, haritasını çıkarıyorlar.

— Bütün ahlâksızlıklarını anama aşıladın. Kadını her gün soyuyorsun. Velinimetini benim karşımda rezil etmeye cesaret ediyorsun. Oğlunun yanında bu ağzı kullanan bir melun acaba dışarda anamın aleyhinde neler söylemez?!.

— Sen bana karşı yüzüme tüyler ürpertecek pislikler saçıyorsun da ben sizin için Mevlut mu okuyacağım? Anan her gün benimle düşüp kalkmuyor mu? Ahlâkça ben ne isem o da o değil mi? Söylesene, ben alçak oluyorum da

ananız Hanımefendi neden yüksek kalıyor? Kibar olduğu için mi?

Ali Harun gözleri dönmüş, tüyleri kirpi gibi dikenleşmiş bir öfke deliliğiyle cebinden hemen çıkardığı, revolverinin namlusunu Azmiye'nin alnına dayayarak gülmekten katılıyor zannolunacak, kesik kesik kelimelerle:

— Mu... mu... mu... mundar kanını akıtayım mı şimdi?

Azmiye, ateş kusup can alan o, küçük deliğin karşısında Azrail'le yüz yüze geldiğini görerek, tulumbacıları utandıracak gür bir nara atar atmaz, ben hemen koşup kaynımın iki elini arkasına çemremeyi başardım. Fakat, sarsıntının şiddetinden silâh ateş aldı. Kurşun insan etine dokunmadan vızladı, bilinmeyen bir tarafa saplandı.

Azmiye can korkusuyla, ispazmozlarla yere devrildi. Vurulmuş gibi inliyordu. Sıkı sıkıya iki kolundan tutmaya uğraştığım kaynım, göğsümün üzerinde sokmaya çabalayan bir yılan heyecanıyla kıvrım kıvrım kıvranıyordu. Tehlikeyi henüz atlatmamıştık, çünkü, Harun'un elindeki, her sarsıntıda havada helezonlar çizen revolverden çıkacak kurşunların nereye rastlayacağı belli değildi.

Azmiye yıkıldığı yerden bir yardım feryadı daha kopardı. Karı arkasından vızlaması ihtimali olan serseri kurşunlardan kaçmaya cesaret edemiyordu.

Debelenen kaynım kuvvetimi kesti. İkimiz de soluk soluğa bir haldeyken kaynanamın oda kapısı açıldı. Dekolte omuzların üzerinden iki mahmur yüz gözüktü: Kaynanamla, Vassaf.

Karımın anası gençleşmek için bulandığı boyaların altında o kadar hazin bir geçkinlik almıştı ki, kavşamış yüzünden boğazlanmış bir koyun gibi bakan gözlerin ahlâkça fecaati önünde ağlayacağım geldi.

Vassaf... O... Muşmulanın yanında pembe, gevrek, tazelikten parıldayan taptaze bir elma gibi duruyor, bi-

rinin gençliği öbürünün ihtiyarlığını artırıyor, her ikisinin yüzünde de işlenen günahın iğrençliğinden sızan terler akıyor gibiydi. Bu acıklı ve gülünç manzara karşısında, büsbütün ifrit kesilen Ali Harun zincire vurulan delilerde görülen azgınlık ve sinirlerinin son kuvvet ve gerginliğiyle zaptolunmaz çelikten bir yay gibi kollarımı kıvırmaya başladı. Tabancalı elinin bileğini biraz kurtarabilerek belirsiz bir amaca doğru tetiği çekti. Koridorun içinde bir ikinci şimşek daha çakıp gümledi. Hepimiz fena halde sarsıldık. Kim vuruldu malûm değildi.

Genç avukat sıcak yar koynundan çıkmış pek dekolte bir karyola kıyafetiyle hasmının üzerine saldırdı. İnanılmaz bir hızla bileklerinden kavrayıverdi. Şimdi iki kuvetin kucağında kıvranan deliyi iyice zaptedebildik. Onun bu ilk bozgunundan cesaret alan Vassaf, nabız damarı üzerinde şiddetli bir tazyikle elinden revolveri almayı başardı. Meydanda yaralı görülmediğinden ikinci kurşunun da boşa gittiği anlaşıldı.

Kaynım ihtiyar anasının genç âşıkına ağıza alınmaz küfürler kusuyordu. Vassaf küfürbazı susturmak için havaya yumruğunu kaldırdı, ben hemen dirseğimi Harun'un yüzüne siper ederek:

— Çek yumruğunu, yoksa billahi şimdi deliyi salıveririm, yeke yek seni pekâlâ paklar! ihtarından kendimi alamadım. Çünkü bütün vicdanlar huzurunda kaynım haklıydı. Harun'u kıskıvrak göğsümün üzerinde tutup da anasının zamparasından dayak yedirmek havsalamın alamayacağı vahşî rezaletti. Gözlerimden saçılan hiddet ve nefret ateşlerinden Vassaf ihtarımın dehşetini anladı. Çünkü sözümün zıddına hareket ettiği anda yalnız Harun'u salıvermek değil benim de hemen onunla birlikte kendini tepelemeye atılacağımı anlıyordu.

Ben yalnız bir öldürme vakasını önlemeye uğraşıyor-

dum. Yoksa kaynanamın rusvaylığını haklı bularak kaynımı zaptetmiyordum.

Harun, bütün kinini, iğrendiğini, sinirlerinin ateşini, kederini, öfkesini gözlerinden anasına akıtarak:

— Dünya yaratılalıdan beri, böyle iğrenç bir rezalete sahne olmamıştır. Senden doğacağıma kuburlardan ana lağımlara atılsaydım daha temiz yaratılışta olurdum. Babamın sana bıraktığı servetin çekiciliğiyle üşüşen zamparalara onun evinde, onunla yattığın aynı odada kendini, buruşmuş altmış senelik kadınlığı veriyorsun... Bilmem ki neden ayaklarınızın altındaki toprak iğrencinden titremiyor... Menfur, melun karı...

Tehlikenin savuştuğunu gören Azmiye düştüğü yerden riyakârlığının en iğrenç bir gülümseyişiyle:

— Ahh... Hanımefendiciğim siz evlât değil, yılan doğurmuşsunuz, bunlar anaya karşı sarfedilecek sözler midir? Ne günlere kaldık ey molla hünkâr!

Harun kollarımızın arasında demirlerini kırmaya uğraşan bir tımarhane azılısı şiddetiyle kıvranarak:

— Lânetler sana ey dişi domuz... Ah, ne diyorum, domuza bu hakaret lâyık mıdır? Sana nispetle bu iğrenç hayvan bir gök mahlûku kadar saf ve temiz kalır. Bu anam olacak karı aleyhinde deminden beri savurduğun muzahrafat kalmadı. Şimdi yüzüne karşı nasıl ağız değiştiriyorsun?!.

— Dost dosta icabına göre acı da söyler, tatlı da!..

Oda kapısından yalnız başı gözüken kaynanam:

— Sen telâş etme Azmiye'ciğim ben dostumu, düşmanımı bilirim. O sarhoş oğlanın sözlerine bakıp da senin iyiliklerini unutur muyum hiç?!. Köpek yestehlemekle deniz mundar olmaz.

Kaynım:

— Köpeksem senin yavrunum. Yaradılışımın bu aşalığını inkâr edemem. Sarhoşluğa gelince zamparanın ağ-

zı benimkinden ziyade rakı kokuyor. Anam olacak dişi iblis, beraber içmişsiniz. Sen zaten kuş beyni kadar hafif olan aklını kaybedecek kadar içmemiş olaydın kapı arkasından günahkâr başını göstererek söze karışmaya arlanırdm.

Azmiye:

— Neye arlanacakmış? Niçin arlanacakmış? Ondan hayalı kim var içimizde?

Ben de artık dayanamadım, hepimizi utanmazlıkla suçlayan bu çirkefin dilini kullanarak:

— Sus Azmiye kepazesi... Balat lağımı gibi patlama ikide birde oradan.

Kaynım:

— Anam gibi karının savunucusu böyle olur. Anamın zamparası, pezevengi, oğlu, kızı damadı... Hep yüz yüze duruşmadayız. Asrî bir aileyiz.

Kaynanam:

— Evet, öyleyiz! Mal benim, menal benim. İstediğimle yer, istediğimle yatar, istediğimle kalkarım. Oh! kuzum, ölümlü dünyada öz canımdan, zevkimden ve safamdan başka neye ehemmiyet vereceğim? Bugün varsak yarın yokuz. İsteyen, dileyen benimle otursun. İstemeyen defolsun gitsin, yerin dibine kadar yolu var.

Birbirimize karşı olan hal, mevki, vaziyetimiz dayanılacak gibi değildi. Ana, oğul, zampara, vasıta karı arasındaki bu iğrenç mücadele çok zaman süremezdi. Karımın bir köşeden hüngür hüngür ağladığını işitiyordum. Evet karım bu küfürlere katılmaya arlanıyor, kalbinin, kulaklarının zehirlerini yalnız göz yaşlarıyle akıtmaya uğraşıyordu.

Kaynanamın sıkılmaz sevdalısına dönüp dedim ki:

— Vassaf, senin aramızdaki huzurun hepimizin beynini yakıyor. Haydi, giyin içimizden defol. Bu pek acı aile

işini bakalım biz aramızda nasıl halledebileceğiz?!. Herhalde biz bize kalmalıyız.

Sevgilisini defetmeye uğraştığımı kaynanam kapı arasından duyarak bana bağırdı:

— Damat, damat!. Haddini bil... Kimin evinden kimi kovuyorsun? Buradan sen gidersin, oğlum gider, kızım gider... Hepinize uğurlar olsun! Fakat o gitmez, Vassaf'çığım yerli kilit.

Artık kendimi tutamayarak bağırdım:

— Çılgın karı... Edepsiz, sarhoş, malın menalin senin olsun. Evin, barkın, konağın her şeyin takımıyle başına yıkılsın. Burada kalıp da senin gibi bir fahişe turşusunun kokusuyle zehirlenmeyi kimse istemez. Rahmetli kocanın sana bıraktığı bir yurda, oğlunun, kızının, damadının gözleri önünde elin çapkınıyle yatmaya utanmayacak kadar nasıl kadınlıktan, edepten, hayadan, insaniyetten cascavlak soyunarak çıkıyorsun?

Kaynanam:

— Neden utanayım? Kimden utanayım? Sizin gibi mıymıntılardan mı? Gelip beni odamda rahatsız ettiğiniz için siz utanınız. Vassaf'çığım neden olsun çapkın? Neden olsun el? O bana sizden yakındır. Sizin hepinizi evimden kovacağım, Vassaf'çığımla yaşayacağım. Malımı, mülkümü hep ona yedireceğim.

— Elin genciyle nasıl yaşarsın? Burası aile evi mi, yoksa «şamb möble» dedikleri Beyoğlu çifthanelerinden midir?

— Bir el lakırdısıdır tutturmuş gidiyorsunuz. Vassaf'ım bana neden el oluyormuş bakayım? Yarın imamı, muhtarları çağırtıp da gürül gürül bir nikâh kıydırtacağım. Göreceksiniz, ağızlarınız birer karış açık kalacak. Yürekleriniz hasetten cayır cayır yanacak. Biz onunla her şeyi kararlaştırdık.

Vassaf'ı, ailemizin bu canlı utanç ve belâsını başı-

mızdan savmaya uğraşırken biz hepimiz evden kovuluyorduk. Bizim onu yurdumuzdan çıkarmamıza karşı galiba kaynanamın sevgilisi birer birer yakamızdan tutarak bizi sokağa eleyecek ve bütün aile hukukumuzun üzerine oturacaktı.

Yirmi altı yaşında bir delikanlı, altmışına yaklaşmış bir acuzeye aşk ilân ederse bu hal o ev içinde kıyamet kopacağını göstermez mi? Başımızda bir felâket dönüyor. İşte bunun vakit ve saatım bekliyorduk.

7

BÜYÜK bir iyi rastıama olarak o gün vaka üzerine kardeşim Osman Semih geldi. Küçüğümdür. Lâkin Spor Kulüp'ün en meşhur üyesidir. Yapısının mükemmelliği idmanla gerçek bir atlet mertebesine varmıştır. Pazılarının, adalelerini şişirdiği vakit, insan kolundan başka bir şey seyrediliyor, sanılır. Yumruğunun dehşetini onu tadan boksörlerden işittim. Kardeşim idmanla bedenin kuvveti artırıldıkça zekâya zaaf vereceğini iddia edenlerin sözlerini hükümsüz bırakacak bir kavrayışa da sahiptir.

Osman Semih yukarıya, yanımıza çıkınca ortada dönen aile faciasının ehemmiyetini, fecaatini hemen anladı. Bir işaretim üzerine Vassaf'ın elindeki revolveri çekti, aldı. Sonra kaynanamın zamparasını kukla gibi iki koltuğundan yakalayıp sokağa indirdi. Belinin ortasına hafif bir tekme ile ona gideceği yönü göstererek yukarı çıktı.

Kaynanamla, Azmiye bu iki şirret karı Vassaf'ın def'i sırasında, evden cenaze çıkıyormuş gibi «ahüfigan»a başladılar.

O günün kazasını böyle geçiştirdik. Ama ana ile oğul

arasındaki düşmanlık günden güne büyüyor, pek rahatsız edici şekillere dönüyordu. Genç avukatın «iğva»sıyle kaynanamın kurduğu planı anlamıyor değildik. Oğlunu, kızını, damadını, torunlarını birer birer sokağa atarak, sevgilisini konakta oturtacak, bütün mal ve mülküne mirasçı edecekti. Nikâh kıydırmak için imama, muhtarlara gizlice başvurduğunu haber aldık. Bu planın icrasına Azmiye memurdu. Karı çarşıya, pazara, imama, muhtara mekik dokuyordu. Daha bizim anlayamadığımız ne melunca ağları örüyordu.

Biz de boş durmuyorduk. Kaynım Harun mahalle eskilerinden sözü geçer birkaç baba dostuna müracaatla rahmetli pederinin namusunu korumalarını ağlayarak, insaniyet namına rica etti. İmamı, muhtarları tehdide kadar vardı. Vassaf hâlâ konağa gelip gidiyor, fakat kaynanamla ince ahenklere koyularak geç vakitlere kalmaya cesaret edemiyordu. Yakında evde bir hengâme kopacağı belliydi. Ne olur, ne olmaz, ihtiyatiyle biraderim yumruk pehlivanı Semih'i geceleri bizde yatırıyordum.

Mahalle eskilerinden başvurduğumuz zatlar içinde kendimize pek ateşli yardımcılar bulduk, imamı korkutmayı başardık.

Mahalle ileri gelenlerinden Hacı Şakir Efendi isminde bir baba dostu, bu davayı benimseyerek ortaya çıktı:

— Ne demek? Dünyada hak, hukuk, edep, haya hep kalktı mı? Altmış yaşında bir bunamışın yirmi beşinde bir taze ile evlenmesinden fasit bir şey olabilir mi? Bütün mahalleli bu rezalete karşi seyirci olup kalacak mıyız? Buna Allah razı mıdır? Şikâyetleriyle bar bar bağırıyordu.

Kaynanam da rüşvet yardımıyle mahalleden birkaç taraflı peydahladı. Bidüziye Azmiye'yi çarşıya, bedestene göndererek sandığında, çekmecesinde ne varsa etrafa para serpiştirebilmek için sattıyordu.

Bütün dünya meselelerinde olduğu gibi şeytanlarla melekler boğuşuyordu. Bu garip işler âleminde sadece ne tam iyilik kabildir, ne de tam fesat... Hayat daima bu ikisinin çarpışmasından çeşni alır. Şeytanlar olmasaydı melekler iblisleşir, melekler olmasaydı şeytanlar melekleşirdi.

Ara bulucu binlerce taraflı bulur, ara bozucu da. Bir gök hükmü kesin olarak insanlık davalarını fasletmedikçe —ki bu düşünülemez— haksız taraf davadan vaz beçecek ve insan mahkemeleri yanılmak tehlikesinden kurtulamayacaklardır.

«Hak nedir?» deyince bugün kuvvettir, diye korkunç bir cevap karşısında bulunuyoruz. Kuvvet hak olduktan sonra kuvvetli de maddî ve manevî hiç bir mahkemenin aracılığına lüzum görmez, meseleyi silâhıyle fasleder.

Her milletin mahkemeleri bugün yüksek sesle vicdan, kanun ve hakkı insaniyete karşı bağırmaya cesaret edebilselerdi çoktan batıl susar, adalet yerini bulurdu.

Milletlerin vicdanlarında kanla, ateşle tasfiye yapılmak isteniyor. En çok yakan millet mi, yahut yanan mı en saf sayılacak? Milletlerin siyasî kuvvet ve rolleri bulutların teşekkülüne benzer. Hiç bir anları için istikrar kabil değildir. Bugün mağlûp bir millete uygulanan haksızlık, yarın yok olması gerçekleşecek başka bir kavme de aynen yapılacaktır. Çünkü bu âlemde zevalden kurtulmuş bir yaratık yoktur. İş insanlığı, aralarında yaralananı yaralayan hayvan sürülerinden ayıracak medenî kanunlar yapmakla yükselmektedir. Hep bunları yalnız felsefe kitaplarında okuyoruz. Kuvvetlinin insanlığı anlamasında adalet olmazsa bu mübarek kelimenin şerefine ne zaman ve ne vasıta ile ereceğiz?

Anladık ki hak kuvvettir. Peki, amenna, fakat kuvvet sabit bir şey değildir. Hükümdarlara taç ve taht dağıtan büyük Napolyon, Vaterlo muharebesine kadar hak-

lıydı. Almanya imparatoru düşüşüne kadar ilâhlara yakın bir devdi. Düştü, karınca oldu. Bu âlemde her şey izafîdir. Ne kemkümler talihin lütfuyle mühim adamlar sırasına giriyorlar.

Siyaset ufkunda ebedî bir parlaklıkta kalacak bir yıldızın vücudunu hiç bir akıl, ilim ve fen kabul edemez.

En büyük milletleri düşüren şey toptan, tüfekten ziyade işledikleri hatalar, yaptıkları haksızlıklardır.

Ali Harun ara sıra dertleşmek için yanıma gelerek diyordu ki:

— Enişte Bey, zamanınızdaki haksız siyasetin açtığı fena akımlara kapılmamak mümkün değil. Her muhitte bir sıkboğaz politikasıdır gidiyor. Hiç bir tehlike tarihte kanunların bu zaafına vicdanların bu tahammül ve sükûtuna, havsalaların bu genişliğine rastlamamıştır sanırım. Hayatın manası zorbalıkla bir oldu. Hak, adalet, merhamet, ar, hayâ gibi insanlığı hayvanlıktan ayıran ne kadar mukaddes kelime varsa birdenbire manalarını kaybediyorlar. O derecede süratle ki, bir gün gelecek bunların lügat kitaplarımıza nereden girmiş olduğuna şaşacak ve bunların manalarını anlamak için tefsirlere müracaat edeceğiz. Biz hangi mahşere doğru gidiyoruz bana anlatsanıza?... Geçen günü bir meyhanedeydim. Elindeki yüz dirhemlik bir şeşeyle bir hizmetçi kız geldi. Meyhaneciye: «Dün akşamki rakıyı Hanım beğenmedi, fenasını içtiği geceler huysuz oluyor. Eline rastgelen şeyleri kafamıza fırlatıyor, sofrayı deviriyor, kusuyor, bağırıyor, çağırıyor, erkek gibi bize sövüp sayıyor. Allah aşkına bu akşam iyisini ver. Çünkü ondan artanı küçük Hanım da içiyor ondan sonra bir kavgadır tutturuyorlar.»... Elli yıl evvel annem değil, dedem bile ağzına ispirto koymazmış. İçmek günahmış, ayıpmış. «Sarhoş» sözü pek hakaretli bir sözmüş. Şimdi içmemek ayıp. Erkek ne yaparsa kadın onun beş beterini yapıyor. Yeşilay hakika-

ti ilân için gökyüzüne yeşil kandillerden mahyalar kursa içkinin mazarratını kimseye anlatamaz. Çünkü menedildikçe daha düşkün oluyoruz.

— Oğlum, zararından bahsettiğin şeyin en birinci düşkünü sensin. İçki yasağı cemiyetlerinin azaları arasında hiç yola gelmez sarhoşlar tanırım. Meşhur meseldir, bilmiyor musun? «Hekim kimdir? Başına gelendir» derler. Rakıyı hiç ağzına koymamış bir insan ne bilgi ve selâhiyetle onun fenalığından elâleme va'zü nasihatta bulunabilir?

— Ah enişte Bey... İçkinin, hayatın karanlık, biteviye rengini değiştirici, avutucu, uyuşturucu, tatlı anları vardır ki, ömründe bir defa bütün lezzetiyle sarhoş olanlar bir daha olmak arzusundan kendilerini alamazlar.

— İşte iyi ya... Öyleyse içmediği için dedenin içmezliği ileneye övünüyorsun? Ananın bekrîliğinden neden meyus oluyorsun?

— Ben içerim ama anam bu yaştan sonra içmemelidir.

— Tuhaf söylüyorsun, işret etmek bir günah, bir fenalıksa bunu işleyenin erkek veya kadın olmasıyle işin fenalığı artar veya eksilir mi?

— Hay hay enişte Bey, hay hay... İş vardır ki kadın yaptığı zaman ayıbı ve günahı artar.

— Boş laf... Benden çok gençsin ama henüz kafan asrîleşmemiş. Şimdiye kadar kadını kendimizden aşağı bir cins saydığımızdan Allah'ın her kulu için haram ettiği şeyleri kendimize mubah, onlara günah görmüşüz. Bu hususlaki teessürüm seninkinden büyüktür. Lâkin ne yapayım ki, eski sefaletin zıddına olarak bundan sonra akşamları yalnız kocalarının, kardeşlerinin, oğullarının değil, karılarının, kızlarının, kızkardeşlerinin meyhaneden dönüşlerini bekleyen aileler olacaktır.

— Enişte Bey, erkek içiyor sarhoş oluyor, kadın

içiyor deli oluyor. Annem benim yaşımda bir delikanlı seviyor. Ailesini, servetini, oğlunu, kızını, her şeyini onun uğruna feda ediyor. Babam altmış yaşındayken on altısında bir kız seveydi, belki onunla birleşmesi için servetinden biraz bir şey feda ederdi. Ama hiç bir zaman bu mevsimsiz sevgisi yoluna bütün ailesine kıymazdı. İşte aşkta, içkide her şeyde erkek ve kadının farkı...

— Kadının zayıflığını itiraf ediyorsun.

— Bu, ispatı benim itirafımın çok üstünde bir gerçektir. Kadın ahlâkça, meşrepçe, meslekçe erkeğe nispetle her zaman zayıftır. En kötüsü ara sıra bu zaafını erkeklere aşılar. Kadın olmayaydı erkek daha kuvvetli olurdu. Âdem babamızın peygamberce hatası bu hakikatin bütün delilidir. İnsan babasını cennetten kovdurtan kadın, erkeğin günahlarında en birinci etkidir. Uzağa ne gidelim, annemle babam hakkında öyle hikâyeler işittim ki işte gerçek bu. Anam babamı elde etmiş, çıldırtmış, bizi, hep çoluğu çocuğu safra yerine, hiç yerine indirerek hep mal ve mülkün üzerine oturmuş.

— Harun, oğlum, bugün dünyayı ispirtonun, esrarın kandırıcı buharları arasında görmeyerek doğru düşünüyorsun. Şimdi bu doğru muhakemelerinden istifade etmek yollarını arayalım... Şimdi sözlerimi baba nasihatı gibi dinle...

— Peki enişte Bey...

— Kadınların zaaflarından bahsediyorsun.

— Gerçeği söylüyorum.

— Her zayıf acınacak bir mahlûktur.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Makbule Hanıma ilkin kadınlığı, sonra zaafı, cehaleti, senin anan, benim kaynanam olması itibarıyle acıyalım.

— Fakat o bize hiç acımıyor.

— Mademki onu mizaç ve ahlâkça zayıf, kendimizi

kuvvetli sayıyoruz, bu kuvvetimizin zekâtını vermeliyiz.

— Nasıl?

— Ondan daha muhakemeli ve akıllı olduğumuzu göstermeliyiz.

— Anlayamıyorum.

— Anlatmaya uğraşacağım.

— Dinliyorum.

— Annen bize ne yaparsa, bir tulumbacı gibi ona aynı surette karşılık yapmamalıyız.

— Anlayamıyorum enişteciğim, hiç anlayamıyorum.

— Silâha karşı silâhla, ahlâksızlığa karşı ahlâksızlıkla, sarhoşluğa karşı sarhoşlukla, deliliğe karşı delilikle mukabele pek avamî pek adî düşmez mi? Mademki fikirce kendimizi ondan üstün farz ediyoruz, bu üstünlüğümüzü ispat etmeliyiz.

— Enişte Bey, bu yolda harekete zemin ve zaman müsait değil. Fenalığa iyilikle mukabelenin, alçaklığa karşı alicenap davranışın da bir yeri ve sırası vardır. Biz şimdi bulunduğumuz tehlikeli anda, azıcık ağır davransak kadın bizi akşama sabaha kapı dışarı atarak, bu yurdun beyliğini bir çapkına verecek.

— Peki ama halin fenalığını da bir kere göz önüne getirelim. Neticeyi korkunç görüyorum.

— Neticeyi mi? Demek ki neticeyi kestirebiliyorsunuz?

— Meydanda oğlum.

— Merak ettim, söyleyiniz...

— Vassaf'ın ayağını henüz buradan kesemedik.

— Şimdi yalnız gündüzleri geliyor, değil mi?

— Hayır oğlum, hayır. Gizlemekte bir fayda göremiyorum. Açık söyleyeceğim. Geceleri de geliyor, lâkin senden saklıyoruz. Yine içiyor, yine saz, muhabbet devam ediyor. Fakat eskisine nispetle iş biraz ihtiyatlıca gidiyor.

Harun kızardı, kabına sığmaz bir kaynama ile yerinden fırlayarak:

— Hakikat böyledir de niçin benden saklıyorsunuz?

— Büyük bir fenalığa meydan vermemek için...

— Öyleyse keşfettiğiniz neticeyi söyleyiniz.

— İşte görünüyor oğlum, görünüyor...

— Gözlerimi duman bürüdü hiç bir şey göremiyorum.

— Bir akşam annemle sevgilisi işreti fazla kaçıracaklar, yukarda ziller takınıp oynayacaklar, sen esrarlı bulunacaksın, ben de rakılı... Bu rezalet artık canımıza tak diyecek. Yine revolverleri, kamaları kınlarından sıyırıp ananın odasına saldıracağız. Bu defa muhakkak ya katil olacağız ya maktul. Rezalet ayyuka çıkacak. Hapisanei umumîdeki vuruşmayı gölgede bırakacak bu aile faciası gazete sütunlarını dolduracak. Âlemin gözü nefretle, ibretle, korkuyla üzerimize dikilecek... Böyle maceralarda heyecan arayan Istanbul halkı bizi haftalarca ağzında sakız gibi çiğneyecek. Öldürsen ana katili olacaksın, ölsen bu vakaya kurban gideceksin. Ben istiyorum ki, hal böyle olmasın. Ananın kadınlık zaafını kabul ediyorsak bu zaafın bizi atacağı uçuruma düşmeyip erkeklik üstünlüğümüzü ispat etmeliyiz... Bizimki gibi maruf, muteber bir aile yurdunda böyle bir meyhane cinayeti vukuunu gönlüm, insanlığım nefretle reddediyor.

— Fakat enişte Bey, bu derde çabuk ve kesin bir deva lâzımdır. Onu buldunuzsa söyleyin tatbike koyulalım.

— İşte onu kesinlikle bilmiyorum. Bütün güçlüklerin halli, iyiliklerin, mülhimi Allah'tan bir çare bekliyorum.

— Allah'tan ilham beklerken bazen araya şeytan giriyor, enişte Bey. Duraksamayla geçirecek bir dakikamız yoktur. Çünkü böyle zamanda birkaç gün sonra çoluk çocuk kendimizi kaldırımın üzerinde bulacağız.

8

MESELE zorun zoruydu. Harun'u avutarak aile ocağında patlayacak büyük felâketi bir zaman alıkoyabilmek için türlü sözler, sakınmalar icadına uğraşıyordum ama ne yapacağımı, neye karar vereceğimi ben de bilmiyordum.

Kaynanam haftada iki gece gönüllüsüyle odasına kapanıyor, Azmiye'nin pek ustalıklı tertipleriyle işler artık pek gizli bitiyordu. Lâkin bizim de gözcülerimiz vardı. Bu özel cümbüşleri dakikası dakikasına haber alıyorduk.

Karımla her akşam başka türlü çare düşünüyor, ama uygulamasında hiç bir fayda göremiyorduk.

Yine içkisine, esrarına devam eden kaynımın halinde peydah olan Allah'a bağlı derin bir sükûnete hiç bir mana veremiyorduk. Şimdi Harun bizden kaçıyor, düşündüklerini sıkı sıkıya gizliyor gibiydi.

Bir akşam ona merdiven başında rastgeldim. Beni görmemezlikten gelmek istedi. Lâkin ben onun esrarlı halini tetkik için sordum:

— Oğlum Harun, ne yapıyorsun?

Onda bakar bir kör duruşu hali vardı. Bir müddet sesimin geldiği yöne kulak vererek beni arar gibi yaptı. Kullandığı zehirden gözlerine perde mi gelmişti? Bu hali esrarın tuhaf bir cilvesi miydi? Dudaklarını yayan daimî bir tebessüm, yanaklarını şişiren bir zevk, gözlerinden akan nihayetsiz fakat başka bir âlemin hazzı, kaynının neşesinin son dereceye kadar kabarmış olduğunu gösteriyordu. Aman ya Rabbi ne hazin, ne acınacak bir neşe... Bir manyetizmalı haline gelmiş bu zavallıyı söyletmek için sordum:

— Oğlum Harun, ne yapıyorsun? Yine birkaç zaman-

dır bizimle selâmı sabahı kestin. Perilere mi, şeytanlara mı karıştın?

O bu suallerime karşı:

— Kah kah kah kah kah...

Kırk boğmaklı bir kahkaha salıvererek yürüdü.

Onun bu kahkahaları karşısında umutsuzluktan hüngür hüngür ağlayacaktım, o kadar fena oldum. Kaynım çıldırıyor muydu? Çıldırmış mıydı Anasıyle mi uğraşacağız? Oğluyle mi?

Kederli kederli odama döndüm. Karım pencere önünde ağlıyordu.

— Hayrola... Bu gözyaşları ne?

Karım içini çeke çeke:

— Bilmem... Yüreğimden geliyor. İçimde bir duygu, başımızda bir felâketin döndüğünü bana anlatıyor.

O ağlar, ben ah ederim. Yine karı koca otur arak kaynanamın düzelmesine dair ucu bucağı gelmez çareler düşünür, düşünürüz. Bu tehlikeli meseleyi sağlam bir kaba kotaramayarak, ben bunalarak bağırmaya başladım:

— Kaynanam odasında boğa gibi kuvvetli bir genç le cümbüş ediyor, kaynım rakıyla esrarla duygusunu, âlemini değiştirerek kahkahalar koparıyor. Her kedere kayıtsız kalıyor. Karıcığım ne olursa seninle bana oluyor. Biz düşünüyoruz, ağlıyoruz, eziliyoruz, üzülüyoruz, harap oluyoruz...

Bir akşam eve dönüşümde Vehibe tuhaf bir sevinçle karşıma çıktı. Şaşırarak sordum:

— Ne o? Bugün ağlamıyorsun?

— Pek iyi bir şey salık aldım.

— Bu kötü halimizde iyi bir salık almak?!. Neymiş o? Söyle de ben de sevineyim.

— Derdimize derman olacak bir şey...

— Söyle...

— Gülersin, reddedersin diye korkuyorum.

— Bu kederli zamanımızda bir saniyecik gülmek büyük bir kârdır. Haydi söyle...

— Bir hoca haber aldım.

— Nasıl hoca?

— Pek keskin bir adam, her şeyi yerli yerince keşfediyor, her müşküle cevap veriyor, her derde çare buluyormuş.

— Şuna büyücü, püfçü desene... Kârlarına kesat. Nuruosmaniye taraflarındaki kulunçtan, sevda yeline kadar okuyan, kuyulardan defineler çıkaran, beşi bir arada liraları teneke parçalarına çeviren mahutlardan olmasın? Dolandırıcıların envai ve pek ustaları türeyeli bunların adları biraz unutulur gibi olduydu. Gazetelerin türlü acıklı, tuhaf vakalarını yaza yaza bitiremedikleri bu adamların kendi ayağımızla gidip pençelerine mi düşeceğiz? Saflıklarına güldüğümüz halkın budalalıklarını biz de mi tekrar edeceğiz?

— Yok Bey, yok... Bildiğin, anladığın gibi değil. Bu pek alimmiş. Yıldıza bakarmış. Evi Hırkai Şerif taraflarındaymış. Herhesi kabul etmezmiş. Hatır için gizli bakarmış. Simya ilminde, kubur keşfinde, remilde, cifirde, atik cedit felsefede, felekiyatta emsalsizmiş.

— Ne söylüyorsun karıcığim? Bütün ilimlerin ve fenlerin top atmaya doğru yürüdüğü bu zamanda bu kadar bilgin bir üfürükçü nasıl bulunur? Gizli bakmasından âdeta pirelendim. Sakın bu zat işsiz kalmış müderrislerimizden biri olmasın? Geçim derdi insana her şeyi göze aldırır. Modern, ciddî fenlerin para etmediği bir memlekette, çok derin ulemamız, lâzım oldu diye batıl ilimlere dönerlerse şaşılmaz. Geçenlerde bunlardan biri gazetelerle neşreyeldiği makalelerinde metafiziğin derinliklerinde kulaç atarak birkaç sene evvel güldüğü fikirlere şimdi gayet ateşli taraftar görünüyor. Son zamanlarda hiç bir ülkenin ilim ve marifet pazarlarında görül-

medik iri cevherler yumurtluyordu. Zaten değerli değersiz ortaya saçılan sayfalara kimsenin metelik verdiği yok. Kitaplarınızı kandil gecelerinin sebil suları gibi bedava dağıtsanız okuyan yok. Meydanda cahil kalmadı, herkes öğretmeye heveslendi. Öğrenmek isteyen görülmüyor. Dillerinin üç satırını biteviye doğru okuyamayan çocuklar eleştirici oldular. İnsana parmak ısırtacak küstah cümlelerle en büyüklerimize saldırıyorlar. Ne dediğini bilmeyen abuk sabuklar saygı gördüler ve taraflı buldular. Cahiller parladı. Hakikî alimler başları eğik, utanmış hatta biraz ayıp iş görmüş birer mevkide kaldılar. Nerede görülseler taşlanıyorlar. Geçinmek için bakıcılığa, üfürükçülüğe başlamalarına buğün eski felsefe ve librpansörlüklerinin aksine fikirler, akideler yayarak tezkiyelerini düzeltmeye uğraşmalarına ve imana gelmelerine hiç şaşılmaz. Uygarlık merkezi büyük memleketlerde alimler ilim için çalışırlar, bizde bu şöhretten aile geçindirmek, karın doyurmak için faydalanılıyor. Aç ayı oynamaz derler. Ama bizde bu meselin zıddına pek çok açlara göbek attıran usta siyasetçiler yetişti. Sonunda yabancı memleketlerde en büyük taklakları birer birer kendileri atıyor. Biz de vaktiyle başarı diye ilân olunan işlerinin hâlâ burada en acı cezasını çekiyoruz.

— Bey, bu kadar uzun genel tenkide ne lüzum var? Şimdi bizim başımızda büyük bir ateş yanıyor, kendi derdimize bakalım.

— Gizli bakıcılık eden hocanın hali beni bu yola sürükledi. Bu zatın ismi neymiş?

— Hoca Kadir Efendi.

— Takma ada benziyor.

— Aslını bilmem, öyle diyorlar.

— Biz bu hocaya ne diye müracaat edeceğiz?

— Annemi Vassaf'tan soğutmak için kuvvetli bir büyü yapamaz mı?

— Çok zor karıcığım, çok zor.

— Neden?

— Çünkü altmışına yaklaşmış bir kadın, henüz otuzuna gelmemiş bir delikanlıdan çok güç soğur... Daha doğrusu soğuyamaz. Donmuş paça gibi pelteleşmiş bir vücudun, kasları genç ateşli kolları arasında bulduğu nihayetsiz baş döndürücü lezzeti ona hiç bir büyü unuttu-ramaz. Kadir Hocanın kollarında kocakarıları coşturacak sihirli bir kuvvet varsa o başka. Fakat bir insan olumlu ilimlerde ve gizli ilimlerde çok bilgin olabilmek için saça sakala kır serpmeli, en aşağıdan kırk beşi, elliyi bulmalıdır. Ama bizim Istanbul'un havası çok bereketlidir. Balkabakları, ayçiçekleri çabuk yetişir. İnsan burada on altısında tenkitçi, yirmi beşinde müsteşar, yirmi sekizinde başkomutan olur. On sekiz devlete karşı harp idare eder. Milyonlarca insanı şehadet rütbesine erdirmekle büyük nam kazanır, meşhur olur. Vatan için ölmek öldürmekten daha ziyade kutsal bir başarı değil midir? Şehitlere Tanrı rahmetini çağırmaya sebep olan genç kumandana vücuduna bir saçma isabet ettiğini değil, barut kokusuyla üç defa aksırdığını bile gören olmaz. Çünkü kumandan, harp fenlerinin her bölümünden ziyade varlığını ateşten, kazadan sakınma ilmine vakıftir. Şahadetin büyüklüğünü kumandası altındaki askere her vesile ile anlatır, fakat kendisi şehit olmak istemez. Hatta firar alçaklığını en büyük mertebeye tercih eder. Kafkas ve Buhara dağlarında bu kanlı isim çınlar durur. Kâh öldü, kâh öldürdü derler. Kâh bozdu, kâh bozuldu. Her gün onun için ve ona karşıt olarak gülüp ağlanacak türlü şayialar çıkar. Hatem Taîler, peri masalları kahramanları gibi burada zannolunurken iki aylık mesafeden sesi gelir. En doğrusu şudur ki, temin edemediği başarısı namına milyonlarla Türk öldürttü. Efradını kırdırtmak için hâlâ da saf milletler arıyor. Büyük Napol-

yon tarihte ebedî bir nam bıraktı ve ona benzemek hevesine düşen binlerce eblehler gözüktü. Fakat bu taklitçilerin içinde en Donkişot'u bizimkidir... Kondüktörzade. Aslında büyük yaratılan bir insan kimseye benzemeye uğraşmaz. Şahsında taklit olunmaya lâyık bir tip yaratır.

— Bey, yine nereden nereye coştun. Biz kendi derdimize bakalım, canım.

— Vehibe, dede, torun bütün efradı kapı kapamaca evlerinden hep mezarlığa taşman komşumuz Hacı Naim Efendi ailesinin felâketinden ihtiyar kaynanamın bu mevsimsiz fahişeliğine kadar her belâya sebep ben onları bildiğim için elimde olmayarak coşuyorum.

— Kendine gel Bey, kendine gel... Şu Kadir Hoca'ya bir başvuralım.

— Ondan ben hiç bir hayır ummuyorum.

— Denize düşen yılana sarılır.

— O heriflerin de yılandan farklı yoktur, ne diye müracaat edeceğiz?

— Herif iki gönlü isterse soğutur, isterse ısıtırmış.

— Kaynanamın fahişeliğini hocaya açmaya benim yüzüm tutmaz. Hem benim böyle şeylere itikadım yoktur.

— Bey, benim hatırım için!..

9

KARIMIN direnmesine dayanamadım, mahalle ileri gelenlerinden imam ve muhtarlarına kadar karıştırdığımız bu meseleye bir de Hoca Kadir Efendiyi karıştırmak için bu büyücünün evine gitmeye karar verdik. Zaten aileler içinde ne kadar fesatçı ve münasebetsiz olursa olsun hep kadının dediği olur. Erkeğin kumanda ettiği laftan başka bir şey değildir.

Karı, koca sokağa çıktık. Fatih parkından birbirine baka baka kararan üzüm gibi karşı karşıya sıralanarak asrîleşmeye çalışan kadın, erkek dizileri arasından geç-

tik. Camiin avlusuna geldik. Aman ya Rabbi, eski Istanbul buralardan ne kadar çabuk siliniverdi? Hani ya yüksek anaç ağaçlarının ruhanî serinlikleri altına iskemlelerini atan, üzerine renk renk halılar serili tahta kanepelerini uzatan kahvehaneler ve bir seyir yeri gibi buraya yayılarak nargilelerini fokurdatan şalvarlı, saltalı, abanî sarıklı, ağırbaşlı halk nerede? Ucuzluklarına hayret ettiğimiz her çeşit satıcılar, o bet bereket nereye kaybolmuş. Meydan yanık bir göğüs gibi dümdüz, çorak, hazin bir şekil almış. Birkaç ağaç var ama hasta, tozlu, vakitsiz sonbahar ölgünü yapraklar rüzgâr estikçe size yüreğinizi ezen bir matem fısıldıyor. Camiin mezar pencerelerinden uhrevî bir korkunçlukla bakan mezar taşları melûl bir duruşla: «İşte biz de şimdi birer ahret kişisiyiz.» demek istiyorlar. Lâkin onlar hakikatte değil bizim hayalimizde mevcutturlar. Bir ölüyü çürümekten muhafaza etmek için icat edilen şeyler hep gülünç şeylerdir. Kurşundan, çinkodan, nikelden kaç tabut içerisine saklarsan sakla, tabiat alacağını bırakmaz. Eski Mısırlıların üç dört bin senelik tabutlar ve sargılar içinde sırıtan mumyaları sonsuzluğun daha dört saniyesini bile geçirmemişlerdir. Zamana dağlar taşlar değil, koca gezegenler, dünyalar bile dayanamıyorlar da senin benim gibi ölümlü vücutların zavallı kafesleri mi karşı koyacak? Azizim, Alman filozofu Friedrich Nietzsche'nin bir eserinde Turenne'den aktardığı şu satırlar beni daima titretir:

Carcasse, tu trembles. Tu tremblerais bien davantage, si tu savais ou je te mêne.

(Vücut kafesi, titriyorsun. Seni nereye götürdüğümü bilseydin daha ziyade titrerdin.)

— Bir diri için vücut kafesinin son durağı olan mezarı düşünmek kadar korkunç bir şey olamaz. Onun için bu korkunçluğu hafifletmek için kabristanlar her zaman ferah verici mevkilerde, gölgeli ağaçlar altında, çiçek

tarhları arasında bulunmalıdır. Bu dikkat hem ölecekler, hem de ölülerini ziyarete gidecekler için büyük bir teselli yerine geçer.

— Oh azizim, dirilerimiz için kabil olamayan bir saadeti siz ölülerimiz için mi temenni ediyorsunuz? Şehirlerimizde mezarları ferah gösterecek ne kasvetli sokaklar, evler vardır. Hayat için sıhhî şehirler tanzim edemeyen idarelerimiz ahret için mi ferahlı çukurlar hazırlayacaklar? Istanbul'da bir kabristan gösteriniz ki ait olduğu dairesinde iç taksimatlı bir haritası bulunsun. Mezarlıklarımızda kabir kazılacak yerler tarla tarla ayrılmamış, yollar açılmamıştır. Mezarlarını çiğnemeden bir mezarlığa giremezsiniz. Çünkü her taraf bir cesedin yatağıdır. İstediğiniz yeri kazdırtıp cenazelerinizi gömdürünüz. Yol düşünülmemiş. Buna lüzum görülmemiş. Ecdadımız havanın bozulmasını önlemek için selviler diktirmiştir. Biz şimdi onları da baltalıyoruz. Birkaç yıl sonra mezarlıklarımız bu antiseptik süslerinden soyulup da kupkuru kalacaklar. Mezarlıklara dikkat, ölülerden ziyade diriler içindir. Ölü, hayatın bütün rahatsızlık veren endişelerinden ebediyen kurtulmuştur.

— Öyle demeyiniz, ölülerin de diriler gibi hassas olduklarına kanaat etmekte bizim için pek çok teselliler vardır. Onlar gelip bu hislerini bize açamıyorlar. Ama biz pek sevdiklerimizden bir ölünün mezarı başına gittiğimiz vakit onunla yapılan âdeta bir alışveriş yaptığımız bir şey hissediyoruz. O bize pek derin bir şeyler anlatıyor ve sanıyoruz ki o da bizi anlıyor. Bir mezarın dinler görünen sükûtu ne kadar manalıdır. Ne duygusuz, ne maddîdir insan ki mezarlar ona bir şey söylemesin. Her mezarın, mezar taşı yazısından başka çok uzun, çok hazin, çok ders verici birer anlatışları olduğunu anlayamasın.

— Siz biraz şairsiniz de ondan böyle söylüyorsunuz. Ölüler dirilerle konuşmazlar. Mezarlar taştan yapılır, ta-

şın dile geldiği kabul olunur bir gerçek değildir.

— Pek serbest fikirlisiniz. Ölüye saygıyı lüzumsuz mu görürsünüz?

— Hayır?

— O halde ölünün meskenini, muhafazasını bu hürmetten ayrı tutabilir misiniz?

— Fakat efendim bunlar bırakılmış mezarlıklardır. Üzerlerinden, yıkılmalarındaki sakıncayı hiçe indirecek kadar zaman geçmiştir.

— Yıkacak olduktan sonra niçin mezar yapıyorsunuz?

— Bunların gelip başlarında okuyacak kimseleri kalmamıştır.

— Bunların kimseleri insaniyettir. Bilmez misiniz? Camilerde, kürsülerde toprakla bir olmuş ve nesilleri kalmamış, unutulmuş ölülere dualar edilir. Bir ölüye mutlaka akrabamız olduğu için mi hürmet ve dua ederiz? Bütün insaniyet mezarda aynı halde ve kardeştir. Bir mezara saygı göstermek bize daha sonra son durağımıza saygı beklemek hakkını verir.

Beş, on yıl evvel bir arkadaşla Şişhane yokuşundan inerken mezarlar üzerine yaptığımız münakaşayı böyle aynı aynına hatırlarım. Mezarlığın, mezarları da aynı şüphe acısıyla arkamdan bağrıyor gibiydi. Hazreti Fatih' in türbesinden en büyük sitemi duymamak için yürüdük.

Sol tarafımız göz alabildiğine uzanan bir virane idi. Şehrin bağrı tüte tüte yanmış, oturanları dağılmış, uygar bir memleket ortasında o ne hazin bir boşluk, insana çöl duygusu veren bir sessizlikti. İnsanlar arasında gezinirken gözlerinizin önünde birdenbire bir çöl serabı peydah oldu sanıyorsunuz.

Temel duvarları, şekilsiz kümbetler, taş yığınları, üzerlerinden esen harap edici her felâkete karşı dinî bir

ısrarla ayakta duran şerefesiz, külâhsız mescit minareleri, yine çöl ortasında birer vaha manzarasını andıran orada burada ağaç kümeleri, ince endamlarını sallayan selviler.

Bu kimsesizliğin içerisine doğru ilerleyince bir kapı, iki ufak pencereli, taştan örülmüş sıvasız insan inleri görüyorsunuz. Gaz tenekelerinden yapılmış bir bacadan hafif bir duman çıkıyor. Kulübeden biraz açıkta ısırganların, ballıbabaların ortasında iki üç çocuk oynuyor. Bir kadın arada bir kapıyı açarak çirkef döküyor, sürpüntü atıyor.

Taştan bir kibar mezarı en ve boyundaki bu meskende her şey var. Oda, sofa, mutfak, helâ, aşk ve izdivaç, karı, koca, çocuk... Hayat refahlığı kâşanelerdeki gibi bütün emirlerini burada da bütün insanlara icra ettiriyor. Taş kovuklarında çoğalan börtü böcek gibi çoğalma kuralı bu dört duvarcığın arasında da aynı amansız şiddetle hüküm sürüyor.

10

SOKAKLAR kirli, sefil, camiler harap, mezarlar küskün, meraklı, şehrin bütün yanık bağrına hâkim bir noktada durduk. İnsan burada memleketi bir gurbet ve kendisini bir garip bularak hıçkıra hıçkıra ağlamak istiyor. Milletinin uğradığı zararı, çektiği sefaleti, düşürüldüğü uçurumu, türlü musibetlerle kırıla kırıla azaldığını görüyor... Ufuklardan kan kokusu sinmiş yaslı bir yel eser, kulübelerin bacaları tüter, Fatih minarelerinden müezzinlerin tekbiri alçak gönüllülük gösterisiyle titreyerek yükselirken bir imtihan tekkesinde çile çıkaran derviş gibi artık bu sınamaya dayanamayıp isyanla haykırmak istiyorsunuz. Önünüzde oturanları kim bilir nerelere saçılmış öyle bir harabe vardır ki Volney'in Tedmür'deki Yar-

dıma Çağırma'sı etki bakımından sönük kalır. Fransız filozofu geçmiş yüzyıllarda yaşamış ruhları çağırarak onlarla sönmüş bir uygarlığın ölümlü parlaklığı üzerine konuşuyor. Siz, dün varken bugün görünmeyen kardeşlerinizi, takımıyle darmadağın olmuş aileleri arıyorsunuz.

Gönlünüz, sizin beyninizde bir yalvarıda bulunmak için kaynıyor. Ama nereden yardım isteyeceksiniz? Yıllardan beri gök bütün yalvarma ve dualarınıza kapalı, sağır... Yeryüzündeki hükümetlerin büyük siyasî kimseleri, sözü geçerleri, dünyanın hemen bütün insanları sizden yüz çevirmiş. Her baş vurmanızda, her yardım isteyişinizde sizi ezmek için, sesler yükseliyor, silâhlar çevriliyor. Ama sizi kurtarmak için çıkan sadalar pek zayıf, tek tük...

Halkın parasını Arapça sözlü vakıfnamelerle dolaba koyan çapulcu siyasîler, şimdi neredesiniz? Kiminiz milletin göz yaşı imbiğinden çektiğiniz servetlerle kasalarınız dolu, suratlarınız tertemiz, lortlar gibi sürgünden döndünüz. Kanma ekmek doğradığınız Türklerin arasına yine katıştınız.

Gücünüz, hamiyetiniz bir küçük memurluğu iyi idareye yetmezken her birinizin devletin önemli işlerinden sekiz on büyük dolabınız vardı. Çevirdiniz, çevirdiniz... Dünyanın altını üstüne getirdiniz. Türk'ü ezdiniz, ezdirdiniz. Soydunuz, soydurdunuz. Astınız, kestiniz. Sürdünüz, süründürdünüz. Şimdi şaşkın şaşkın zavallılar arasında dolaşıyorsunuz. Söyleyiniz, geçen kanlı devrin sorumluları kimlerdir? Bunları yerde mi, gökte mi arayacağız? Hokkabaz değnekleri sizin ellerinizdeydi. Bütün olan işlerde siz komuta ediyordunuz. Bir işaretinizle kanlar sel gibi akıyor, alaylar, ordular takımıyle batıyordu.

İtalya'da, Cotes d'Azurds'de, İsviçre'de gezip tozduğunuz yeter... Şimdi de biraz sınırları dolaşınız. Çöl külhanları içinde kanları tüterek can vermiş, buzlar arasın-

da kemikleri donmuş şehit yığınları görünüz. Yurdun bağrındaki harabeleri, viraneleri dolaşınız. Kalbinizden yine kendinize karşı nefretler lânetler kabarmazsa canavar yaratılmış olduğunuzu anlayınız. Cehenneme girseniz ateşi duymayacak duygusuzlardan olduğunuza sevininiz. Ufak bir yangını söndürecek aleti olmayan bir millet Cihan Harbinin ateşine saldırırsa böyle olur.

Milleti, kötü bir mahkûm gibi cihan siyasetgâhına çıkartan makalelerinizi, nutuklarınızı bugün gözden geçiriniz. Kimsenin lânet okumasına lüzum kalmaz. Ama bu saatta hepinizin koltuklarınız altında pek sanatlıca düzenlenmiş temiz kâğıtlarınız vardır. Allah'ı, melekleri, şeytanları, insanları bir daha aldatmak istersiniz.

Zihnim bu facialarn sahipleriyle çarpışa çarpışa sınırsız viraneler arasında yürürken karımdan sordum:

— Nereye gidiyoruz? Büyücü hocayı hangi kovukta bulacağız?

— Buralarda köşesinde bakkal olan bir Saatçı Sokağı varmış... Oraya sapılacak.

Yangın yerlerinden bir sokağa girdik. Bakına bakma yürürken sağda köşe başında bir bakkal ve duvarda Saatçi Sokağı yazısını gördük. Saptık. Boyaları kaybolmuş, kaplamaları kararmış, saçakları dökülmüş, sık kasvetli evlerin arasından eğribüğrü uzanan bir yoldan yürüyorduk. Gide gide gökyüzü tepemizde incele incele görünmeyecek bir hale geldi, sokak o kadar daraldı. Evler saçak saçağa birbirine yaklaştı. Kendimizi daha güvertesi çatılmamış bir geminin omurgasından gidiyoruz sandık. Süleymaniye'de yanan Şeftali Sokağı buna göre geniş bir cadde sayılır. Bu sıçan yolundan kurtulduk, yine dar fakat gökyüzü görünen bir sokağa çıktık. Biraz aşağıları silip süpüren ateş bu kasvetli sokaklara girmeğe sıkılmış.

Bakıcının evini bulabilmek için de bir bakıcı gerekti. O havasız sokakta gazete kırpıntılarından yapılmış

uçurtmalarını uçurmaya çalışan yalınayak başı kabak birkaç kirli çocuğa rastgeldik. Karım sordu:

— Oğlum, burada hoca varmış. Nerede biliyor musunuz?

Çocuklar sırıtarak hep bir ağızdan:

— Hoca yok... Hoca yok... okul kapalı...

— Bu öğretmen değil... Hastaya okuyor, niyete bakıyormuş...

Çocuklar, kendilerine anlamadıkları bir dilden konuşuluyormuş gibi masumca bir arsızlıkla gülüşe gülüşe uçmayan uçurtmaların arkasından koşarak kayboldular.

İç sıkıntısından kaşları çatılan Vehibe:

— Okul, sosyal eğitim şöyle dursun düz lakırdıya karşılık vermesini bilmiyorlar. Ne vahşî yaratık bunlar...

Bir iki adım sonra bacaklarında şalvar, başında sarık, sırtında hakî bir nefer ceketi, elinde değnekle, halsiz halsiz yürüyen bir ihtiyara rastgeldik. Bu sefer ben sordum:

— Baba, buralarda Hoca Kadir Efendi varmış. Tanıyor musun?

İhtiyarcağız yorgunluktan tıkanıyor gibi bir süzgünlükle yüzüme bakarak başıyle bir küçük «evet» işareti verdi. Biz bu işareti açıklayacak sözleri bekliyorduk. O, bir ufak helecanı geçirmek için kaşlarını kaldıra kaldıra göğsünü dinlendirdikten sonra:

— Hoca Kadir Efendi...

— İşte o.

— Hacete bakar, her türlü şey karıştırır. Benim gibi aç kalmaz, geçinir. Fakat şimdi gizli bakıyor.

— Niçin?

— Şimdi bakıcılık yasak.

Sonra ihtiyar, halk ağzından hükümete karşı edilen aslı esası olmayan gülünç eleştirmelere girişti. Yine birkaç ülke parçasının satılmış olduğundan, düşman komu-

tanı tarafından bizimkilere içi altınla dolu karpuzlar gönderildiğinden söz etti. O ne sefaletti, o ne cehaletti. Zavallının hiç yüreği yoktu. Fakat tıkana bunala anlatmaya uğraşıyordu? Dinlesek uzun süreceğini anladık. İsteğimizi bir daha söyledik. O, bize Hoca Kadir Efendinin evini şöyle anlattı:

— Köşeyi dönünüz. Sağdan duvarı yıkık ikinci kapı...

İhtiyarın eline beş kuruşluk iki kâğıt sıkıştırdım. Gözleri yaşararak duaya başladı. O mırıldanırken biz savuştuk, köşeyi döndük. Sokak yine daraldı. Sağda duvarı yıkık ikinci kapıyı gördük. Ama çalmaya cesaret ister. Saçaktan kurtulmuş delik deşik bir soba borusu incecik bir tel ucunda tepemizde sallanıp duruyordu. Yiğitlik bana düştü. Elimi uzattım, tokmağı sallarken karım bir çığlık kopardı. Boru telden kurtuldu sandım, hemen iki adım geri sektim. Meğerse iş başkaymış. Vehibe eliyle o anda duvardan duvara atlayan karalı beyazlı bir kediyi işaret etti. Ağzında upuzun kuyruğu sarkan koca bir fare... Kedide iştahtan gözler dönmüş, salyalar akıyor, boğazı şiddetle sıkıldıkça fare düşmanının dişleri arasında kıvranarak cıyak cıyak bağırıyor.

Karıma dönerek dedim ki:

— İşte gücü yeten yetmeyeni böyle bağırta bağırta yiyecek... Doğada bu bir kural...

— Eş güçler arasındaki yaşama kavgası neyse ne ama böyle güçlünün zayıfı bağırta bağırta boğması çok acıklı oluyor. Bütün varlığımla iğrendiğim fareye acımaya başladım.

O anda nereden çıktığını görmediğimiz iri bir köpek göründü. Bütün gücüyle dama doğru atıla atıla havlamaya başladı. Kendinden büyük bir düşmanın ortaya çıkışını gören kedi ağzındaki avını sallaya sallaya bahçeye atıldı, kayboldu.

Bir av ele geçiren rahat kalmıyor. Onu elinden almak için çok defa daha güçlü bir düşman çıkıyor.

Kapı açıldı. Şal örneği basma hırkalı başı örtülü, orta yaşlı esmer bir kadın çekingen bir sesle:

— Ne istiyorsunuz?

— Hoca Kadir Efendiyi...

— Ne yapacaksınız?

— Bir hacetimiz var.

— O, şimdi bakmıyor.

— Biz yabancı değiliz. Bakmadığını biliyoruz. Ama bizi ayrı tutmasını rica ederiz. Bizden çekinmeye hiç yer yoktur.

Kadın kapıyı aralık bırakarak yukarı çıktı. İki dakika sonra dönerek bizi içeri aldı. Verdiğimiz garanti yeter görülmüş olmalı ki çatık yüzü şimdi biraz gülüyordu.

Kırmızı tuğla döşeli karanlık bir avluya girdik. Burunlarımıza mutfakla aptesane kokularının birleşmesinden keskin bir koku sarıldı.

Avlunun ortasında yüksek taş bileziyli çıkrıklı bir kuyu vardı. Mutfağın bulaşık ve çirkef çukurundan, helâlardan toprağa sızan murdar sular besbelli bu kuyuda birikerek tekrar yukarı çekiliyordu. Mutfak, helâ, kuyu o kadar birbirine yakındı.

11

BASAMAKLARI mantar kesilmiş, parmaklıkları çarpılmış, ayaklarımızın altı sanki: «Aman dikkatli basınız!» diye hatırlatarak gacır gacır bağıran bir merdivenden çıktık. Tavanı kararmış yer yer sıvaları dökülmüş, düzülmesi bozulmuş çarpık bir sofadan yürüdük. Küçücek bir odaya girdik. Kafesli pencereleri önünde üzeri eski dokuma örtülü boydan boya bir ot minder vardı. Köşede küçük bir sandık kadar büyük bir yazı çekmesinin önün-

de başı arakıyeli, zeki bakışlı, kır sakallı bir ihtiyar oturuyordu. İçeri girerken verdiğimiz selâmı tekbir getirir gibi derin bir göğüs sadasıyle aldı. Ben mindere, Hocanın karşısına oturdum, karım bir kırık iskemleye... Duvarda bir ceylân postu gerili, bir teber, bir keşkül asılı. Bir tarafta «Ya Abdülkadir-i Geylânî» levhası, öbür yanda yeşil sarıklı, bir sikke resmi ve altında şu iki satır:

Eğer altın ola dersen namın
Sikkesi altına gir hazreti Mevlânâ'nın

Çerçeveleri adî daha irili ufaklı basma levhalar. Erkek, dişi yan yana kolonçlar, vefkler, tuğralar, mührüsüleymanlar, kargacık burcacıklar...

Her şeyden önce para tuzağı olan böyle hocaların ben nefeslerine, büyülerine, çıkardıkları zayiçelerine inanmam. Karımın pek sıkıldığını görüyorum. Buraya biraz onun avunması için geldim.

Hocanın büyülü iri burnunun iki yanında parlayan çukur gözlerinde bir atmaca görünüşü vardı. Gözlerimizin içinden kalplerimizi okumaya uğraşır bir dikkatle sordu:

— Teşrifinizin sebebi?

Biz sorulan suallere pek hazırlanmamış birer sınav öğrencisi şaşkınlığıyle karı, koca birbirimize bakıştık. Hoca biraz bekledikten sonra sözümüzü kolaylaştırmaya yardım etmek için yine sordu:

— Hastanız mı var? Kaybınız mı?

Akıllı herif besbelli bizim karı koca olduğumuzu anladı. Sevgiden, ilgiden söz etmiyordu.

Vehibe benden önce zihnini toplayarak cevap verdi:

— Ne hastamız var, ne kaybımız.

Hoca — Teşrifinizin her halde bir nedeni olacak...

Karım — Tabiî.

Hoca — Söyleyiniz.

Karım — Sizin için söylemeden her şeyi keşfediyor dediler.

Hoca biraz çatkınlıkla:

— Yalan söylemişler. Gaybı, Cenabıhak'tan başka kimse bilmez. Biz Hakk'ın âciz bir kuluyuz. Nücum ilmi ve remil ile bazı gizlilikleri keşfe izin vardır. Ama bize kılavuz bir kelime lâzımdır. Kayp âlemi sayıya gelmez. Onun için önümüzde bir kandil isteriz ki yönümüzü öğrenelim.

— Bazı davranışları bizi sıkıntıya düşüren bir kadın için baktırmak istiyoruz.

Hoca — Bu kadının adı? Doğum tarihi?

Karım hep bunları yazarak hazırlamış olduğu kâğıdı Hocaya uzattı.

Bakıcı, çekmecesinin üzerine yeşil kaplı bir kitap açtı. Sayfaları karıştırarak içi, kenarı yıldızlar ve cebir harflerine benzer işaretlerle dolu gök haritası gibi bir şekle gözlerini dikti. Kalemini divite batırdı. Bir kâğıdın üzerine oradan birçok noktalar, çizgiler almaya, hiç bir matematikçinin anlayamayacağı birtakım hesaplar, remiller dökmeye başladı.

Ara sıra gülüyor, ara sıra suratı ekşiyor, ara sıra da şaşkınlıklara düşer gibi çehre hareketleri gösteriyordu.

Biz bu tuhaflıkların sonunda neler yumurtlanacağını sabırsızlıkla bekliyorduk.

Sonunda Hoca Efendi zayiçesini şöyle açıklamaya başladı:

— Ayşe Makbule Hanım Muharremin Ağustosa rastladığı zamanda yani dünya Başak burcunda iken dünyaya gelmiş. Bu kadın sizin pek yakın akrabanız, anneniz, kaynananız... İşte öyle bir şeyiniz... Başak, mübarek bir burçtur. Onun etkisinde doğan kadınlar, yüzce, vücutça pek hoş olurlar amma, ruhça gelişmeden kalırlar. Yaradılışlarındaki hoppalıklarla kendilerine dedikodu çekerler. Evlenmelerinde çok defa uğur ve mutluluk görülmez. Hele ilk evlenmelerinde düzen, geçim olmaz. Ayşe Makbu-

le Hanımınki de böyle oldu. Çünkü genç iken bir ihtiyara vardı. Kocasının ölümüne kadar aralarında çok dırıltılar olurdu. Ama Efendi, Hanıma sevgisi pek çok olmakla beraber tedbirli, sabırlı, ağır başlı bir zattı. Onun her sözüne katlanır, her nazını, şımarıklık. ve densizliklerini çeker, dışarı bir şey sezdirmez, karısını her zaman elmasla, giyecekle, altınla oyalardı.

Bu ne keskin hocaydı! Bu ne biliş, ne kerametti! Karı koca dudaklarımızı ısırarak birbirimize bakışıyorduk. Kaynanamın ağustosta Başak burcunun etkisi altında dünyaya gelmesinden bu kadar gerçeği nasıl çıkarabilmişti? Yoksa bu hoca bizi ailemizin en ince sırlarına kadar tanıyıp da böyle ahmak avlarcasına bilgiçlik mi taslıyordu? Ne olursa olsun pek üstüne düşürdü. Sözleri keşif suretiyle olsun, katakulli olsun herif marifetini bize pek ustaca satıyordu.

Yüzlerimizde olan şaşkınlık çizgilerinden bakıcı efendi attığı sözlerin hep birer birer amaca vurduğunu anladı. Çıkarmalarının arkasını kesmedi:

— Makbule Hanım, merhum kocasından sonra birine vardı.

Hoca dikkatle yüzlerimize baktı. Bunların evetleyici birer anlam almayışından besbelli faka bastığını anladı. Elindeki remil kâğıdına acele acele birkaç çizgi dökerek:

— Estağfurullah, varmadı, fakat varmak üzere bulunuyor. Bir gençle evleniyor. Genç... pek genç... Başak burcunda doğan kadınların evlenmeleri her zaman böyle denksiz olur. Hanım, merhum Efendisine çektirdiklerini şimdi bu delikanlıdan çekecek. Men dakka dukka (çalma kapıyı çalarlar kapını). Hanımın akrabasından birkaç kişi bu evlenmeyi engellemek istiyorlar. Yerden göğe hakları var. Bu kapıp kaçıcı bir çocuk... Bir ve hatta iki fahişeye para yediriyor.

Karım — Ne söylüyorsunuz? Fahişeleri mi var?

Hoca — Evet.

Karım — Bu fahişelerin nerede olduklarını bize haber verebilir misiniz?

Hoca remil dökerek:

— Biri yakında... Öbürü denizaşırı bir yerde...

Karım — Bu karıların birbirlerinden haberi var mı?

Hoca — Hayır. Bu delikanlı ikisini de birbirinden habersiz idare ediyor.

Şimdi Hocadan bildiklerimizden fazla şeyler de öğreniyorduk. Acaba bu çıkarmaların aslı var mıydı? Kaynanamın aslını, fikrini, isteğini, geçmişini, şimdiki durumunu bizi şaşırtacak bir aydınlıkla haber verdikten sonra genç avukatın iki fahişe ile gönül eğlendirmekte olduğu keşfinde hiç şaşılacak bir şey yoktu.

Hoca yine remile daldı. Döktü, döktü, döktü. Atılan çizikçikleri kâğıtlar almıyordu. Yine yorumlamaya girişti:

— Başak burcunun etkisi altında doğan kadınlar evlenme yüzünden uğradıkları ahenksizliklere, geçimsizliklere, dedikodulara, acılara karışık zengin olurlar. Fakat talih uğursuzluklarıyla rahat ve huzur kısmet olmadıktan sonra para ne işe yarar? Para mutluluk getirir mi? Gerçek mutluluk iki tarafın denk bir sevgi ile olan evlenmenin kurduğu ahenkli, mutlu yuvadadır. Makbule Hanım ihtiyar kocasının koynuna her zaman kendi yüreğindeki bir delikanlının güzel, gürbüz yüzü parlayarak girer. Onun için kocasının kolları arasında fena halde sıkılır ve içi içine sığamadığından türlü rahatsız edici davranışlarıyle yaşlı adamı da rahatsız ve mutsuz ederdi. Başak'ın etkisinde bulunan kadınlarda saplantı vardır. Zihinleri, gönülleri her vakit kendi tasarılarına, isteklerine uygun çok güzel bir delikanlı yüzü yaratmakla uğraşır. Hep bu hayalin peşinden koşarlar. Bu tasarlanan sevgililerini kolları arasına almak için çıldırırlar. Yaşamanın gerçek alanından her zaman uzak, bulutlar içinde yaşarlar. Ger-

çek besinleri her zaman sevgidir. Suda yaşayan balık gibi hep onun dalgalarıyle sallanarak yaşayıp giderler, ama yine tadına varmadan ölüp giderler. Her vakit herkesten çok kendi kendilerine fenalık etmekle uğraşırlar. Öğüt veren kimselerden kaçarlar. Sevgi emellerine engel oldukları için hısım akrabalarını sevmezler. Her gün onlarla aralarında çekişme, dırıltı eksik olmaz. Çoğu zaman kira köşelerinde, içten sevgilerden uzak, kimsesiz, sefil ölürler. Evlât sevgisi bilmezler. Kendi yolsuz isteklerine hizmet edenlerden başka dost tanımazlar.

Bakıcının görünürde remil kuvvetiyle söylediği bu sözden birçoğu kaynanamın ahlâk, huy ve ruh haline o kadar uyuyordu ki... Bu adam kaybı pek az bir dumanla böyle seçebildikten sonra o gün görmez sokağın bu sefil evinde, acınacak bir geçim darlığı içinde neden yaşıyordu? Attığı falları pek üstüne düşüren, arkaları torbalı, boyunları boncuklu, elleri kınalı Çingene karılarına da rastladım. Bunların ezberlenmiş falları ve kafalarında gerekli zamanlarda söylenecek âdeta bir repertuvarları var.

Niyete baktıranın haline göre uydurulacak bir dikkat, bir zekâ, bir sanat ve ustalıkla söylüyorlar. Meselâ mavi boncuk kara baklanın yanına geldiği ve kuru ekmek parçası paranın yakınına düştüğü zaman bu raslantıların işaret ettiği uzun manalar var. İnsanın avucundaki çizgilerden türlü anlam ve hükümler çıkaran el falı, kahve telvesi, iskambil ve öteki nevileri hep buna benzer şeyler... Bir insanın doğduğu günden öleceği saata kadar olan bütün zayiçesi avucunda yazılı olması birtakım uzmanların buna bir bilim süsü vererek kitaplar çıkarmaları ve kimi çizgileri yaşama uzunluğuna, kısalığına, sağlığa, hastalığa, felâkete, mutluluğa, cömertliğe, katilliğe vesaire hallere işaret olduğunu iddiaya kalkmaları kesin bir bilgi olarak değil, küçük bir önem verilecek şeylerden değil-

dir. Baklaların bir avuçtan yere dökülüşünde bir adamın talihi, yani başına gelmiş veya gelecek şeylerle ne ilgisi olabilir?

Kahvenin az veya çok kavrulması, ince veya kalın çekilmesi, bayat yahut taze olmasıyle fincanın içinde telvenin alacağı şekiller değişir. Asıl iş ne baklada, ne telvede, ne iskambildedir. Ancak onlardaki rastlantıları yorumlayacak ağızların ustalığındadır.

Yer yuvarlağı, Başak burcunda iken dünyaya yüz binlerce kız çocuk gelir. İstatistik tutsanız bunlardan hiç birinin yaradılış, mizaç ve talihleri arasında uygunluk olmadığını görürsünüz.

Başka örnekler aramaya ne hacet. İkiz doğan çocukların aynı burcun altında dünyaya gelmiş oldukları keyfiyeti söz götürür mü? Onun için bu iddiaya göre ikizlerin sağlık, hastalık ve talihçe aynı aynına yaşadıktan sonra sonunda ikisinin de aynı dakikada ölmeleri lâzım gelmez mi? Böyle bir şey görülmüş müdür? Olağanüstü bir raslantı olarak haydi böyle bir olay var diyelim. Ama buna olumlu bir gerçek, bir kanun gözüyle bakılabilir mi? İkizler görülmüştür ki kimi Arslan, kimi Akrep burcunda doğmuş gibi yaşadıktan sonra yirmi otuz yıl ara ile ölmüşlerdir. Gerçek şudur ki insanlar gelecekleri bilmeyi çok merak ederler. En yabanîlerinden en medenîlerine kadar bütün kavimler ve kabileler bu yusta dünyaca, yıldızlarca birtakım keşif usulleri icadından kendilerini alamamışlardır. Olmadan evvel kesinlikle hiç bir şeyin keşfolunduğu ve bilim, fen matematik dışında büyük bir olayın haber verildiği de yoktur. Bazı defa meşhur bakıcılar tarafından meydana birtakım esnek hükümler konulur. Rasgele bir olay çıkıverirse bundan yararlanarak çene çekiştirile çekiştirile ona bu veya şu anlam verilir. Kimi bakıcılar da böyle

hiçten rastlantılarla ün kazanırlar. Gerçek böyle olduğu halde bütün dünyada metafiziğe, garip şeylere merak artıyor. Bugün Fransa'da on beş binden ziyade bakıcı bulunduğunu gazeteler, dergiler yazıyorlar. En ciddî, en ağırbaşlı basında bunların sır keşfetme ve istikbali bilmede harikalar gösterdiklerine dair tuhaf ilânlarına rastlarsınız. Ölen Papus, bugün onun yerine geçen Madam Fraya en ünlülerindendir. Fraya, dünyayı ayağına getiriyor. Kurnazca düzenlenmiş cümlelerle gelenleri ağzına baktırıyor ve ustalığına hayran bırakıyor. Fraya her gün, her an kendine sorulan şeylere kesin cevaplar verebileceğini iddia etmiyor. Bu sual cevabın bir sırası olduğunu ve soranın eline dokununca -eğer varsa- ruhlardaki yakınlaşmadan dolayı hemen titreyerek, elini avcunda tuttuğu kimsenin bazı esrarı kendince bilineceğini ve fakat bunun da çok az rastlanılan başarılardan olduğunu söylüyor. Paris'te kayıptan haber veren diğerler çok. Fakat eski zamanla şimdiki arasında öyle bir ayrılık ve ilerleme var ki bugünün bakıcı kadınları o zamanın büyücü kocakarılarına hiç benzemiyorlar. Bunlar ne küpe biniyorlar, ne ellerinde yılandan kamçı tutuyorlar, ne baykuşlar, hortlaklarla bir mağarada oturuyorlar, ne de kaşları akrebe, gözleri ejdere benziyor. Daireleri modern, yüzleri güzel, bakışları tatlı, sözleri ince ve hoş...

Erkekler de öyle. Bunların ünlü ve akıllıları ne hayvanların dillerini anladıklarını iddia ediyorlar, ne battal kuyulardan define çıkarıyorlar. Fakat psikolojinin bazı garip görünüşlerine uyan ve hemen akıl dahilinde sırlarınızı keşfe uğraşarak bazı ustaca sözleriyle sizi hayretlere düşürüyorlar. Dünyanın siyasetiyle meşgul oluyorlar, büyük olaylar hakkında atıp tutuyorlar. Rastlarsa ünleri artıyor, büyük para ediniyorlar.

Bizim Hoca Kadir Efendi böyle bir muhite düşseydi

çabuk ün kazanır, öyle kuytu mahallede kokmuş, harap evlerde yokluk sıkıntısı çekmezdi. Bizim hangi sanatçılarımız deha ve hünerleriyle rahata eriyorlar ki büyücülerimiz zekâlarından faydalansınlar!

Sanırım ki Kadir Efendi bizim karı koca olduğumuzu anladı. Çünkü Vehibe ile bende birbirimize yanıp tutuşan iki sevdalı hali yoktu. Biz ona yaşlı bir kadının doğum tarihini verdik. Bunun anamız veya kaynanamız olduğunu ve ondan şikâyetçi bulunduğumuzu çıkardı. Ona göre remilini attı. Sual ve cevapları zekâsı ve işine ait kavrayışıyle güzel idare etti? Ama Ali Harun'dan hiç söz açmadı. Onu keşfedemedi.

Hoca derdimizi falcılıktan çok ustalıkla bildi. Şimdi buna bir ilâç lâzımdı bu işteki tavsiyeleri Avrupa bakıcılarının modern reçetelerine benzemiyordu.

12

Karım bu anlayışlı bakıcıya dedi ki:

— Hoca Efendi, niyetimizin yarıdan fazlasını siz keşfettiniz. Öte tarafını da biz tamamlayalım. El birliğiyle bu işe bir çare bulalım. Umdumuzdan çok bu işte güçlü «havas sahibi» imişsiniz. «Huddamınız» kuvvetiyle inşallah başarırız.

Hoca — Allah'ın izniyle kızım, Allah'ın izniyle her şey olur. Buyurunuz, dinliyorum.

Kadir Efendi kalemi arakıyesinin arasına soktu. Remil kâğıdını altlıkla beraber çekmecesinin üzerine bıraktı. Bütün gözlerinin dikkati, kulaklarının dikkatiyle karımı dinliyordu.

Vehibe arkasını şöyle getirdi:

— Başak burcunun etkisi altında doğan yaşlı kadın benim annem, bu Beyin de kaynanasıdır. Beyle biz karı kocayız.

— Allah dirlik düzenlik versin, birbirinizden ayırmasın, beraber kocayınız inşallah. İkinizin de fallarınıza dikkatle bakmak isterim.

— Annemin işini hayırlısıyle bitirelim. Sonra bizim falımıza bakarsınız.

— Zaten Başak burcunda doğmuş ananın kızında evlenme bahtı açık olur.

— Beyle biz birbirimizi bulduk. Evlenme bahtımın bundan açık olduğunu istemem. Şimdi beni dinleyiniz. Annem, ihtiyar bir kadın; Rabbim şaşırtmasın, genç bir çocuğa gönül verdi. Evlâtlarını, bütün malını mülkünü onun uğruna feda ediyor. Her türlü rezaleti göze aldırarak şimdi bu çapkına varmak istiyor. Siz buna engel olacaksınız Hoca Efendi. İşte bütün havas ve huddamınız kuvvetiyle bu evlenmeyi bozacak, annemi bu çapkına varmak belâsından kurtaracaksınız. Zavallı annemi bu baştan çıkaran şeytandan soğutacaksınız.

— Bu delikanlının ismi? Resmi?

— Devranzada Vassaf Bey diyorlar.

— Adı büyük.

— Fakat kendisi küçük. Hemen hemen yirmi beşinde var yok...

Hoca kâğıdı, kalemi aldı. Yine remile başladı. Kamış beyaz kâğıt üzerinde cızırdarken remilci belkemiğinde gıdıklayıcı soğuk bir el geziniyormuş gibi titremeler geçiriyor ve kâh etrafını alan cinlere, bu göze görünmez yaratıklara: «Defolun!» tekdiriyle bağırıyordu.

Şimdi bize havassının görünüşlerini daha ziyade gösteren bakıcının bu garip coşkularını sessizce seyrediyorduk.

Hocanin öfkeli yüzünde birdenbire bir gülümseme peydah oldu. Odanın tavan ve köşelerinde dolaşan gözlerini bize dikerek:

— Buldum... buldum... Devranzade'yi buldum. Ha-

vassımdan nereye kaçabilir? Yakaladım. Bu çocuk Yengeç burcunun etkisi altında dünyaya gelmiş bir uğursuzdur. Cisim bakımından gürbüz, vücutça sağlam görünür, ama ruhça hastadır. Dışı güzel olduğu kadar içi çirkindir. Eğer doğuşu zamanında ayın hoş etkisi olmayaymış büsbütün iblis doğacakmış. Yengeç doğumluların hiç düşünce ve insafları yoktur. Kafalarından ne eserse onu yaparlar. Her işlerinde sakardırlar, tuttukları şeylerin kulpları ellerinde kalır. Öyle ziyankârlardır ki selâm verdikleri kişilere zararları dokunur. Bulaştıkları yere sıvıştıkça sıvışırlar. Bunlara bulaşanları yedi deryanın suyu temizleyemez. Kanları cerahat, fikirleri hile ve fesattır. Dokundukları yeri kangrene çevirirler. Kanser yahut Seretan denilen korkunç yaranın adının nedeni işte budur.

Hoca, derdimizin önemini anladı, besbelli bizim sürekli bir ekmeklik olduğumuza hükmetti, küçük titremelerle biraz huddamlanarak:

— Dert büyük, devası müşkülün müşkülü.

Ben — Niçin Efendi?

— Bilir misin Beyefendi, Başak tesirinde doğmuş yaşlı bir kadının, Yengeçli bir delikanlıyla aşk karışımları ne demektir? Bunların birleşmeleri şerrinden yer, gök titrer.

Ne bileyim? Ben, bu burçların adlarını işitir, bazı kitaplarda görür, takvimlerde okurdum. Ama gelecekteki etkisi üzerine hiç bir bilgim yoktu. Kaynanamın pek uğurlu bir burç altında doğmadığı belli bir şey, ya öteki lânetlinin Yengeç olması... gelip Başak'a çatması... Ne çare?... Hocanın dedikleri sahi ise hep bunlar olacak felâketler... Çocukların doğacakları zamanı ana babanın iyice hesaplamaları gerekecek. Elimizde ol-

mayan bu dünyaya geliş gidişimiz meğerse ne hesaplara bağlıymış... Olan olmuş, ne yapalım? Yengecin Başak'a çatması bakalim bize kaça oturacak? Çünkü Hoca işin en son derecede zorluğundan söz ediyor. Böyle büyük gök etkilerini bakalım Hoca zayıf üfürüğü ve dünyalık tedbirlerle nasıl değiştirebilecek...

Kadir Efendi hastalığın adını koymuş, şimdi çareyi arıyordu. Remiller döktü, kitaplar karıştırdı. Bizim anlayamadığımız incelemeler ve araştırmalardan sonra ağır bir söylenişle:

— Kırk tekkeye kurban! dedi.

Bu sayı karşısında kendimi kaybeder gibi olarak hemen haykırdım:

— Şu zamanda buna kudretimiz yetmez. Haydi borç harç böyle bir fedakârlığa kalkışsak bile Istanbul' daki bütün tekkeler çöküntü ve dağılma halinde... Bacaları tüter kırk tekke kalmadı ki kırk kurban dağıtalım.

— Bundan fakire bir şey yok... Allah için kurban kesip istediğiniz tekkelerin dervişlerine dağıtacaksınız. Bu miktar çok görülüyorsa yedi de olur, üç de, bir de...

— Bir kurban muvafık.

— Siz bilirsiniz. (Gözlerini küçülte küçülte düşünerek) Necmüttevaşî derler bir taş vardır.

— Hiç işitmedim.

— Etkisi kesin, mübarek, bir tılsım taşıdır.

— Kuyumcularda bulunur mu?

— Asla... Kuyumcular dışa aldanırlar, renkli ve parlak taşlara önem verirler, gerçek cevahirden bir şey anlamazlar.

— Bu taşı nereden bulacağız?

— Bu Maniatüsselâm'da Cebel-i Hüdhüd'ün eteklerinde çıkar.

Hocanın coğrafyasının benimkine uymayacağını he-

men anladım. Maniatüsselâm'ın nerede olduğunu sorsam söz uzayacak... Milyonlarca fersah yıldızlarla uğraşan bu kişilerin burnunun dibindeki memleketlerin coğrafya yerlerini bilmediğine kuvvetle eminim. Çünkü buradan Balıkesir'e nasıl gidilip gelindiğini bilmez de Cevza burcundaki gök sırları üzerine atar tutar. Zira birincisi her gün yüzlerce yolcunun uğrağı... İkincisine yolculuk eden yok... İşte bunun için hiç görmedikleri ahret için bilgi satanlar, içinde yaşadıkları dünya hallerini bilenlerden daha çoktur. Bu Necmüttevaşî'nin çocukluğumda dinlediğim masallardaki şimşirek taşı gibi zor bulunur bir şey olduğunu anladım. Karımla beraber titreyerek Hocanın dudaklarına bakıyorduk. O sözünü kesmedi:

— Maniatüsselâm, Taberiye'ye giden çölde kutlu bir dağdır. Üç aylık yol. Sabahleyin güneş doğmadan, toprakların çiyleri kurumadan, namaz vakti, aptesli bir el bulunup alınacak.

— Aman Hoca Efendi, zor keyfiyet... Biz şimdi Bandırma'ya gidip gelemiyoruz. Üç aylık yola kim gidecek?

— Cenabıhak inayet ettikten sonra kolayı bulunur.

Sustum. Karımla göz göze geldik. Besbelli bu kutlu taşı çölden aldırmak için Hoca Efendi huddam kuvvetiyle Maniatüsselâm'a cinleri gönderecekti. En adî bir rençperin bir liraya işlediği böyle bir günde cinler bu uzun yola ne büyük bir ücretle gideceklerdi? İnsanlardan yaradılışça ve şuurca çok yüksek olan cin tayfasının bugünkü değersiz pis kaymelere tenezzül etmeleri doğrusu aklımı durduruyordu.

Ne çare, biz kapana kendi ayağımızla gelip girmiştik. Hükümetin kontrolundan gizli, öyle gün görmez bir sokakta havassını satacak bön kimseler bulamayan bakıcı efendi bu uzun süren müşterisizliğin acısını elbette

bizden çıkaracaktı. Karımın hatırı için, kaynana belâsına karşı gülünç bir umut, ufak bir teselli bulmak için bu herife zor zoruna aldanacaktım.

Hoca bu sessizliğimizi bönlüğümüze vererek tatlı tatlı söyleyip duruyordu:

— Eyüp Sultan'da Kabristan Sokağında sakine (oturan), mümine (imanlı), musalliye (namazında duasında), salihattan (temiz kadınlardan) Hafize Hanımlarda bu taş vardır. Sevap için, hayrat olarak, yani erbabına ücretsiz verirler. Yalnız yirmi beş, otuz lira bir hediyesi vardır, o da ne benimdir ne de kadınındır. Fukaraya dağıtılacaktır. Adağı böyledir. Ve dahi bu kutsal taşın nasıl kullanılacağına gelince, ay tekerinin tüm karanlık olduğu zaman bir kâse okunmuş suya atılacak, kırk saat, yedi dakika, üç saniye duracak... Bu suyu kahveyle, şerbetle veya başka suretle Devranzade'ye içireceğiz. Delikanlı hemen kısır olur, zürriyeti kesilir, sevdaya gücü, düşkünlüğü kalmaz. Âdeta haremağası olur.

Vehibe büyük bir korku telâşıyla yüzüme baktı. Ben hemen kulağına eğilerek:

— Merak etme karıcığım... Böyle insan soyunu kesen bir su bizim eve girince yanlışlıkla belki içiveririm diye korkuyorsan hiç merak etme, olanca varlığımla dikkat ederim.

Karımın ilkin sararan yüzü şimdi tuhaf bir gülümsemeyle kızardı. Vay kutsal taş vay!.. Artık kendimi tutamayarak Hocaya dedim ki:

— Bizim telâşımız kaynanamın, Devranzade'den gebe kalması korkusu yüzünden değildir. Çünkü Makbule Hanımın doğurmaktan kalması epey yıl oluyor.

Hoca, beni ahmak sayan bir süzgünlükle cevap verdi:

— Malûm... Biz Devranzade'yi bir haremağası ya-

pıp bırakırsak kaynananız hanımın hemen gözünden ve sevgisinden düşer.

— Necmüttevaşî'de bu hassa var demek?

— Kutsal taşta bu hassa o kadar güçlüdür ki suyun katresinden tadan erkek olsun, kadın olsun, cinsiyetten kesilir. Denemesi kolaydır Beyefendi... İşterseniz kendiniz üzerinde deneyebilirsiniz.

Karımla bakışarak bir daha titreştik. Çocuk düşürtmenin kanunda ağır cezası vardır. Ya böyle bir erkeğin zürriyetini kökünden kesen havas sahiplerine ne yapmalı? Beş on lira için hoca, Devranzade'yi hadım edip bırakıyor.

Kadir Efendi gözlerimin bu beğenmeyiş ve suçlamasını anlayarak aklımdan geçen şeye hemen karşılık verdi:

— Bana milyonlar teklif eyleseler haklının gayride Necemüttevaşî kullanmam. Ama sizin rivayetinize ve remilin söylediğine göre Devranzade erkekliği kesilecek bir habistir.

Hoca Kadir'in bu özrü bence hiç de kabul edilecek bir şey değildi. Ama bu âlemde her şekilde hakça davranarak dava kazanılabilir mi? Ailemizin selâmeti için, kaynanamı bu çapkının pençesinden kurtarmak için, erkekliğini değil gerekirse kafasını bile kestirtecektim. Zaten bir bakıcı veya büyücünün karşısına oturup da her hangi bir işi anormal güçlerle kendi hesabımıza çevirmek konuşmasına girişildiği vakit akla, insanlığa, kanuna, vicdana göz yummak, kulak tıkamak gerektir. Onun için biz de öyle yaptık.

Necmüttevaşî'den sonra Hoca Kadir Efendi reçetesinin ikinci maddesine geçti:

— Kırk domuzdan kırk kıl koparılacak. Bunları Devranzade'nin ceket, yelek gibi elbiselerinden birinin astarını usulca söküp arasına dikmeli. Bu tüyler üze-

rinde iken Makbule Hanıma bir defa görünmesi yeter. Gözüne âdeta hınzır şeklinde görünür.

— Hoca Efendi, biz Müslüman mahallesinde oturuyoruz. Kırk domuzu nereden bulacağız? Bir domuzdan kırk kıl koparsak olmaz mı?

— Hayır efendim, hayır! Kırk domuzun etkisi başka, bir tanesininki başka... Bir insanla kırk insanın kuvveti bir mi?

Ah, ben kırk domuz yan yana nerede bulunur bilirim ama hoca kabul etmez...

Müyücü bizi Kafdağı'nın arkasına, Zümrüdüanka kuşunun yuvasına dönderme gibi zor işlerle yordu. Neyse, sonunda uyuştuk. Her zorluğun para ile katmerleri açılıyor, bir çaresi bulunuyordu.

Aşağı yukarı herif bizi birkaç yüz lira yolacaktı. İki kaz avladığına aklı yattı. Daha doğrusu o avlamadı, biz ayağına geldik.

Hoca, bizi manyetizmaladı mı? Ne yaptı? Kendisine bir miktar para bırakarak evimize döndük.

Karıma dedim ki:

— Vehibe, herife verdiğimiz paralara acıdım. Bir sinemaya, tiyatroya gideydik daha iyi eğlenirdik. Ben bu büyücü oyunundan hiç hoşlanmadım.

Karım omuzlarımı okşayarak:

— Bey, ama pek üstüne düşürdü.

— Pekâlâ ama böyle eftepetacılara ayaklarıyle gidip soyulan alıklar gibi biz de bu Necmütevaşî'lere, domuz kıllarına, küçüklüğümüzden beri dinleye dinleye usandığımız kaplumbağa yumurtalarına, öküz boynuzu haşlamalarına, yarasa kemiklerine filana inanacak mıyız?

— Kuvvetli bir inanla her mucizeye erileceğine şimdiki fenler, bilimler de evet demiyor mu? Çattık bir belâya, annemi kurtarmak için bu bakıcının dediklerinden daha akla yakın çareleriniz varsa söyleyiniz, onları

yapalım. Hiç bir şey yapmadan felâketi beklemedense bunlarla uğraşması hiç olmazsa kafamızı oyalar. Kim bilir? Kim bilir, Beyciğim, belki de etkisi olur. Elâlemin karıları büyü ile neler yapıyorlar!..

13

ÖNCEDEN de demedim mi, eğri doğru her zaman kadının dediği olur. Bir insan ya bütün imanlı olmalı, ya hiç bir şeye inanmamalı. Yarım inanç, inanma zayıflığı demektir ki dünya ve ahrette sahibini hiç bir esenliğe eriştirmez. Ah kadınlar, ah kadınlar, insanın en kutsal inançları arasına girerler.

Sonunda karımın dediği oldu. Biz Hoca Kadir'in dolaplarına ökseye yapışır gibi tutulduk.

Eyüp'te Kabristan sokağında Hafize Hanımdan birçok paralar karşılığında Bedesten'den gelinlik taç kaldırır gibi Necmüttevaşî belli bir zaman için kira ile alındı. Çocukların oynadığı zıp zıp taşı gibi bir şey... Günahları üstlerinde kalsın hiç de üç dört aylık yoldan, çöllerden gelmişe benzemiyor. Suya koyduk, şerbetini Devranzade'ye okkalarla içirdik. Karşıyaka kırlarında hınzır çobanlarını aradık. Kırk değil seksen domuz bulduk. Hepsinden birer kıl çekerek bu fena tüyleri Kadir Efendiye nefeslettikten sonra süprüleceği sırada Devranzade'nin ceketi içine diktirdik.

Aman ya Rabbi, hep büyülerin etkileri tersine çıkıyor, biz genç avukatı kaynanama fena hayvan suretinde göstermeye uğraştıkça kadın, artan bir ateşle onu melek gibi, afet gibi görerek günden güne daha çıldırıyordu.

Biz böyle büyülerle uğraşırken Harun'la anasının arası korkunç bir kinle her gün daha ziyade açılıyordu.

Sonunda bir gün Makbule Hanımefendi hepimize ültimatomunu verdi:

— Oğlum, kızım, damadım, torunum, hizmetçilerim, hepiniz evimden defolunuz. Bu konakta eskiden kalma bir kedi bile bırakmayacağım. İnsandan eşyasına kadar hep değiştireceğim. Yalnız Vassaf'çığımla kalacağım. Çünkü artık iyice anladım, bu darıdünyada bana ondan başka halis dost kalmadı. Siz hepiniz benim başımda dertsiniz, yalnız malımı değil, etimi, canımı da yiyip bitirmek için burada oturuyorsunuz. Yallah... Defolunuz, defolunuz, defolunuz başımdan!..

Biz Necmüttevaşî'lerle, domuz kıllarıyle bu sonuca varmak için mi uğraştık?!. Çöllerden gelen bu tavaşî yıldızı Devranzade'nin kanına zaaf getirmek değil galiba iliklerine büsbütün kuvvet verdi, onu öncekinden çok erkekleştirdi.

Kaynanam böyle köpürürken ben de artık kendimin kontrolunu kaybederek bağırmaya başladım:

— Hanımefendi, çok yanılıyorsunuz. Bu yaştan sonra size oğlunuz, kızınız, damadınızdan başka gerçek, içten dost olamaz.

— Siz bana para için dostsunuz.

— Size para için dost olan buraya yılan gibi sokulan o ahlâksız gençtir.

— Halt etmişsiniz... Hepiniz de halt etmişsiniz.

— Meramınıza eriniz. Biz, hepimiz buradan çekilip gideceğiz. Kimin halt ettiğini zaman yakında ispat edecektir. Evsiz, yurtsuz, eşyasız, bir parasız kalacaksınız. Yine gele gele ya benim kapımı çalacaksınız, ya oğlunuzun. Sizin gibi dile gelmiş, mal ve mülkünü elin çapkınıyle yemiş, sokak ortasında kalmış bir kadını kimse evine almaz. O zaman Devranzade size bir dilim ekmek vermek değil yüzünüze karşı ekşi bir surat bile göstermez.

Kaynanam buruşuk ağzıyle bir kahkaha kopardıktan sonra:

— Çekemediğinizden ne söyleyeceğinizi bilmiyorsunuz. Vassaf'ım benim kal dediğim yerde kalır, öl dediğim yerde ölür. Beni kendi hayatından yüz kat çok sever. Geçen gece bana: «Emret, her nasıl ölümle istersen gözünün önünde kendimi öldüreyim. Ah senin için ölmek, senin yoluna ölmek benim için ne büyük, ne tatlı bir mutluluktur, bilemezsin» dedi.

Kaynanamın bu ağlanacak gaflet ve övünmesine karşı biz çoluk çocuk gülüşerek kaçıştık.

Sonunda tası tarağı toplayıp konaktan çıkmak gereği iyice gerçekleştiği günde Ali Harun'u eve arabayla getirdiler. Merdivenleri koltuklarındaki iki kişinin yardımıyle güç çıkabildi. Kaynım ansızın hastalanmıştı, hastalığın da pek ağır olduğunu söylüyorlardı.

Yanına çıktım. Yüzünde sönen bir alevin son titremeleri var gibiydi. Bir iki lakırdı edebildikten sonra kendini kaybetti. Söylediği de şu olmuştu:

— Enişte Bey, bana doktor Cafer Beyi çağırtınız. Ona güvenim vardır, başka doktor istemem..

Sonra başı yastığa düştü, sustu. Gittikçe sararıyor, gözlerinin karaları kayboluyordu.

Cafer Bey, kaynımın dostuydu. İyi dilekli, genç bir doktordu. Onu içki gibi, esrar gibi kötü düşkünlüklerden kurtarmak için çok uğraşmıştı. Ben bu insaniyetli doktoru kaynımın büsbütün düşmesine genel olan biri olarak tanıyordum. Bulunduğu eczaneye haber gönderdik, hemen geldi.

Hastayı epeyce bir zaman ve dikkatle muayene ettikten sonra doktorun yüzü bulandı. Telâşını saklayamıyordu.. Dışardan, içeriden kullanılmak için birbiri üzerine birkaç reçete yazdı. Uşakları eczanelere koşturdu. Hastaya bazı şeyler soruyor, fakat anlaşılır cevaplar alamıyordu. Birkaç saatın içinde kaynımın dili ağırlaştı.

Cafer Bey sık sık nabzı muayene ediyor, arada bir cebinden çıkardığı formülleri karıştırıyor, bazı sayfaların üzerinde duruyor. Muamma gibi davranışlarla kaşlarını oynatarak parmaklarının uçlarıyla bir şey hesaplıyordu.

Sordum:

— Beyefendi, sizi pek telâşlı görüyorum.

— Niçin saklayayım? Hastalık son derece tehlikelidir. Ama gerekirse kendi damarlarımdan Harun'a kan aşılayarak kurtarmaya uğraşacağım... Doktorluğun öyle mucizeleri vardır ki ilkin Allah'tan, sonra fenden ümit kesilmez.

— Çıkmadık canda ümit vardır, derler.

— İşte hemen hemen oralarda gibiyiz.

— Hastalığın adı nedir?

— Adı batasıyı sormayınız. Yüz binde bir kişiye olmaz. Zavallı çocuk bu en korkuncuna nereden tutuldu. Bilmem ki...

Hastalığın kötülüğü evin içine yayıldı. Eski dadıların höngürtüleri kapı arkasından işitilmeye başladı. Karım geldi. Sıcak göz yaşlarıyle kardeşinin döşeğine kapandı. Doktor, eliyle çekerek fazla yası önledi.

Hasta artık hiç kendini bilmiyor. Yüreklerimizi ezen hazin bir iniltiyle anlaşılmaz şeyler sayıklıyor.

Anasına ilk haber gittiği zaman «Gebersin!» diye haykırmış olduğunu söylediler. Bu katı yüreklilik göz yaşlarıyla birlikte ev halkının dudaklarında nefret mırıltıları peyda etti.

Hastanın ağzından heceleri ezgin birkaç kelime döküldü: «Davet, tezkere» sözlerinden başkalarını anlayamadım. Ama karım:

— Ah, buna nasıl yürek dayanır?!. çığlığıyle yere kapandı.

Merakla sordum:

— Vehibe, tamam anladın mı?

— Anladım.

— Ne diyor?

— «Bu hafta Dürdane ile düğünümüz oluyor, davet tezkerelerini dağıttınız mı?» diyor.

Karımın ağzında bu sözler olanca acılığıyle inledi. Dudaklarında mendil, göğsü bir hıçkırık fırtınası geçiriyordu.

Kaynımın haline, anasının canavarlığına ağlamamak elde değildi. Bir gözümü hastadan, öbürünü doktordan ayırmıyordum. Çünkü hekimin yüzü hastalığın derecesi hakkında bana sanki barometrelik ediyordu. Yükselmesini, inmesini orada görüyordum. Doktorun yüzü bulutlandı, karardı. Umutsuzluk kasvetiyle doldu.

Hasta anlaşılmaz birçok sözler arasında anasını sayıkladı. Sonra birdenbire çırpınmaya başladı.

Cafer Bey yaşarmış gözleriyle bize dönerek:

— Hekimliğin pek acı anları vardır. Hayatın son hududuna gelen hastayı ölüme karşı korumak... Olamayacak şeyle cenkleşmek... Daha ümidim yok olmamıştır. Ama şu andaki cazifem büyüktür. Ben bu konağın yalnız doktoru değil aynı zamanda pek içten dostuyum. Olabilecek her şeyi göze almak lâzımdır. Bu yola giden geri dönmez. Annesi gelip bir görse...

Kaynanama bir haber daha gönderdik. Yine «Gebersin!» öfkesiyle bağırmış.

Fakat haberi getiren daha odadan çıkmadan ağlamaya başlamış. Bu göz yaşları kaynanamın yüreğinde sonunda analık damarının depreştiğini bize anlattı.

Doktor bana işaret etti. Vehibe'yi hastanın başı ucunda bırakarak ikimiz odadan çıktık. Kaynanamın oda kapısına gittik. Seslendik. Aralığa geldi. Genç sevgilisini mi bekliyordu, ne yapıyordu? Kocakarı bağırıcı renkli giyecekler, allıklar, düzgünler içindeydi.

Doktor, Harun'un kaybından dolayı düştüğü büyük keder ve hekimliğin bir şey yapamamaktan ileri gelen yaslı, ağır bir sesle:

— Hanımefendimiz, hayat bir gaflet meydanıdır. Böyle olmasa yaşanmaz. Korkunç gerçeği düşünmemeli. Tam geleceği zamana kadar onu unutmalıyız. Ama bu, büyük an gelince âlemini değiştirenle onu sonsuzluğun eşiğine geçirenler arasında bütün kinler, garezler, hırslar, dargınlıklar sönmelidir. Sütünüzle büyüttüğünüz, bakımınızla o boya getirdiğiniz bir tanecik oğlunuz Ali Harun bu saatta bir ayağını Tanrı'nın sonu gelmez esrar ve gufran âlemine attı. Sizden bir damla şefkat yaşıyla bağışlama diliyor. Gidenlere son önemli görevimizi yerine getirelim ki Allah da bize acısın. Hanımefendi, belki on dakika sonra yüreğinize düşecek pişmanlık ateşiyle oğlunuzu ararsınız, fakat onu artık ölümlüler arasında bulamazsınız. Et, tırnaktan ayrılmaz. Siz onun analığından çıkamazsınız. Mezarında onun telkini sizin adınızla verilecek.

Bu küçük nutuk önünde analığın bir iki damarı daha burkuldu. Ölüm sözündeki korkunç, büyük acı yüreğini sarsıyor, kaynanam dünyadan çekilen oğluyle Devranzade'nin aşkı arasında sendeliyor gibiydi. Yüreğinin kin buzlarının biraz eridiğini görüyorduk. Yaşamaya veda eden oğluna acımazlıkta inat göstermekte mana yoktu. Artık o gidiyordu. Kimseye ne iyilik edebilirdi, ne fenalık... Kendi, genç sevgilisiyle yalnız kalacaktı. Anasını, aşığına bırakarak Ali Harun'un aradan ölerek çekilmesi kadının galiba bu son analığını uyandırma nedeni oluyordu. Kalanla gülmek için ölene ağlamak lâzımdı. Bu, ele güne karşı yapılacak bir sakınma idi. Kaynanam o kadar süslüydü ki oğlunun can çekişme döşeğine değil, düğününe gidiyor zannediyorduk. Sofada büyük aynanın önünden geçerken şakağında birkaç

tel saçını düzeltti. Arada bir genç doktora güvercin bakışı süzgün bakışlar atarak kederinden hoppalaşan bir kız gibi dalgalı ve ara sıra da zıp zıp yürüyordu. Bu kırıtmaları besbelli kendini doktora beğendirmek için yapıyordu. Gönlünde her delikanlıya karşı yatıştırılamaz bir beğenilmek hevesi, sevilmek deliliği vardı.

Ölüm halindeki insanın odasına girdik. Karım bir rahibe dalgınlığıyle yatağın başına diz çökmüş dua ediyordu. Kaynım solmuş, susmuş, yavaş yavaş son alevine kadar eriyen bir mum gibi sönüyordu.

Hep durduk. Vade yetince ölüm, hayatı nefes nefese nasıl yurduna çekip götürür, kirpiklerimizi dolduran sessiz yaşlar arasında seyrediyorduk.

İşte o zaman can çekişenin yüzünden topuklarına kadar titreme gezindi. Ölüyor muydu? Bu son nefesi miydi? Hayır... Kaynım gözlerini açtı. Vücudunun son sarsıntılarıyle yarı beline kadar davranarak döşeğinin içine oturdu; metafizik bir gülüşle odanın köşelerinde sanki bir şey arıyordu. Gözlerinin bu arayışına örümcek ayakları gibi kımıldayan parmaklarını da kattı. Yaşamının son sınırında gördüğü neydi? İskelete dönmüş parmaklarıyle neyi tutmaya uğraşıyordu? Son nefesimize kadar bizi aldatan hayatın bu da son aldatmasıydı. Onunla beraber sanki bizim de kaslarımız ürperiyor, sinirlerimiz çekiliyor. nefeslerimiz ağırlaşıyordu.

Ah, işte yine o zaman Harun'un göğsünde iniltiye benzer küçük bir kahkaha kaynadı. Ansızın dilinin kekemeliği açıldı:

— Dürdane'ciğim, balayımızı nerede geçireceğiz? Ay ışığında, bir uçakta, Marmara, Çamlıca, Boğaziçi üzerinde...

Kara topraklara gömülecek bir vücudun böyle göklere uçmak isteği bizi yine ağlattı. Artık onun ruhu uzaylarda bu birleşmeyi arayacaktı.

Geçici, kısa bir zaman için mezardan adımını geri çeken bu hastaya karım dedi ki:

— Kardeşim, Harun... Bak, annen geldi. Onunla öpüşmez misin?

Hastanın büyüyen gözleri afal afal bakınıp etrafını araştırırken derin, hazin bir dikilişle anasının yüzünde durdu. O, bütün olan biteni ve dünya kinlerini unutmuştu. Anasını göğsüne bastırmak için vücudunun son sıcaklığıyle kollarını açtı, bekledi.

Kaynanam hiç birimizin dikkatinden kaçmayan küçük bir duraksamadan sonra dünya ile ahret arasında açılan hazin bir aguşun içtenliğine kendini bıraktı. Harun son nefesinde olan bir kimseden umulmaz bir şiddetle sarıldı, ana oğul birbirine kaynadı, fakat birkaç saniye sonra kaynanam bağırmaya başladı:

— Aman beni kurtarınız. Isırıyor, koparıyor... Etim ağzında kalacak...

Gerçekten kaynım anasının gerdanına kuduz bir hayvan saldırışıyle dişlerini geçirmişti. Üç kişi hemen atıldık, kadını oğlunun kenetlenmiş dişlerinden zor kurtardık. Gerdanın dişlenen yerinden kan sızdığını gördük.

Harun bu kanlı vedaından sonra yüzünde intikam alanlarda gözüken büyük bir sevincin hafif gülümsemeli sessizlik ve rahatıyle tekrar döşeğine uzandı. Kaynanam bağırıyordu:

— Soysuz... Düşman evlât, son nefesinde bile beni yaraladı. Dişlerinin arasında ana kanı bulaşığıyle can verecek... Canavar, emzirdiğim süt, analık hakkım helâl olmasın.

Bizim olan bitenin gerçek korkunçluğundan hiç haberimiz yoktu. Doktor bile bir şey anlayamadı. kaynanamın gerdanına adî bir pansuman yapmakla işi geçiştirdi.

14

TUHAF bakım, dişlerine anasının kanı bulaşması kaynıma bir şifalı ilâç gibi etki yaptı. O andan sonra saattan saata iyileşerek birkaç gün geçince döşekten büsbütün kalktı. Ana ile oğul arasındaki çekememezlik ve düşmanlık eskisinden pek çok bir şiddetle yine parladı.

Devranzade yine geliyor, bu sefer birlikte silâhlı üç zıpır herif getiriyordu. Ben de Spor Kulüp'ten, iki yumrukçu arkadaşıyla birlikte kardeşim Osman Semih'i konaktan ayırmıyordum.

Bir gece aile yurdunda bütün kanı, ateşi, vahşetiyle dan dun bir çete muharebesi olacak... Önüne geçilmesi kabil olmayan bir felâket görünüyor.

Kaynım Harun, o tehlikeli, korkunç hastalıktan beş altı gün içinde dirildi, eskisinden ziyade canlandı. Bu kadar kısa bir zaman içinde hemen hiç bir gün nekahat devresi geçirmeden, bir mucize süratiyle nasıl sağlandı. Yoksa bu tehlikeli hastalık Doktor Cafer Beyle birlikte aileye karşı oynanmış, pek ustalıklı bir komedyadan başka bir şey değil miydi? Ama o aralık böyle bir komedi oynamaktan kaynım için nasıl bir çıkar beklenirdi?

Karımla gece gündüz düşünüyor, ama bu bilmece gibi olan biten şeyden işe yarar bir mana çıkaramıyorduk.

Harun'un ecelle karşılaştığı bu vakada yalnız kaynanamın boynunda ufak bir çıban armağan kaldı. Etrafı biraz kızarıp, ortası azıcık cerahatlendikten sonra kabuk bağlayarak günden güne kuruduğu söyleniyor, kremsimon, kaymak merhemi gibi şöyle böyle şeylerden başka bakım yapılmıyordu. Buna kimsenin, hatta kaynanamın kendisi bile hiç ehemmiyet vermiyordu.

Harun yine içkisine, esrarına, morfinine, eterine

başladı. Kaynanam genç nişanlısıyle sevdayı evvelkinden beş beter azıttı. Ana oğul şimdi birbirinin kanına susamışçasına düşmanlıklarını alevlendirdiler. Mahallelinin çoğu bizim taraftan; kaynanama karşıydı. Nikâhı başka bir semtte kıydırmak için hazırlığa başladıklarını haber aldık.

Devranzade artık rahatça postu konağa serdi. Bitişik odaya koydukları silâhlı üç tulumbacının koruyuculuğuna güvenerek her türlü ölçünün üstüne çıkardılar. Çalma, çağırma, işret, kıyamet kopuyor; bizim konağın rezaletiyle mahalle çalkanıyordu. Kaynanamın malı mülkü, ırzı namusu, dirisi ölüsü artık Vassaf'ındı. Bundan sonra nikâha ne lüzum vardı? Fakat Devranzade, Hanımefendiye sahip olmak için dört dönüyor, çıldırıyordu.

★

Bir gece Ali Harun neşe içinde eve geldi. Merdivenlerden türkü söyleyerek çıkıyordu. Sofada yolunu kestim. Sitemli, zehirli bir yüzle dedim ki:

— Pir ol Harun, anan evde içsin, sen meyhanede, neşenizin naraları mahalleyi rahatsız etsin. Artık her türlü mücadeleden vaz geçip ananı sevgilisinin göğsüne büsbütün bıraktın mı?

Kayınbiraderim merdivenin trabzanına dayandı. Bir kahkaha sağnağı ile sualime cevap verdi. Kıvrana kıvrana gülüyor, yere düşecek gibi yere eğiliyor yine kendini topluyordu.

Büsbütün canım sıkıldı:

— Senin gibi sarhoşu adam yerine koyup da lakırdı söyledim. Bende kabahat! dedim, yürüdüm.

Harun arkamdan bağırdı:

— Enişte Bey, Allah aşkına bir dakika dur. Meselenin pek önemli devresindeyiz. Sana biraz çıtlatayım.

Sarhoşlukla saçmalıyor muydu? Beynime saplanan merakı yenemeyerek durdum.

Ali Harun yine belini trabzana verdi, goygoycular gibi öne doğru derin bir sallanıştan sonra:

— Siz ne sanıyorsunuz? Ben yapacağımı yaptım. Anam son günlerini yaşıyor, bırakın zavallı kadın istediği kadar eğlensin.

— Ne yaptın? Bir cinayet mi?

— Bu kadını öldürmek adalet kitabında günah sayılırsa buna cinayet diyebiliriz.

— Doğru mu söylüyorsun yoksa sarhoşluk saçmaları mı?

— Doğru söylüyorum. Yangın kulesi, Süleymaniye minaresi gibi şakulünde laf ediyorum.

— Çabuk söyle ne yaptın?

— Kanuna göre cinayet, kendimce adalet.

— Cinayet istemem, tamir edilebilecek gibiyse hemen şimdi ananı ölümden, seni canilikten kurtarmak isterim.

— Heyhat, enişte Bey, heyhat!.. Artık hiç bir ilâç, hiç bir fen, hiç bir mucize anamı ölümden kurtaramaz. O kesin olarak ölecektir. Birkaç günün içinde her şey olacak.

— Ne olacak Harun, ne olacak? Her tarafım par par titriyor. Ne olacak? Söyle.

— Vakit ve saatı gelince ne olacağını görürsünüz. Mazurum, şimdi bir şey söyleyemem.

Şimdi benim ricam önünden Harun kaçtı. Söyletmek için arkasından koştum. Yetişemedim, odasına girdi, kapıyı kilitledi.

★

Evet... Harun'un hastalığında şeytanca bir sır döndü ama anlayamadım. Hemen odama koştum, bütün çarpıntım, nefesimi kesen titremelerimle sıcağı sıcağına felâketi karıma anlattım, o da fitili aldı.

Kaynanam ölecek, Harun katil olacak. İş adliyelere dökülecek, sorgular başlayacak, bu işitilmedik meşhur cinayetten bize de serpintiler gelecek. Harım, ben, belki çoluğum çocuğum, yargıçlar önünde ahret suallerine cevap vereceğiz. Sonunda yüzlerce dinleyici arasında ağır ceza mahkemesi önüne çıkacağız. Benim için: «İşte bu caninin eniştesi, ölen kadının damadı!» diyecekler; karım için de: «İşte, işte, katilin kız kardeşi, ölen kadının kızı geliyor!» telâşlarıyle herkes birbirine bizi gösterecek. Yüzlerimizi iyice görmek için halk itişip kakışacak

Kaynanamın gizlemek istediğimiz, o ağza alınmayacak rezaletleri en ince esrar ve ayrıntısıyle pis kokulu bir sepet çamaşır gibi ortaya dökülecek herkes dinlerken kızaracak, dudak ısıracak.

Aman ya Rabbi, ne yapayım, Harun'un iddiası gibi bu korkunç felâket acaba hiç onarılmaz bir şey midir, yoksa hemen davranırsam bir çaresi bulunur mu? Biz karımla bu pis meselenin kirleri, uğursuzlukları içinde didinerek boğulurken, yukardan eğlence odasından taşan ahenkler kulaklarımıza doluyor, kaynanamın: «Ömrümün varı, bin yaşa Vassaf'çığım, varım yoğum uğruna feda olsun!» naraları, cümbüşleri beyinlerimizi sızlatıyordu. Vehibe göz yaşlarını mendiline içire içire:

— Hayatın ne garip anları var. Bu geçirdiğimiz hal bir facia mı, komedi mi anlamıyorum. Anneme baksanıza, oğlanın aşkıyle coşup coşup bağırdığı vakit camları sarsıyor, bu kadında birkaç güne kadar öleceğe benzer bir işaretçik var mı? Harun sarhoşlukla bir martaval attı, sizi sinirlendirdi.

15

BAŞIMIZA gelen şey bütün acılığıyle son devresine girdi. Ya bir, ya iki taraftan ölüm olacağa benziyordu. Her şey hazırlanmış, kaynanamla Vassaf'ın nikâhları kıyılacaktı. Bu felâketin arifesi ahşamında Harun eve bulut gibi geldi. Öyle sarhoşlukla karşıma çıkınca yine tahammülüm kalmadı:

— Oğlum, dedim, böyle içip içip de kendini kaybedecek bir sırada değiliz. Anan elden gidiyor. Onunla beraber nemiz var nemiz yok hepsini kaçırıyoruz. Bundan sonra bütün gerekli eşyasıyle bir yurt edinmenin bizim için imkânı yok. İp kuşaklı oluruz. Sokaklarda sürünürüz, yahut beş odalı bir eve sıkışan sekiz ailenin sefaletine biz de karışırız.

Harun sarhoşluğunun sinirliliğiyle yine göbek ve gerdan titreterek katmerli katmerli gülmeye başladı. Böyle akılsızca güldükçe ben kederimden boğuluyordum. Büyük bir nefretin yüzümde peyda ettiği buruşuklukla dedim ki:

— Of... Harun, bir sarhoşla bir ayığın konuşması ne dayanılmaz bir işkence oluyor bilsen.

— Enişte Bey, siz de içiniz, öyle konuşalım. Kafalarımız o zaman denk gelir.

— Böyle ciddî, tehlikeli, uğursuz bir aile sorununa alay hiç sığmıyor.

— Ne yapayım enişte? Sandığınız kadar sarhoş değilim ama şu anda büsbütün ayılmama da imkân yok. İkimiz de içkiliyken ne tatlı konuşur ve ne de güzel anlaşırdık.

— Artık işin tadı tuzu kalmadı. Annem öbür gün gelin oluyor.

— Galiba tellenip pullanıp köşeye oturacak.

— Hâlâ mı alay?

— Bir sarhoş alaydan başka ne yapabilir? Kurup kurup içerse cinayetlerin en fenasını yapabilir, siz de benden bunu mu bekliyorsunuz?

Kaynım bu son cümleyi tamamlamadan karım içeri girdi. Kaşlarını çatıp gözleriyle ağzını açarak:

— En fena cinayetlerden konuşuluyor. Biriniz kocam, biriniz kardeşimsiniz. Meseleyi ben de anlamak isterim.

Harun:

— O kadar merak ediyorsan söyleyeyim.

Karım:

— Söyle, çabuk!

Kaynım sarhoşça bir gülümsemeyle:

— Enişte bana cinayet teklif ediyor.

Vehibe dehşetlenen gözlerini benim yüzümden kardeşine, kardeşinden bana çevirerek:

— O nasıl lakırdı?!. (Ellerini göğsüne bastırarak) Çarpıntıdan şimdi bayılacağım, neler işitiyorum, söyle Bey, hafakandan boğacak mısınız?

Bana âdeta nefretle karışık bir hiddet bastı. Bağırmaya başladım:

— Kardeşin sarhoş, galiba sen de çıldırdın. Onun sarhoşça bir iftirası üzerine benim bir cinayet teklifinde bulunabileceğime nasıl inanıyorsun?

— Ne bileyim ben? Ne bileyim ben? Başımızda dönen bu felâket bende akıl, fikir, muhakeme bıraktı mı ki?

Harun sarhoşluğu içinde ciddîleşmeye uğraşarak:

— Bu annemin meselesi cinayetsiz temizlenmez.

Karım birdenbire köpürerek kardeşine haykırdı:

— Sus... Cinayet, cinayet! Kuruyasıca ağzından bu uğursuz lafı bırak.

Kaynım arsızca bir sırıtışla:

— Ablacığım «Cinayet» kelimesi zannettiğin kadar uğursuz değildir. Bazı yerlerde bunun manası değişerek âdeta kutsallaşır. Başkalarının yaptıkları bazı cinayetlerden pek çok namuskâr adamın faydalanmaya kalktıklarını bilirim. İşte siz de biraz bu çeşit insanlardansınız. Doğru söyleyiniz, annemin bütün mal ve mülkü Vassaf'ın olması şartıyle sağ kalmasını mı istersiniz? Yoksa bütün varını bize bırakarak ölmesini mi istersiniz? Cinayet kelimesinde ahlâkî, içtimaî bir korku var. Bunu işleyen bütün insanlığın menfuru, merdudu bir cani oluyor. Lâkin bizim hesabımıza bir hayır sahibi cani sıfatını yüklenerek bu cinayeti işleyip meseleyi halledebilse biz görünüşte annemize acır ağlarız, caniye lânetler ederiz. Fakat içimizden seviniriz.

Karım çırpınarak:

— Kes sesini, abuk sabuk... Bunlar tahammül olunur lakırdılar mı?

Harun:

— Abla her medenî insan işte senin gibi söyler, sarhoşluğu şunun için severim ki insana bazen hakikatleri doğru ve açık söylemek cesareti verir.

Harun durdu, karımla benim yüzümü derin bir alayla süzdükten sonra:

— Müsaade ederseniz bir numara daha açık söyleyeceğim.

Ben, alayını kaynıma geri döndürerek:

— Bekliyoruz, açık söyle fakat sarhoşça değil, mertçe söyle.

— Mertçe söyleyeceğim. Fakat siz de mertçe dinleyeceksiniz. Meseleyi halletmek için siz benden bir cinayet bekliyorsunuz. Geciktiğim için sabırsızlanıyorsunuz.

— O ne demek Harun? Şimdi sırada içmiyorsun ama gittikçe sarhoşluğun artıyor.

— Enişte Bey, aksine, gittikçe ayılıyorum. Ben size daha dün ne dedimdi, unuttunuz mu?

— Ha... Evet bazı saçmalar savurmuştun.

— Saçma değil onlar! Mühim, çok mühim sözlerdi onlar. Demiştim ki «Ben yapacağımı yaptım, anam son günlerini yaşıyor, bırakalım kadın istediği kadar eğlensin». Bu sözlerim üzerine siz yalancıktan bir telâş gösterdiniz, annemi ölümden, beni canilikten kurtarmaya kalkıştınız. Sonra ben size: «Heyhat, enişte Bey, heyhat!... Artık hiç bir deva, hiç bir fert, hiç bir fen, hiç bir mucize anamı ölümden kurtaramaz. O katiyen mahkûmdur. Birkaç günün içinde her şey olacak!» demedim mi? O birkaç gün geçti, hâlâ bir şey olmadı. Telâşınız bu değil mi? Beni sarhoşlukla suçluyorsunuz. İçkiyle düşüncesi kaybolmuş bir adam birkaç gün evvel söylediklerini hiç böyle harfi harfine hatırlayabilir mi? Yarın akşam sözlerimin iş faslına başlayacağım. Korkunç gerçek gözlerinizin önünde tamamıyle açıklanacak... Bomba gibi, yıldırım gibi beyinlerinizde patlayacak.

— Harun, «sarhoş değilim» demen, sarhoşluğunun birinci işaretidir. İkinci işareti de bizim senden sabırsızlıkla bir cinayet beklediğimizi iddia etmendir.

— Ya öyledir de «Anan elden gidiyor, haydi, ne yapacaksan yap!» Teşvikiyle niçin beni kudurtmaya çalışıyorsunuz? Emin olunuz ben yapacağımı yaptım, yumurtadan çıkacak civciv bekler gibi zamanını bekliyorum. Yarın akşam tehlikeli planımı ve annemin artık Vassaf'ın karısı olmak ihtimali kalmadığını anlayacaksınız.

16

Akşama birkaç saat kaldı. Bu korkunç planın ne demek olduğunu öğrenecektik demek. Harun'un bu tertibi cılk çıkarsa kaynanam hayli zamandır birlikte ya-

şadığı delikanlının yarın akşam nikâhla koynuna girecekti.

Bu canice, bu belâlı plan neydi? Karımla beraber meraktan çatlıyor, korkudan titriyorduk. Halimize gülerek diyordum ki:

— Vehibe, ne saf adamlarız. Sarhoşun sözlerine inanıp titreşip duruyoruz. Görürsün, bu atıp tutmaların aslı çıkmayacak hiç bir şey olmayacak. Yarın akşam dualar, şerbetlerle Vassaf'la kaynanam bir seccadede namaz kıldıktan sonra Allah'ın izni, peygamberin kavliyle bir döşekte yatacaklar. Artık bu birleşmeye kimsenin bir şey demeğe hakkı olmayacak.

— Ben de öyle sanıyorum. Biz, iki kişi ayık kafalarımızla annemi kurtaramadık da bir kendini bilmez sarhoşun akılsız dimağından imdat beklememiz gülünç bir insafsızlık değil midir?

Hem böyle söylüyorduk, hem de yüreklerimizi gümbürdeten garip bir korkuya yenilmekten kendimizi alamıyorduk.

Bir çarşamba akşamı, yani perşembe gecesiydi. Yarın sabah nikâh ve gece gerdek olacaktı. Hazırlıklar başladı. Kaynanamın sadık kulları konağın içinde pervane gibi dönüyorlar, ağızdan kulağa bir fiskos, gülüşmedir gidiyordu.

Bu evlenmenin öteki gerdeklere benzemeyen gülünecek özelliği damadın evde, gelin Hanımın yanında bulunmasıydı ve bu düğün işini kendisinin idare etmesiydi. Bu şekil, derneğe modern bir damga vuruyordu.

Bizim remilci, cinci hocalara gittiğimizi haber almış olmalılar ki Azmiye telâşla konağın her tarafını dolaşıyor. Büyü bozmak için köşeye bucağa tütsüler veriyor, gerdek odasının kapısına tavşanbaşı mıhlıyordu.

Her şey oluyor ve olacaktı. Artık bunda hiç bir gizlilik kalmadı. Fakat kaynımın korkunç olduğu kadar es-

rarlı bulunan planının gelişmesi yolunda bir izcik yoktu. Her vakitki gibi konağa o akşam Vassaf da geldi. Nişanlısıyle yemek yediler, odalarına çekildiler. Vakit yatsıyı epey geçti. Harun, daha gözükmedi. Bir meyhanede, yahut esrar kahvesinde sızıp kaldı mı?

Çıt olsa, acaba o mu geldi diye karımla birlikte merdiven başına koşuyor, ayak pıtırtılarını dinliyorduk.

Biz bu çarpıntılardayken işin sonunda uzun bir yoldan hızla gelerek yorulmuşa benzeyen bir otomobilin kapımız önündeki sık ve gürültülü soluklarını duyduk. Gelen, Harun'du. Paldır küldür merdivenleri çıkıyordu.

Biz seviniyor muyduk, yeriniyor mu? Ali Harun'un her zamanki söz ve tavırları karşısında çarpıntımız şimdi bütün bütün büyüktü. Karıma:

— Hah Vehibe, dedim. Gözlerimizi açalım ne olacaksa şimdi olacak.

Anasının dairesine doğru yürüyen Harun'u Azmiye karşıladı.

Azmiye koridora gerilerek:

— Nereye Beyefendi?

— Annemin yanına.

— Anneniz sizi yanına kabul etmiyor.

— Olağanüstü hallerden dolayı bu gece kabul edecektir.

— Olağanüstü hiç bir hal annenizin size olan nefretini kıramaz.

— Bu akşam pek başka bir gecedir. Benim anama olan kin ve istikrahım her halde onun bana beslediği nefretten büyüktür. Onun yüzünü görmek benim için büyük elemdir. Ne yapalım ki şu dakikada zaruret var.

Azmiye'nin önlemesi güçlendikçe Harun'un ısrarı da artıyordu. Boğuşma büyüdü.

Bu «Girerim», «Giremezsin» zırıltısı azdıkça kayna-

namın kapı arkasından bu çekişmeyi dinlediğine hiç kuşkumuz kalmadı.

Harun, çakırkeyifliliğin yaygın söylenişiyle:

— Üstümde silâh değil, küçük bir çakı bile yok. Anamın dişi jandarması, her tarafımı arayabilirsin! Söyleyeceğim şey: o haytaya soyuluyor, yarın nikâhtan sonra iliklerine kadar soyulacak. Hayatını birleştirdiği uğursuzun nasıl bir haydut olduğunu öğrensin. Devranzade'nin üç metresi var: biri, on altı yaşında, menekçe gözlü, lepiska saçlı. İkincisi on dokuzunda, fildişi gibi renkte, kıvırcık abanoz saçlı, fıkır fıkır... Üçüncüsü elli altısını geçmiş, rengi, kokusu, yenme tadı kalmamış, lezzetsiz bir muz...

Azmiye iğrençle başını titrettikten sonra kulaklarını tıkayarak:

— Of, sarhoş saçmaları beynimi tırmalıyor, işitmeyeyim bari...

Harun korkunç bir yüz buruşukluğuyle:

— Bilirim, bilirim, sen hakikatten, iffet namustan tiksinirsin. Bunlarla karşı karşıya geldiğin zaman gözlerini yumar, kulaklarını tıkarsın. Yalnız fuhşa, şehvete, rezalete âşıksın. Sana yine söylüyorum. Bu an her saata benzemez. Hesaba gelmez bu kadar fenalık ettiğin anneme yalnız bir tek iyilikte bulunmak için kulaklarını aç, beni dikkatle dinle. Lakırdılarımı martaval sanma. Haber verdiğim gerçeklerin belgelerini, ispatlarını ceplerimde taşıyorum. Bunları meydana dökünce sağırlara, körlere, aptallara, beyinsizlere bir inanma gelir. Nah işte Vassaf'ın bu nazlılarla birlikte çıkardığı fotoğraflar, imzasıyle yazdığı muhabbetnameler, gönderdiği kartlar, kartvizitler hep yanımda... Devranzade'yi işte o zaman göreyim ki karşıma çıkıp da inkâr etsin.

Bu sırada sinirli, hızlı bir vuruşla kaynanamın oda kapısı açıldı. Aralıkta boyalı, seyrek saçları karmakarı-

şık ve büyük bir öfke ekşiliğiyle büsbütün buruşmuş bir yüzle Harun'un anası gözüktü. Devranzade'nin yaşlı metresi besbelli genç aşığının taze iki güzel kadınla üzerine ettiği hıyanet iddiasına dayanamadı. Bunun yanlış veya doğru olduğunu mutlak anlamak istiyordu. Ali Harun anasını tastamam can damarından vurmuştu. Kocakarı oğluna bağırdı:

— Geçenlerde yatağa düştüğün vakit o kadar yaklaşmış olan Azrail canını almış olaydı da bu evden tabutun burula burula çıkaydı. Sen bu pis sarhoşluğun deliliğinden kurtulurdun, ben de senden...

Harun boğuk boğuk gülerek:

— Ah, ne şefkatli anasın. Dediğin olacak... Bir iki güne kadar bu evden benim tabutum burula burula çıkacak. Fakat birkaç gün sonra arkamdan mezara sen geleceksin. Bedduana kendin de uğrayacaksın

Azmiye telâşla söze atılarak:

— Senin öleceğin varsa uğurlar olsun, Hanımefendimizin üstüne öyle fena şey neden yoruyorsun? Velinimetimize Allah dünyalar durdukça ömürler versin!...

— Annemin vadesi sona erdi. Pek az günü kaldı.

Azmiye hararetle:

— Her kulun vadesini ancak Cenabıhak bilir. Sarhoş saçmaları...

— Sarhoş saçmaları değil, fennî söylüyorum.

— Senin cahil kafanda fen ne gezer?

— Bu fennin pek derin bir babı değil... Herkesin bildiği sade bir gerçek. Annem birkaç güne kadar kuduracak. Çünkü o yaşta bu derece azışın moral cezası budur.

Kimsenin akıl ve hayalinden geçmeyen böyle bir hastalığa Azmiye bir kahkaha kopardı. Bu kandilli gülüşe kapı aralığından kaynanamla Vassaf da katıldılar.

Ali Harun ciddiyetle:

— Ağlanacak sırada gülüyorsunuz.

Azmiye ikinci kahkahadan sonra:

— Böyle deli saçmalarına kim gülmez?!...

Harun ciddîliğini artırarak:

— Şimdi her şeyi izah edeceğim. Deliliğin, hafifliğin bende değil kendinizde olduğunu anlayacaksınız. Geçen günkü benim hastalığım gayet ustalıkla oynanmış bir hastalık komedyasıydı. (Baldırını açıp göstererek) Beni buradan bir kuduz köpek ısırdı. İşte yarası... Aynı köpek birkaç kişiyi daha ısırdı. Köpeği de ısırılanları da kuduz hastanesine kaldırdılar. Köpek kuduzdan öldü. Isırılanlardan biri de kudurdu. Ben vakayı böyle gizliden gizliye izlemekle beraber, kendi ısırıldığımı kimseye söylemedim. O zamandan beri kuduz hastalığını tetkikle uğraşıyorum. Isırılan anla bir insanda kuduz alâmetlerinin görülmesi arasında geçen zamana kuluçka devri diyorlar. Bu kuluçka devri herkeste bir olmuyor. Bende uzunca oldu. Ben kendimde ilk izler belirdikten sonra annemi ısırdım. Annemde birinci izler başladı, lâkin daha kendisi farkında değil. Ben onu uzaktan tetkik ediyorum. Yarın öbür gün bu alâmetler daha belli surette her ikimizde de meydana çıkacaktır. Benden günah gitsin. Şimdi açıkça söylüyorum. Şu anda annem kimi ısırırsa onun da kudurması muhakkaktır. İlkin ben kuduracağım, arkamdan annem. Bende nasıl kuduz alâmetleri görülecekse, birkaç gün sonra annemde zuhur edecektir. Bizim için tedavi müddeti tamamen geçmiştir. Polise haber verirseniz bizi muayenehaneden muayenehaneye sürüklerler. Beyhude yere türlü türlü aşıların eziyetleriyle karşılaşırız. Felâketimizi âleme kendi kendimize ilân etmiş ve birtakım meraklı gözleri üzerimize diktirmiş oluruz. Benim size söyleyeceğim işte bu kadar. İster insanınız, ister inanmayınız. Yalnız bu dakikadan sonra benim halimi kontrol ediniz.

Artık ben odama çekiliyorum. Kuduzun korkunç belirtileri ve işkenceleri arasında saattan saata ölümü bekleyeceğim.

17

AZMİYE'nin kahkahaları kesildi. Kaynanamın sinirleri gerildi, boynunun, bileklerinin damarlarını kolonya ile oğuyorlardı.

Harun'un savurduğu o korkunç sözler saçma mıydı, gerçek miydi? İşi iyi incelersek hakikat olan noktalar da görülüyordu:

Kaynın hastalığı sırasında anasını ısırmıştı. Kadının gerdanında bir yara peydah oldu. Bu yaranın hemen bir aynı da kendi baldırında bulunduğunu gösterdi. Ötesi bir iki güne kadar gözükecek belirtilerle meydana çıkacaktı. Fakat o kadar ustalıkla bir ölüm hali komedyası oynayan Ali Harun bir de mükemmel kuduz oyunu oynayamaz mıydı? Yalandan ölemezdi ya? Şimdi büsbütün durunuz bakalım, ne olacak merakıyle çatlıyorduk.

Fakat Harun gerçekten kudurursa? Birkaç güne kadar azıp da hepimizi ısırmaya saldırırsa böyle bir hasta ile aynı evde oturmak ne tehlikeli, ne korkunç bir şeydi. Kaynanamın saattan saata merakı artıyordu, bir düziye yarasını muayene edip, ettiriyordu. Ama polis doktorlarının tetkik ve teftişlerine maruz kalmamak için evden dışarı bir şey sızdırılmamasını etrafındakilere şiddetle tembihliyor ve dışardan doktor çağırtmıyordu.

Oğlunun iddiasına göre salyasında mikrop hasıl olmuş bir hasta da anasıydı. Kaynanam da ısırdığını kudurtabilecekti. Aman ya Rabbi, bir değil, iki tehlike arasındaydık.

Ertesi günü öğleler oldu, Harun odasından dışarı

çıkmadı, acaba kudurdu mu merakıyle ev halkı fısıl fısıl sofalarda dolaşıyordu. Belki saldırır korkusuyle kimse: «Nedir halin?» diye sormak için kapısına yanaşamıyordu. Bir insan nasıl kudurur, hepimiz meraktaydık. Benden cesuru olmadı. Gittim, kaynımın güm güm odasının kapısına vurdum. Cevap yok. Yumruklarımın şiddetini arttırdım; sonunda derinden, zayıf bir ses:

— Ne istiyorsunuz?

— Seni görmek istiyoruz.

— Ben kimseyi görmek istemiyorum, bütün insanlardan nefret ediyorum. Kalbim insanlardan kaçmak, duygusuyle gittikçe kararıyor. Ölmek istiyorum, ölmek! Hayattan korkuyorum. Aydınlıktan ürküyorum. Tat, mutluluk, emel, sevgi, sevinç... Bunların manalarındaki boşluğu şimdi anlıyorum. Mutluluk sandığımız şeylerin hepsi meğer ne boş şeylermiş.

Bu sözler kuduzluğun belirtileri miydi, yoksa başlanılan komedyanın birinci perdesi miydi?

O andaki düşünce halim bu iki şekli iyice ayırt etmeye müsait değildi. Vakayı ait olduğu makama haber verelim mi? Vermeyelim mi? Vaka ustalıklı bir blöften ibaret, bu kuduzluğun içyüzü bütün tuhaflığıyle meydana çıkınca ilkin belediye kepaze olacak, bütün gazetelere birkaç haftalık eskimez, eğlenceli bir sermaye olacaktı.

Bütün ev halkı kapının arkasına biriktik, her birimiz sözümüz. nazımız geçtiği kadar yalvardık, Harun'u odasından çıkartmak değil odasının kilidini bile açtıramadık.

Saatlar geçti, nihayet yalvarmadan yorulduk. Odalarımıza çekildik.

Ertesi günü yine kapı önünde toplandık, uzun uzun ricalarımızı tekrarladık, yine aynı inatla karşı koydu. Şu farkla ki Harun'un sesi dünkünden daha zayıf çıkı-

yordu. Akşama doğruydu ağzımı anahtar deliğine uydurarak:

— Harun, oğlum, sen bir şey yiyip içmeyeli kırk sekiz saat olacak. Açlıktan öleceksin.

— Oh ne âlâ, ne âlâ!

— Hiç âlâ değil, bizim vazifemiz seni kurtarmaktır, keyfin de istese biz seni ölüme bırakamayız, elimizden her ne gelirse yapacağız. Kapıyı açmazsan çilingir getirterek açtırma zorunda kalacağız.

— Çilingir çağırtmayınız, çok rica ederim.

— Niçin?

— Çünkü olay dışardan duyulur.

— Öyleyse kendin aç.

— Enişte Bey, inanır mısınız yerimden kımıldayacak halim yok.

— Ne yapalım?

— Bahçe tarafından pencereye bir merdiven dayayıp odama birini sokunuz. Size kapıyı açsın.

★

Dediği gibi yaptık. Ben, karım, Harun'un ihtiyar dadısı Gülten içeri girdik. Kaynım karyolasının bir tarafına toplanmış, sancısı tutmuş bir adam gibi kıvranıyordu.

— Nen var oğlum?

— Fena bir nöbet içindeyim.

— Daha?

— Yaramın etrafı şiddetle ağrıyor. Bütün vücudumu ürküntü veren ürpertiler sarıyor. Dişlerim kenetleniyor, gözlerim kararıyor.

— Hekim getirtmeden olmaz.

— Bırakınız şimdi hekimi. Annemin nikâhı oldu mu?

— Hayır.

— Neden gecikti?

— Vassaf meydanda yok...

— Annemin gerdanındaki kuduz aşısından korktu, ısırılma korkusyle kaçtı.

— Öyle olmalı. Ahmak herif ne olursa olsun yine bir nikâh kıydırsaydı sizinle beraber mirasa konardı... Annem ne yapıyor?

— O hâlâ nikâh hazırlığında, bu hafta olmadıysa, gelecek hafta mutlak olur diye avunuyor.

— Gelecek hafta imam onun için dua edecek ama gerdek kapısında değil, mezarının başında... Enişte Bey, ben sizi büyük bir felâketten kurtararak ölüyorum. Bu konak, bu iratlar yalnız ablama kalacak. Mesut olunuz. Sizi mutlu bildikçe ben de rahat öleceğim. Sizden yalnız ricam şudur: Beni hekimlerin işkencelerine bırakmayınız.

Harun'a o gün pek az bir şey yedirip içirebildik.

★

Kaynanam olğunun kuduzluğunu ve kendi hastalığını unutmuş gibiydi. O şimdi geciken nikâhının elden geldiği kadar çabuklaştırılmasıyle uğraşıyordu. Azmiye'yi Vassaf'a gönderiyor, karı delikanlıyı kâh buluyor, kâh bulamıyordu. Kaynanamın âşığı konağa gelmemek için türlü bahaneler ileri sürüyor birtakım bahanelerle evlenmenin bir ay daha tehirine uğraşıyordu.

Kaynanam gönüllüsünün kuduz korkusuyle konağa gelmediğini artık anladı. Oğlundan evvel sahiden kudurmuş gibi kabına sığamıyor. Ona buna saldıracak taşkınlıklar gösteriyor, hiç yoktan öfkelenmelerle bağırıyor, çağırıyor, önüne geleni haşlıyor. Hele oğlu aleyhinde bir yanardağ gibi ateş püskürerek:

— Ah... Menhus oğlan, tehlikeli yılan... Nihayet

Vassaf'ımın ayağını buradan kesmeye muvaffak oldu. Beni gerdanımdan soktu. O kendisi kuduracak ve bana Allah'ın inayetiyle bir şeycik olmayacak.

18

Odaya kapandığının üçüncü günü Harun'un yanma girdim; evvelkinden fena buldum. Üzerine pek ağır bir ümitsizlik çökmüştü. Gece hiç uyumadığını, başı ağrıdan çatladığını, gözlerine hayalet göründüğünü, nefsine tutukluk geldiğini, tarif olunmaz bir sıkıntıyla göğsünden mustarip olduğunu söylüyordu.

Doktor getirmediğimize çok pişman olduk. Fakat artık çare var mıydı? Olan olmuştu. Vakayı hiç açmayarak tanıdığım doktorlardan kuduzun ilk tedavisi hakkında malumat soruyordum. Bana tamamıyle Harun'un halini tarif ediyorlardı.

Çok geçmedi. Bu müthiş maraz ikinci devreye girdi. Hasta sudan korkmaya, parlak şeyleri görmeye dayanamamaya başladı. Nöbetten, ateşten yamyordu. Fakat bir damla su içiremiyorduk. Her çeşit sıvı önünde ispazmozlar geçiriyor, tıkanıyor, boğuluyor, sonunda içmekten vaz geçiyor, salyalarını bile yutamayıp çıkarıyordu. Artık lamı cimi kalmadı. Harun kudurmuştu, onun iddiasına göre birkaç güne kadar anası da bu korkunç hale gelecekti. Ne büyük bir aile felâketine uğramıştık. Evvelce pek inanmamış, bunu şakadan bir vaka sanmıştık. Oğlunu kurtaramadık bari anasını kurtarabilsek. Hâlâ mı hâlâ yarasından çok nikâhını düşünen kaynanamın yanma gittim, ellerimi uğuşturarak:

— İş tamamıyle ciddiyete bindi. Mahdum Bey kudurdu. Onu pek acı surette kaybediyoruz. Şimdi aklım sizde, evvelâ hayat, sıhhat... Sonra sevda, nikâh... Efen-

dim, bu işe lâzım olduğu mertebede ehemmiyet veriniz. Bir doktor çağırtalım, yaranıza baktıralım.

Kaynanam ustalıkla oynayan kart bir aktris gibi tepeden tırnağa bütün vücuduyle titredikten sonra:

— Doktor mu? Asla... Adımı kudurmuşa çıkarsınlar da elâlemin diline düşeyim, öyle mi? Ben de odama kapanıp bağıra bağıra ölürüm de kendime kudurmuş dedirtmem, damat Bey.

Kaynanamın hekimden ürkmekteki bu telâşının sebebini anlamak müşkül bir şey değildi. Mahbule Hanımefendi kudurmuş haberi Vassaf'ın kulağına gider de nikâhları ölesiye kadar geri kalır korkusuyla böyle söylüyordu.

Sonra hiddetten çehresi morarak devam etti:

— Ben çok gayretli bir kadınım. Rabbim göstermesin, kudursam bile ölünceye kadar kimseye belli etmem. Bakınız, oğlum bana nasıl yaptı? Vallahi ben de işte öyle yapacağım.

— Nasıl yapacaksınız?

— Anlayamadınız mı?

— Hayır.

— Biliniz işte. Yalnız başıma ölmek istemem. Benim de ısıracaklarım var.

Haaa, hemen çaktım. Kaynanam da Vassaf'ı ısırmayı kurmuştu. Sevgilisiyle beraber kudurmayı besbelli kendince pek şairane buluyor. Onu aynı dertten, aynı hastalık belirtileri içinde çırpınarak öldürmekte nihayetsiz hazlar, safalar, lezzetler tasarlıyordu.

Devranzade belki de sevgilisinin pek de aşk idealine delâlet etmeyen bu niyetini sezerek onun buruşuk ağzıyle marazların en müthişine aşılanmamak için kaçıyordu. Bir delikanlı ihtiyatsız bir lezzetlenme anında genç, gü-

zel bir kadından gizli bir hastalık alabilir. Fakat, gayretle, belki de nefretle kucak açtığı bir kocakarıdan umduğu paraya bedel, bile bile aşılanmak yalnız felâketin değil ahmaklığın da en büyüğü sayılmaz mı?

★

Ertesi gün akşama doğru odamda gazete okuyordum. Vehibe çok büyük bir telâşla, ağlayarak odama girdi. Onun bu halinden uğursuzlanarak sordum:

— Ne var?

— Harun fenalaştı, kendisini pencereden bahçeye atmak için saldırıyor. Dört, beş kişi zor tutuyoruz. Yetişiniz Bey, Allah aşkına yetişiniz!...

Ben yetişsem de o devreye gelmiş bir kuduza ne yapabilirim? Bu gibi hallerde hiç bir şeye gücümüz yetmese de insaniyet için koşmak lâzımdı. Koştum.

Hastanın odasına girdim, her pencerenin önü iki kişi tarafından tutulmuştu. Harun hücum ettikçe düşmesini önlüyorlardı.

Hastanın gözleri yuvalarından dışarı fırlamış, inip çıkan iki omzunun arasındaki göğsü bozuk bir körük gibi sarsıla sarsıla işliyor, havayı derin bir kuyudan çekiyor sanılacak bir zorlukla nefes alıyor. Sigara tabağı, bardak, sürahi, eline ne geçerse duvarlara fırlatıyor... Sonra gözlerini sabit bir noktaya dikiyor, titreye titreye salyaları akarak kafasındaki mevhum bir umacıdan ürküyor.

Bir de etrafıma bakındım ki kaynanam da odada... Kulağına yaklaşarak:

— Henımefendi bu ne acıklı hal, yürek dayanmıyor!

Kaynanamın gözleri hiç bir şefkat damlasıyle nemlenmemişti. Yüzünde derin bir merhamet, acıma yerine büyük bir merak dikkati vardı. Oraya oğluna acımaya değil, kuduzun seyrini görüp anlamaya gelmişe benziyordu. Benim acımama karşı kaşlarını çatarak:

— Anasına karşı geleni işte Allah böyle yapar! dedi.

Katı bir sesle aldığım bu cevap karşısında umutsuzluğum bir kat daha arttı. Bütün dünya ile bağını kesmiş görünen Harun'un kulağı —çektiği can dayanmaz acıların kuvvetine rağmen— pek incelmişti. Anasının bu sözünü uzaktan işitti, yahut bana öyle geldi. Boğuk boğuk haykırarak karyolasının çarşaflarını, elbisesini parçalamaya başladı.

Sesinde kuşpalazına tutulmuş bir çocuğun kısık feryadıyle köpek havlaması arasında insana ağlama getiren dokunaklı bir acılık vardı. Düştüğü noktaya bir kargı gibi saplanan yabanî bakışını şimdi anasına dikti. Ulumayla insan iniltisi arasında bir sesle:

— Anne, ben sana karşı gelmekle bu hale geldimse sen de kalkıştığın namussuzluklarla babamın hatırasına, ailemizin şerefine saygısızlık gösterdin. Ben bu saatta nasıl hırlaya hırlaya ölüyorsam sen de yarın benim gibi uluya havlaya can vereceksin...

Pepeden tırnağa kaynanamın vücudunu sarsan şiddetli ürperme bize de geçmişti. Hazin hazin birbirimize baka baka hep titreştik.

Harun yataklığının demirlerine saldırdı. Köpek çatır çatır kemik geveler gibi ısırıyordu. Karyolanın sarı babaları dişleri arasında yamru yumru oldu. Akan salyalarına kan karıştı.

Hepimiz ne odadan kaçabiliyor, ne de manzaranın korkunçluğuna dayanabiliyorduk.

Harun bu dişlemeler arasında yine havlaya havlaya anasını kabahatli çıkarmaya girişti:

— Anne, tıpkı işte böyle olacaksın. Dişlerin kanaya kanaya demirleri, taşları ısıracaksın. Köpekler gibi hırlaya hırlaya öleceksin. O halini görenler korkularından titreşecekler. Günahının bir kısmının cezasını böyle dünyada çekerken suratının karası belki biraz sıyrılır, yoksa başka türlü Allah huzuruna çıkacak yüzün yoktur.

Harun'un nefesi durur gibi oldu. Tıkanıyor, ölüyor sandık. Çırpına çırpına zorla hava yutabildi.

Sonra en acı bir hırıltıyla bağırmaya başladı:

— Karşımdan çekiliniz, üzerinize saldırıp sizi kıtır kıtır dişlemek istiyorum. Isırmak iştahıyla içim titriyor.

Biz şaşırdık; büyük bir hüzünle birbirimize bakışa kaldık. Harun, gözleri kan çanağı gibi dışarı fırlamış bir kuduruklukla birdenbire üzerimize saldırıverince çil yavrusu gibi sofaya dağıldık. Eteği ayağına takılıp yere yuvarlanan, merdivenden aşağı tekerlenen, kafası duvara çarpan, vücut vücuda karambol yapan... Bir kargaşalık ki tarife gelmez.

Kuduz olanın hedefi anasıydı. Hep onun arkasından saldırarak şöyle havlıyordu:

— Ana, tıpkı böyle benim gibi olacaksın. Cehenneme gitmeden kuduz nöbetiyle cayır cayır yanacaksın. İçinde alevler kaynar, karşında billur surahiler, bardaklarla soğuk sular dururken bir damla içemeyeceksin. Esvabını, göğsünü parçalayacaksın. Herkes senden ölümden, vebadan kaçar gibi uzaklaşacak. Anne, ben yine senin ateşine yandım. Allah seni kudurtmak için beni kudurttu. Anne, yarın tıpkı benim gibi olacaksın, benim gibi olacaksın... İşte tıpkı benim gibi kuduracaksın. Gördüğün şimdiki halimden beş beter acılara düşeceksin.

19

HEP odalarımıza kaçarak kapılarımızı içeriden kilitledik. Harun'un yanına uşakları gönderdik.

O gece kaynımın nöbeti yatıştı. Nasıl olduğunu sordukça mışıl mışıl uyuyor cevabını alıyorduk. Besbelli bu ölüm iyiliği olacak, dedik. Fakat ertesi sabah konağın içi fena halde karıştı. Kapının aralığından burnumu çıkararak sordum:

— Ne var? Harun öldü mü?

Hizmetçinin biri cevap verdi:

— Hayır... Küçük Bey çok iyi. Bardak doluları lakır lakır su bile içiyor.

— Bu gürültü nedir?

— Hanımefendi kudurdu!

— Ne söylüyorsun?

— Vallahi...

— Bir gecenin içinde tıpkı oğlu gibi oldu «Vassaf... Vassaf... Vassaf...» diye havlıyor.

Karım bağırmaya başladı:

— Vah anacağım... Kardeşim kurtuldu, şimdi o mu tutuldu? Bu uğursuz illet acaba daha hangilerimizi sıralayacak?

Karıma dönerek:

— Sus Vehibe... Matemi kes... Bu kuduzda bir acayiplik var... İşi anlayalım.

Hizmetçiye dönerek yine sordum:

— Azmiye nerede?

— Sabahleyin ayaklarına çorap giymeden öyle bir kaçış kaçtı ki... Anlatılamaz.

— Neden?

— Isırmak için Hanımefendi iki defa üzerine saldırmış.

Karıma dönerek:

— Vehibe'ciğim, iş gittikçe tuhaflaşıyor. Ananın kanında kudurmaya istidat ne kadar çokmuş... Kardeşin Harun ilk belirtilerden sonra yavaş yavaş bir haftada kudurdu. Annen hiç bir belirti göstermeden ansızın havlamaya, hırlamaya başladı.

★

Oda kapımızı tekrar kilitleyerek Vehibe'ye dedim ki:

— Otur burada. Sakın dışarı çıkayım deme...

— Niçin Bey? Niçin?

— Harun'un kuduzluğundan o kadar korkmam, fakat ananınkinden titrerim. Çünkü en evvel seni, beni ısırır.

— Ah anacığım, evlere şenlik, uluya uluya mı ölecek?

— Annen bu gece kudurmadı. O çoktan beri kudurmuştu. Bak, bu halinde bile yine Vassaf'ı havlıyormuş.

— Ne yapalım?... İşte pek seviyor, bir kere şiddetle gönül verdi, bir türlü kendini alamıyor. Acaba Vassaf nerede? Gelse de annem onu bir kerecik dünya gözüyle görse...

— Deli mi bu? Gelir mi hiç?...

Biz böyle konuşurken evin içinde bir gürültü daha koptu. Merak ettik. Anlamak için kapıyı yine araladık. Sordum.

— Ne var yahu? Bu ne patırdı?

Birisi cevap verdi:

— Ne olacak... Hanımefendi kaçtı.

— Nereye?

— Nereye gittiğini kimse bilmiyor ki...

Vehibe dövünerek:

— Bu kadar insansınız... Nasıl kaçırdınız? Annemi bulunuz...

— Küçük Hanımefendiciğim, kuduz bu, şakaya gelir mi? Bak, siz can korkusundan Beyinizle beraber odaya nasıl kapandınız? Bizimki de can... Üç dört defa üzeri-

mize saldırdı... Her birimiz bir tarafa can attık, kapandık. Az bir vakit yalnız kaldı. İşte o sırada kaçmış.

— Sokağa nasıl çıkmış?

— Karşıki dükkândan kovacı, Hanımefendiye benzer çarşaflı bir kadının konağın kapısından çıkıp gittiğini görmüş...

Karım — Kudurmuş bir kadın çarşaflanmayı bilir mi?

Ben — Alışkanlıkla belki çarşaflanmıştır.

Karım — Acaba nereye gitti?

— Ne tarafa yürüdüğünü kovacıdan sorsunlar, o tarafa uşaklar koşsunlar.

Ben:

— Kaynanamın kuduzluğu da herkesinkinden büsbütün başka... Kuduzlar kalabalıktan, güneşten, ışıktan kaçar, kuytu, loş yerlere sokulur, kara sevdalara dalarlarmış... Bu bizimki ilk günde pazarlara çıktı, güneşlere atıldı, kalabalıklara karıştı. Harun kudurdu, odaya kapandı, kimseyi görmek istemedi. Anasına bakınız, oğluna bakınız, kudurması bile elâleminkine benzemiyor, büsbütün ilmin, fennin dışında...

Kaynanamın arkasından iki uşakla, mahalle bekçisini yolladık. Karım elinde mendil, ağlaya ağlaya pencerenin önüne oturdu. Kuduz anasının dönüşünü bekliyordu.

Ben Harun'un odasına gittim. Şaşırdım, ağzım bir karış açık kaldı. Ne görsem beğenirsiniz? Kaynımın önünde piliç söğüşüyle, buzlu birasıyle mükemmel bir tepsi yemek... Dün akşam bir damla sudan ürken kuduz, tabaklar dolusu güzel yemekleri bakanları imrendirecek bir iştahla gövdeye atıştırıyor. Karşısında Doktor Cafer Bey var, tatlı tatlı konuşuyorlar. Hiç de hastalıktan söz edilmiyor, Beyoğlu eğlenceleri üzerine görüşülüyor.

Bu umulmadık görünüş karşısında birbirinden yük-

sek üç şaşırtı çıklığı koyverdim, sonunda kendimi tutamadım, yumruklarını sıkarak bir daha bağırdım:

— Bu ne hal Harun?

Kaynım incecik bir tebessümle:

— Allah'ın inayetiyle kuduzdan kurtuldum, iştahım açıldı, yemek yiyorum, bunda bu kadar şaşılacak ne var?

— Dün akşam kuduran, köpek gibi uluyan bir hasta bu sabah birdenbire bu kadar iyileşemez. Bizim saflığımızla bu derece oynamak hiç bir vicdana sığmaz Harun.

— Ooooo, Enişte Bey, iyileştiğime bu kadar neye hiddetleniyorsunuz? Korkunç hastalığın dün geceki gidişine göre bu sabah döşekte ölümü bulaydınız sevinecek miydiniz? Kurtulduğuma kızıyorsunuz demek!

— Kurtulduğuna seviniyorum Harun, ama bize kuduz diye bu hastalıktan daha korkunç bir komedi oynadığına kızıyorum. Bir haftadan beri şu evin içinde hepimizi ayrı ayrı kudurmuştan ziyade kan ter içinde bıraktın, senin acıların komediden ibaretmiş, ama bizim çektiklerimiz gerçek acıydı.

Biz kaynımla böyle çekişirken, bir köşeden bizi dinleyen Doktor Cafer Bey kıskıs gülüyordu.

Şimdi doktora dönerek:

— Bravo doktor... Hiç kuşkusuz bu kuduz cinayeti piyesinde sizin de Harun kadar önemli bir rolünüz olacak. Allah için ikiniz de iyi aktörmüşsünüz.

Doktor:

— Benim rolüm ehemmiyetsiz. Ama Harun gerçekten büyük artistmiş. Bu kadar ustalığı ondan ummazdım. Kuduzluğuna az kaldı beni bile inandıracaktı.

— Fakat doktor Bey, bizim Harun sarhoş, esrarkeş, maceracı bir çocuk... Onun gibi bir derbeder akıllıya sizin gibi bir fen adamı nasıl olup da uyuyor, işte bu nokta zihnimi kurcalıyor.

Doktor:

— Enişte Beyefendi, bu işteki suçumu bütün ailenize bağışlattırmak için işin sonunda benim hesabıma çıkacak hafifletici sebepler vardır, ondan sonra görüşürüz.

— Ne olursa olsun doktor, siz aklı başında bir hekim, mademki bu kuduzun bir komedya olduğunu ve bu oyunda müşterek bir rolünüz bulunduğunu söylüyorsunuz, sizden pek merak ettiğim önemli bir şey soracağım. Sorumun cevabını rica ederim.

— Buyurunuz.

— Harun kuvvetiniz bereketiyle, yahut kendi ustalığıyle kudurdu, âlâ... Fakat kayınvaldemi bir gece içinde kudurtmayı nasıl becerdiniz?

Doktor:

— Sırası gelince bu kuduz sırrının her yanını anlayacaksınız.

— Peki bunun için sıra bekleyeyim, lâkin oyun diye başladığınız şey, doğru bir felâket şeklini aldı. Kudurttuğunuz kaynanam konaktan fırladı kaçtı. Arkasından adamlar saldırttık, ne olduğuna dair henüz bir haber gelmedi. Zavallının nereye kaybolduğunu merak etmez misiniz? Bir fenalığa uğramasın.

Ali Harun söze atılarak:

— Nereye kaybolduğunu hiç merak etmem.

— Vay hayırlı evlât vay... Niçin?

Kaynım lakır lakır bir bardak soğuk bira içtikten sonra:

— Nereye gittiğini bilirim de **onun için...**

— Ananın peşinden giden bu kadar insan daha onun varlığından bir haber getirmediler de sen oturduğun yerde onun nerede bulunduğunu nasıl keşfettin?

— Kerametle değil, akılla...

— Anan nereye gitti, söyle bakayım?

— Vassaf'ı ısırmaya...

Bu karşılığın akla uygunluğu önünde o kadar şiddetle başımı sallamışım ki fesim arkama düştü. Hemen haykırdım:

— Zekânı tebrik ederim Harun... Bu keşfine işte hiç düşünmeden ben de amentü diyorum.

20

SÖZÜN burasında tokça adımlarla içeriye mahalle bekçisi İsmail Ağa girdi. Sordum:

— Ne haber Bekçi baba?

— Bulamadıh (bulamadık) efendim...

— Nereleri aradınız?

— Istanbul kazan biz kepçe... Şehrin her tarafını dolandıh... Kuduz karı hangi it inine girdi, bulamadıh...

— Nereleri aradınız?

— Efendim, kovacıdan sordum, çünkim ilk evvelâ o görmüş. Caddeden baş yuharı dikildi gitti, dedi. Biz de öyle dikildih. Sağa sorarım, gören yoh... Sola sorarım, bilen yoh... Nihayet efendiceğizime, ta ilerideki manavın yanına vardım. Onunla bizim biraz hemşehriliğimiz vardır. «Buradan bir kuduz karı geçti mi?» diye sordum. Manav suratıma bir tuhaf baharak güldü: «İsmail, dedi, şimdiki karıların hepsi kuduz. Hangisini soruyon? Zevzekliğe cevap ulaştıracah vaktim yoh.» Manav derdime derman olmayıncah yine caddeyi tutturdum. Soṇram efendiceğizime, bir kadın yahaladım. Kıbali, çarşafı, gözleri tıpkı tıpkısına o... Harun Beyin anası... Kolundan çekerek: «Haydi bahalım konağa dön. Seni bekliyorlar, sokakta ne işin var? Şimdi karakoldan görürlerse kudurmuşsun diyereh çalyaka ederler!» «Aman Allah bu herif delirmiş!» diye bağırmaya bulaştı. Az kaldı o beni karakola verecekti. Meğerleyim benzetmişim. Elinden zor kurtuldum.

— İsmail hulâsa söyle.

— Hulasası mulasası Hanımı hiç bir yanda bulamayıncah polis karakoluna vardım. İşi olduğu gibi hikâye verdim.

— Nasıl?

— Nasıl olacah... Bir hafta evvel oğlu kudurarah anasını ısırdığını, sonram anası da kuduzlanarak konahta ona buna saldıktan sonram sokağa kaçtığını hep tefsilnamesiyle ağnattım. Polis öteki arkadaşına dönereh: «Haydi birader bir kuduz vakası ihbarlanıyor... Mesullü iştir, hemen keyfiyeti ağnayalım» derken bir kapıdan bir polis daha çıhtı. Gözlüğünü düzeltip gözümün içine baharak: «Bekçi, dedi, bir haftadır mahallenizde kuduz varmış, onu bunu dalayomuş da neye gelip merkeze ihbar vermedin? Bu işin mesullüğü büyüktür!» Bu sivalin önünde ben şaşakaldım. Bunca yıllık bekçiyim, Allah'a bin şükürler olsun mahallemde hiç kuduzluh zuhur etmediydi. Ne belâlı işmiş! Ne kuduzdan, ne de kudurandan hiç de halim haberim olmadığı vakanın bu sabah meydana çıhtığı hakkında birbirine ulama kırk yemin ettim... Ama inanan kim? «Haydi bizi kuduzluh çıhan konağa götür!» diyereh peşime iki polis tahıldı buraya kadar geldiler.

— Nerede onlar?

— Aşağıda bekliyorlar. Müsaadeniz olursa işi ağnamaya yukarı çıkacahlar.

Aldıkları müsaade üzerine polisler yukarı odaya, yanımıza geldiler. Birisi usulden olan bir temennahtan sonra sordu:

— Efendim bu konakta iki kuduz vakası olmuş. Bekçiden bilgi istedik tam bir cevap veremedi. Birtakım karışık şeyler söyledi.

Doktor Cafer Bey cevap verdi:

— Efendim, bendeniz doktorum, bütün sorumluluğu

üstüme alarak size söylüyorum. Bu konakta hiç bir kuduz vakası olmamıştır.

Polis — Affedersiniz, bu evin ilkin küçük Beyi kudurmuş, anasını ısırmış, kuduz Hanıma bulaşmış, o da bu halde sokağa kaçmış. Bizim anlayabildiğimiz bu kadar. Vaka gündelik jurnala geçecek ve şimdi belediyeye hemen haber vermek zorundayız. Onun için doğruyu söylemeniz lâzımdır.

Biz polislere işi anlatmaya uğraşırken yukarıya bir üçüncü polis çıktı. Kendisinin Galata Merkezinden geldiğini söyleyerek sordu:

— Makbule Harun Hanımın konağı burası mıdır?

— Evet.

— Hammefendinin oğlu hanginizisiz?

Bir tarafta yiyip içmekle uğraşan Harun'u gösterdik. Polis kulağıma eğilerek yavaşça:

— Bey kuduza yakalanmış, annesini ısırmış.

Polis yavaş söylediği halde kaynımla doktor söyleneni işittiler. Harun kıs kıs gülmeye başladı. Doktor cevap verdi:

— Burada kuduza tutulmuş kimse yoktur. Bir ısırma işi varsa da o da alay gibi bir şeydir.

— Hasta olarak buradan kaçan Makbule Hanıma ne diyeceksiniz? Bu kadın kuduzu nereden aldı?

Doktor — Bu kadın hiç de hasta değildir.

Polis — O halde nasıl oluyor da Makbule Harun Hanım buradan kaçtıktan sonra doğru Galatada Mengene sokağında Kamer hanında davavekili Vassaf Beyin 17 numaralı idarehanesine giderek genç avukatı yanağından ısırıyor?

Harun'un bu keşfi sıcağı sıcağına ve noktası noktasına böyle tastamam doğru çıkınca Doktor Cafer Beyle biz birbirimize bakışakaldık. Kaynım sözünün doğru çıkmasından doğan bir sevinçle gözlerini: «Ben size deme-

dim mi?» der gibi her ikimizin yüzünde gezdiriyordu. Ama şimdi polise bir cevap vermek oldukça güçleşmişti. Cafer Bey yutkunmaya başladı, ben esnemeye.

Polis cevap bekleyerek her üçümüzü de keskin ve kuşkulu bir gözle süzüyordu. Polis neferinin bu kuşkusu, sonunda Cafer Beye ağır gelerek:

— Bugün konağın dışında olup bitip de daha bilmediğimiz şeyler için bir şey diyemem. Fakat ben resmî sıfatı olan bir doktorum. İşte size bu sıfatla ve her bir sorumluluğu üzerime alarak söylüyorum ki bu konakta kuduz vakası olmamıştır.

— Efendim kuduz olup olmadığını araştırmak bendenize ait değildir? Bu konağın sahibi Hanım, Avukat Vassaf Beyi ısırmış. Hanımın boynunda bir kuduz yarası varmış. Kuduz ve ısırılan zat şimdi merkezdeler. Dava pek karışık. İşin aydınlanması için bilginize başvurmak için komiserlikten sizi istiyorlar.

— Sizi demekle kimleri söylemek istiyorsun?

— Bu konaktan bir veya birkaç kişiyi... En çok damat Osman Zihni Beyi... Aldığım emir bu yoldadır.

Kısa bir süre Doktor Cafer Beyin düşünce çizgileriyle alnı çatıldı. Sonra hemen Harun'la bana dönerek:

— Haydi üstünüzü giyiniz... Üçümüzün de komiserlikte olmamız lâzım.

Hemen giyindik. Polis neferiyle beraber bir otomobile atladık.

On dakika sonra merkezi boyladık.

21

KOMİSERİN yanma çıktık. Odada iki Belediye hekimiyle Vassaf vardı. Genç avukatın yüzü gazlerle sarılıydı. Başka kimseyi ısırmaması için kaynanamı ufak bir odaya alarak kapısına bir polis nöbetçisi dikmişlerdi.

Vassaf, Harun'u görünce büyük bir korku ve tik-

sinme ile ellerini kendine siper edip odanın bir köşesine çekilerek:

— Aman, asıl kuduz işte bu delikanlıdır. Şimdi burup dururken birimize saldırır. Bunu da hemen annesinin yanına kapatınız. Çok azılı ve tehlikelidir.

Komiserin işareti üzerine Ali Harun'un kollarından iki polis kavrarken doktor Cafer Bey sinirli bir davranışla kalkarak:

— Bırakınız, hekim olmayan bir adamın iddiası üzerine bu Beyefendinin kuduz olduğuna nasıl hüküm veriyorsunuz?

Belediye doktorunun biri söze atılarak:

— Kadının boynunda mikroplu bir yara var. Vassaf Bey bu yaranın Hanımda oğlunun ısırmasıyle olduğunu söylüyor.

Cafer Bey — İlletin oğlundan annesine geçmesi Beyi kesin olarak anraje (kudurmuş) olmasıyle olabilir. Bunu ispat için elinizde fence bir delil var mı?

Belediye hekimi — Anasını ısırması Beyin kuduzluğuna bir delil olmaz mı?

Cafer Bey — Güzel delil!.. Demek her ısıran insan veya hayvan kuduzdur?

Belediye hekimi — Her ısıran hayvan kuduz olmayabilir. Çünkü hayvanların öç alma araçları dişleri ve pençeleridir. (Eliyle Harun'u göstererek) Fakat bunun gibi koskoca bir delikanlının anasını ısırması kuduzluktan başka ne şekilde açıklanabilir? Bundan başka Harun Bey kendisini kuduz bir köpek ısırdığını ve hayvanı laboratuvarda muayene altında iken öldüğünü ve yine o köpeğin ısırmış olduğu başka bir kişinin kuduzdan öldüğünü açıkça söylemiş. Bu gerçek Vassaf Beyin ifade ve tasdikiyle meydanda. Biz Belediye hekimiyiz. Vakayı inceleyip, nizamca, fence gerekeni yapmak vazifemizdir. Siz ne salâhiyetle işe, vazifemize karışıyorsunuz?

Cafer Bey üzeri altın markalı çok şık bir cüzdandan çıkardığı kartını komisere uzattı. Komiser, kâğıda göz atar atmaz hemen yerinden fırlayarak genç doktorun elini sıktıktan sonra onu öteki iki belediye hekimine şöyle tanıttı:

— Hekimliğimizin yüz suyu meşhur doktor Cafer Rükneddin Beyefendi...

Belediye hekimlerinin renkleri uçtu. Çünkü Cafer Rükneddin adı, pek önemli bir hekimlik tartışması yüzünden Istanbul gazetelerinde çalkalandıktan sonra Avrupa'ya yankı yapmış büyük bir başarıyla konuda haklı çıkmıştı.

Cafer Bey, adının ortada meydana getirdiği etkiden memnun olarak:

— Doktor arkadaşlarım, vazifenize karışmak değil, aksine, sizi uzun bir yorgunluktan kurtarmak istiyorum. Gerçekten ortada bir kuduz vakası vardır. Fakat bu mikrobik, virüsî bir çıbandan değil, moral bir kuduzdan bulaşmıştır. Bu vakada gerçek bir kuduz olmadığını doktor arkadaşlarıma ispat edeceğim. Fakat komiser Beyefendi ondan evvel önünüzde başka tuhaf ve eseflendirici bir davanın görülmesi gerekiyor. Müsaade buyurulur mu?

Komiser Bey telâşla:

— Buyurunuz, rica ederim efendim...

Cafer Bey — Ortada kesin hiç bir kuduz vakası bulunmadığını, sizi temin için ikinci defa söylüyorum. Lütfen müsaade buyurunuz, Makbulel Harun Hanımefendiyi buraya getirsinler. Çünkü davamızın görülmesi için Hanımın bulunması lâzımdır. Etrafa saldıracak da olsa korkmayınız, hiç önemli değildir.

İki polisin ortasında Hanımefendi odaya getirildi. Kaynanam gerçekten saldırgan denecek gözlerle sağma, soluna bakınıyordu. Ama Vassaf'ı, Harun'u, Cafer'i, be-

ni orada hep toplanmış görünce olayın önemini anlayarak biraz şaşaladı.

Cafer Bey, kaynanamın aklını başına toplamasına meydan vermeden lik sözünü onun candamarına ok gibi fırlattı:

— Hanımefendi, sizin Vassaf Beyle olacak nikâhınız işiyle uğraşıyoruz.

Kaynanam kendisiyle latife mi edildiğini anlamak için hepimizin yüzüne kuşkulu bir gözle baktıktan sonra:

— Evet, nikâhımız oluyordu, ilmühaberlerimiz bile yapıldı. Her şey hazırdı. Ama, Allah'tan korkmazlar, beni kudurttunuz (Sevgi ve hasretten yaşaran gözlerle Vassaf'a bakarak) Sevgilim benden korkup kaçtı. Ben de vefasızlığa dayanamayarak onu idarehanesinde yakalayıp ısırdım. Ben kudurdumsa o da kudursun ki biribirimizden ayrılmayalım.

Vassaf kuvvetli bir iğrenmeyle yüz buruşturarak avukatlığa girişti:

— Nikâh, mikâh... Hep bunlar uydurma şeyler. Büyükannem yerindeki bir kadını ben nasıl alabilirim? Hanımın görülecek davaları vardı, beni tarafından vekil yaptı, iş icabı konağa sıkça gidip geldim. Baş başa konuşurduk. Kocakarı bana varmak hayalâtına düşmüş... Onun bu gülünç kuruntusundan bana ne mesuliyet gelir?

Kaynanam ağlamasını uluma derecesine vardırarak:

— Ya, hıyanet oğlu hıyanet Vassaf seni!.. Bana o döktüğün diller neydi? Benim için yanıp tutuşmuyor muydun? Huzurumda yerlere kapanarak: «Ah hayatım... Ruhum... Bana varmazsan genç yaşımda canıma kıydırırsın. Vallahi sensiz gözüme dünyalar zindan olur. Makbule'ciğim sensiz yaşayamam...» diye çırpınan sen değil miydin?

Kocakarının, kendini en toy sevdalı kızcağızlar de-

recesine indiren bu tuhafın tuhafı protestosu elimizde olmadan hepimizin yüzünde gülümsemeler dalgalandırdı.

Devranzade, kaynanamın bu bönce iddiasını hemen kabul etmemek için sesini yükselterek:

— Bu sözlerin ne kadar gülünç olduğunu işitiyorsunuz. Reddetmeye bile değmez. Doktor değilim, ama kuduzun bir çeşit delilik olduğunu bilirim. Bilinçsiz bir zihin, saçmalarından dolayı hesap verme zorunda değildir. Bu kocakarı deliliği yüzünden istediğini söyleyebilir. Fakat sözün çürüğünü sağlamından ayırmak bize, yani akıl ve anlayış sahiplerine düşer. Bu kadının oğlu Ali Harun dedikleri bu genç uçarı, içkici, esrarçeker, kumarcı bir yaratıktır. Anasının vekili olup da işlerini yoluna koymaya başladığımdan dolayı bana garaz bağladı. Çünkü israf kaynaklarını yavaş yavaş kesmeye uğraşıyordum. Sonunda işe varislik hakkından dolayı el koymak için analarını kuduza aşıladılar ve beni de dağlattılar. Doktor Cafer Bey olsun, kim olursa olsun, bunların dediklerine bakmayınız. Gözlerinizin önünde çıbanlarıyle ortada olan kuduz bir gerçektir. Benim için her şeyden önemli olan hayatımdır. Gencim. Merhamet ediniz. Fence, tıpça çaresi ne ise bir dakika evvel beni kurtarmaya uğraşınız.

O güne kadar on sekiz yaşında kızlara dökülecek diller, yanık sözlerle kendini aldatmış olan iki yüzlü sevgilisinin birdenbire yüzünden kandırma maskesini indirerek asıl vicdansız mayasiyle görünmesi acı gerçeği kaynanama dayanılmaz geldi. Yaşlarını coşturarak:

— Bu ne hal? Gözlerime, kulaklarıma inanamayacağım geliyor. O güzel yüzlü, tatlı sözlü, sevdalı Vassaf gitmiş, yerine acı dilli, ekşi suratlı bambaşka bir yaratık gelmiş. Tenhalarda bana söylediğin aşkını, ateşlerini

şimdi bu efendilerin yanında nasıl inkâr ediyorsun? Cenabı Mevlâ gerçeği bilmiyor mu? Haydi benden sıkılmıyorsun, Allah'tan da mı utanmıyorsun?

Vassaf coşarak:

— Bunaklık mıdır? Kuduzluk mudur? Ahlâksızlık mıdır? Her hangi bir yüzden söylüyorsa bu kadının eğreti dişli ağzından bana karşı saçılan aşk, sevda, nikâh, evlenme kelimelerini artık işitmeye dayanamıyorum. Bu bunağı susturunuz, uğradığımız bu kuduz illetine bir çare düşününüz.

Kaynanam kuduzluğunun en alevli bağırışıyle:

— Susmayacağım... Senin için oğlumla, kızımla, damadımla düşman oldum. Bütün dünya ile bozuştum. İşin aslını benim kadar onlar da biliyorlar. Oğlumun kudurmasına, benim kudurmama sebep sensin. Hainler haini, utanmaz! Ohhh suratını iyice dişledim ya... İki üç güne kadar sen de Harun gibi havlayacaksın... Demirleri, taşları ısıracaksın... Kuduracaksın... Ha, şimdi anlıyorum, paramı yemek için beni aldatmaya uğraşmışsın... Ama daha eline bir şey geçiremedin. Sevgimizin nişanı olarak yüzüne bir damga vurdum ki mezara kadar seninle birlikte gidecek.

Kaynanam bundan sonra hemen saçma sapan denecek, haline acındırarak gülünecek şeyler savurmaya başladı.

Doktor Cafer Bey tatlı, içten bir sesle kaynanamın beynini okşayarak:

— Hanımefendimiz... Doğruyu sizin kadar biz de biliyoruz, üzülmeyiniz, merak etmeyiniz. Biz şimdi her şeyi ispat edeceğiz. Bize lâzım olan, işlerinizi çevirmeye memur ettiğiniz bu genç avukatın nasıl bir yaratık olduğunu size göstermekti. Bunu becerdik sanırım.

Kaynanam:

— Ah, anladım... Ne mal olduğunu şimdi anladım...

Meğerse bana yar değilmiş... Eşim, dostum söyledilerdi de inanmadıydım.

Doktor — Vekilinizin vekillik işleri dışında size duyduklarını bildiren mektupları yok mu?

— A, destelerle... Muhabbetnameleri demiyor musunuz? Yaldızlısını mı istersiniz, çiçeklisini mi, kokulusunu mu?...

Doktor — Onları da görsek?!.

Kaynanam utangaç bir sırıtışla:

— A, hiç olur mu? İki gönül arasında dönen sırlar meydana çıkarılır mı? (Derin derin içini çekerek) Bu mektuplarda ah neler var neler? Vassaf utanmasa bile ben sıkılırım. (Ağlayarak) O tatlı sevdamızın lezzetli sırlarını bir gün böyle elâlem önünde meydana dökmek zorunda kalacağımızı kim bilirdi? Bu dünyada insanın başına neler geliyor. Yangın kulesinin yıkılacağına belki derdim de sevgilimin böyle vefasız çıkacağı aklıma gelmezdi. Ah ne bön kadınmışım... Ah bu erkekler, ah bu erkekler! Kadını sarıncaya kadar diller dökerler, kul kurban olur, doya doya istediklerini andıktan sonra yüz çevirirler. Benden yana bütün sevdalı kadınlara öğüt olsun, ilk lezzetlerin büyümesine aldanmasınlar... Benden ibret alsınlar.

Utanmasından, üç dört saat hamamın sıcak halvetinde kalmışların bol bol terlemesi gibi ter döken Ali Harun, Cafer'in kulağına eğilerek:

— Annemi bu yolda söyletme artık... Yerin dibine geçiyorum, sözü değiştir...

Cafer Bey — Hanımefendi, siz üzülmeyiniz. Biz gerçeği her dakika ispat edebiliriz. O mektuplardan bir tanesini (Biraz düşünerek) en sudanını göstermeniz yeter. Şimdi Komiser Beyefendi ve doktor arkadaşlarımın önünde kuduz işini bitireceğim.

Genç doktor birkaç defa yutkunarak bu pürüzlü aile

sorununu iyice kullanarak nasıl açıklayabileceğini bir zaman düşündükten sonra başladı:

— Bu işte açıklama zorunda kaldığım bazı sırlar vardır. Eğer bunu anlatsam Makbule Harun Hanımefendinin eski vekili Devranzade Vassaf Bey haysiyetini etkilemiş görürse istediği mahkemede bize karşı dava açabilir. Vassaf, kadınlığın zayıf damarından yararlanarak Hanımefendiyle evlenmeye kalktı, bu gerçeği kendisi her ne kadar şimdi burada böyle bir şey yok diyorsa da biz sözümüzün doğruluğunu resmî kâğıtlarla ve başka suretlerle ispata hazırız.

Devranzade sabırsızlanarak:

— Bu evlenme işini çıkaran işte bu kuduz kadının kendisidir. İşte bir daha tekrar ediyorum, böyle bir hulya kurmasından bana nasıl bir sorumluluk gelebilir?

Cafer Bey — Nikâh kâğıtlarını hazırlatmak için imama, muhtarlara ve bazı mahalle eskilerine baş vuran siz değil misiniz? Böyle olmadığını iddiaya cesaret gösteriyorsanız birçok tanıkla bu gerçeği aydınlatmaya hazırız.

Kaynanam beyni sulanmış, sinirleri gevşemişlere mahsus sulusepken bir ağlamayla:

— Aman ya Rabbi neler işitiyorum. Cenabıhak insana en büyük hicranı en sevdiği kimseden veriyor. Hemen nikâh olsun diye iki ayağımı bir pabuca koyan sen değil misin, behey Allah'tan korkmaz...

Kaynanamın önce, doktor Cafer Beyin büyük bir açıklıkla meydana koydukları bu gerçeklere karşı Devranzade avukatça ağızlar kullanarak hep red ve inkâr vadisine sapıyordu.

Cafer Bey — Bu gerçekleri red veya tasdik etmenizin bizce hiç bir önemi yoktur. Sizin ne yaratılışta bir adam olduğunuzu Hanımefendiye karşı ispat etmek lâzımdı, bizce bu maksat hasıl oldu. Şimdi Komiser Beye karşı açıklama zorunda olduğumuz asıl işe gelelim. Ev

halkını ürküterek buralara kadar yayılan kuduz, gerçekte olağan bir iş değildir, bir uydurmadan başka bir şey değildir.

Vassaf Allah'tan medet umar gibi iki elini havaya kaldırarak büyük bir coşkunlukla:

— Komiser Beyefendi... Belediye hekimi beyler... Bütün belirtileriyle, ilerleyişiyle, çıbanlarıyle iki kişiyi dolaşarak sonunda bana bulaşan kuduz gerçek değilmiş, yapmacıktan başka bir şey değilmiş. Böyle saçmaları söz diye dinlemeye nasıl dayanıyorsunuz? Bu işte sinirlerim pek fena bozuldu. Gün gibi meydanda olan bir gerçeği ters göstermek için bir komiserle iki hekim önünde gevelenen bu saçmaları bundan çok dinlemeye gücüm yetmiyor. Rica ederim, bu herzevekili susturunuz. Bir an önce beni iyileştirmeye bakınız. Hayatımın tehlikede olduğunu tekrar tekrar söylemek gerek mi?

Cafer Bey fesini alnının üzerinden arkaya iterek:

— «Herzevekil» sözünü takımıyle söyleyene geri veririm. Çünkü bu söz tamamıyle kendisinin ne olduğunu gösterir. Sözümüzün tamamlanmasına kadar bu konuşma edep ve terbiyesinden haberi olmayan avukatın susturulmasını rica ederiz.

Devranzade'ye susma işareti verildi. Kaynanamın vefasız sevgilisi homur homur bir sessizliğe vardı.

Doktor Cafer Bey sözünü yeniden aldı:

— Bu genç avukat az vakitte ün salarak para toplama sevdasına düşmüş. Ün, pek az kişinin başına konan bir hüma kuşudur. Bu talihe ermek için genelin üstünde bir zekâ, bir yararlık, işleme, başarı ve hiç olmazsa olağanüstü yani emelini belli etmez bir şarlatanlık ister... Bu isteklerin peşinde bir şey ele geçirmeden koşan Devranzade sonunda Makbule Hanımefendiye rastlar. Saf kadıncağızın gönlünü kendine akar gibi bulur. Hanımın bu halini bire yüz getiren bir maden gibi işletmeye karar

verir ve işe başlar. Ataklığını artırdıkça hırsı büyür. Kadını bütün servetiyle yutmak için kendine nikâhlamak ister. Akıllı bir evlât olan Ali Harun Bey, annesinin böyle bir kündeye getirilmesini hazmedemez. Devranzade'yi kaçırmak için ilkin kendi kudurup sonra anasını kudurtmak oyununu çıkarma zorunda kalır. Ve bu oyunu işin şimdi gözlerinizin önünde açılan ibret verici derecede başarı gösterir. Hekim arkadaşlarım, tamamıyle rahat olunuz. Sizi hekimlik namusumla yemin ederek söylüyorum ki Ali Harun Beyi hiç bir köpek ısırmamıştır. Baldırındaki yara tırnakla kurcalama suretiyle meydana getirilmiştir. Fakat Harun ortalığı velveleye veren bu kuduz komedyasını beni bile kuşkulandıracak bir ustalıkla, akılları durduracak bir sanatla oynadı. Hapisanelerde mahpuslardan bazılarının hastaneye aktarma olunmak için baş vurdukları bir hile vardır: Bunlar ağızlarında diş kiri toplarlar, vücutlarında bir noktayı keskince bir şeyle kurcaladıktan sonra bu kirlerle kendilerini aşılarlar. Yavaş yavaş orada azgın ve iğrenç görünüşlü bir yara peydah olur. Bu metodu bilen Ali Harun Bey dişlerini gayet kirli bulundurarak annesini ısırmış ve görenleri korkutacak bir yara meydana getirmeyi başarmıştır. Evet, böyle kirli dişlerle ısırılmanın hekimlikçe birçok sakatlıkları vardır. Harun hep bu deliliklerde bana danışmada bulunmuş ve her şeyi yapıp yakıştırdıktan sonra bana anlatmıştır. Ama annesini, Devranzade'nin korkunç sevdası kuduzundan kurtarmak için böyle yapmacık kuduza aşılamış bulunmasını bu dakikada her vicdan sahibi mazur bulur. Ama ben yaranın nasıl meydana geldiğini öğrendikten sonra ona göre bakmaya girişilerek her türlü tehlikenin önünü almaya uğraştım. Bu yara şimdi birkaç güne kadar bütün bütün kapanacak zararsız bir şekildedir. Harun Beyi hiç bir köpek ısırmamış olduğundan ve her şey bir yana, hekim arkadaşlarım bu işte size

bildireceğim hekimlikle ilgili bir önemli nokta var: Kuduz, insandan insana geçmez, mutlak bir hayvan aracılığıyle bulaşır.

Cafer Bey, bu iddiasını ispatlayıcı birkaç kaynak saydıktan sonra Doktor Galtier'den Fransızca şu ibareyi okudu:

— La rage ne se transmet pas d'homme à homme, elle provient toujours d'un animale.

Ve sonra sözünü sürdürdü:

— Onun için şu söylediğim gerçeklere göre Ali Harun Beyin ısırmasıyle annesinin kudurması olamaz. Ali Harun kuduza tutulmuş bir kimse değil, kuduza tutulmuş bir kimsenin usta aktörüdür. Bu korkunç hastalığın son devresinin bitiminde hayata son olarak göz kapaması gerekirken şu anda sizin ve benim gibi sapasağlam aramızda bulunuyor. Harun'u öldürmeyen kuruntu kuduzunun annesini öldürüp başkalarına da bulaşacağını iddiaya kalkışmak kadar boş bir şey düşünemem. Şimdi de bu tuhaf kuduzun Hanımefendiye nasıl bulaşmış olduğu hususundaki merakınızı gidereceğim. Hanımın kudurmamış olduğu işte meydanda. Fakat o kendini kudurmuş sanıyor. Oğlu, anasının pek kuruntulu ve sinirli kadın olduğunu biliyor. Onu da o fikri aşılama yoluyla kuruntuyla kudurttu. «Anne, sen de benim gibi kuduracaksın... Köpek gibi havlayarak üstünü başını parçalayacaksın... Kendi kendini ısırıp ona buna salacaksın...» diye diye işleyerek annesinde kendini kudurmuş sanmak kuruntusunu uyandırdı.

★

Kudurma komadyasının son perdesi Komiser Beyin önünde kapandı.

Olan bitenin üzerinden iki ay geçti. Vassaf her gün

kendinde kuduz görünmesini bekleye bekleye epey acıklı ve rahatsız saatlar geçirdi. Sonunda yüzündeki diş beresi ufak bir iz bırakarak kayboldu... Merakının boşa çıktığını gördü.

Harun'un aklı Devranzade'nin sahte âşıklık hileciliğine üstün gelmişti. Bu yağlı parçayı sadece kendi aptallığı yüzünden elden kaçırdığını anlayınca ümitsizlikten asıl o zaman kuduracak bir hale geldi.

★

Makbule Hanımefendiyi delikanlılarla sevişme tehlikesinden kurtarmak için ellilik bir efendiye verdik. Kaynanamın zevci her halde kendinden beş altı yaş küçüktü. Ama kocakarı bu son turfanda evlenmesinden hiç de memnun olmadığını şuna buna:

— İhtiyar, halsiz, dermansız... Gevşek vücutlu... Her gece daha döşeğe girmeden koltuklunun üzerinde uyuyor... Nasıl söyleyeyim? Koca değil, muşmula!.. Demekten kendini alamıyordu.

★

Ali Harun, sevgilisi Dürdane'yle eşlenmek mutluluğuna erdi. Anası oğlunun bu mutluluğunu çekemedi. Ara sıra gelip benimle şöyle dertleşirdi:

— Damat Bey, Harun kendisi için piliç gibi kızı aldı, beni bir bunağa verdi. İki kadeh rakı içer, sızar. Gece döşekte horlar. Yastığa salyası akar. Şimdi söylediğini iki saat sonra unutur. Bu adamı çocuk gibi yatırmalı, kaldırmalı. Yapacağı şeyleri birer birer hatırlatmalı. Anlıyor musun, her şey hatırına getirilmezse aylar geçer de

evlendiğini unutur. Gençler vefasız, ihtiyarlar mecalsiz... Benim gibi sevişmeye kanmayan gönüllerin hali ne olacak bilmem?...

Heybeliada, 23 Eylül 1338

BİTTİ

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Türk romancıları arasında kendisine özgü mizahi üslubu ile çok parlak ve yüksek bir yer sahibidir. Altmış yıla yakın süren yazarlık hayatında çevirileri, makaleleri, eleştirileri dışında 54 tane ünlü eser meydana getirmiştir. Atlas Kitabevi, bu birbirinden güzel eserleri, kapak resimleri de birer sanat eseri olan bir dizi halinde yayınlamış bulunuyor. Her Türk aydınının kitaplığında yer alması gereken bu diziyi okuyucularınıza kıvançla sunuyoruz :

ACI GÜLÜŞ
AŞK BAŞTAĞI
BEN DELİ MİYİM
BİLLUR KALP
BOŞANMIŞ KADIN
CADI
CAN PAZARI
CEHENNEMLİK
DELİ FİLOZOF
DİRİLEN CESET
DÜNYANIN MİHVERİ
KADIN MI, PARA MI?
EFSUNCU BABA
EŞKIYA İNDİDE
ETİ SENİN KEMİĞİ BENİM
GÖNÜL BİR YELDEĞİRMENİDİR
GÖNÜL TİCARETİ
GÜLYABANİ
HAKKA SIĞINDIK
HAZAN BÜLBÜLÜ
İFFET
İKİ DAMLA YAŞ
İKİ HÜDÜĞÜN SEYAHATİ
İNSANLAR MAYMUN MU?
KADERİN CİLVESİ
KADIN ERKEKLEŞİNCE
KAYNANAM NASIL KUDURDU?
KESİK BAŞ
KOKOTLAR MEKTEBİ
KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA
BİR EVLENME
MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI
METRES
MEYHANEDE KADINLAR
MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT
MÜREBBİYE
NAMUSLA AÇLIK MESELESİ
NAMUSLU KOKOTLAR
NİMETŞİNAS
ÖLDÜREN ÖPÜCÜK
ÖLÜLER YAŞIYOR MU?
ÖLÜM BİR KURTULUŞ MUDUR?
SEVDA PEŞİNDE
SON ARZU
ŞEYTAN İŞİ
ŞIK
ŞIPSEVDİ
TESADÜF
TOKUŞAN KAFALAR
TORAMAN
TUTUŞMUŞ GÖNÜLLER
TÜNELDEN İLK ÇIKIŞ
UTANMAZ ADAM